

Marcel Delacluyse (collectie Eric Vanhevel)

Marcel Delacluyse

Een nazislachtoffer uit Veldegem

Herdenking Wapenstilstand – Zedelgem, 11 november 2026

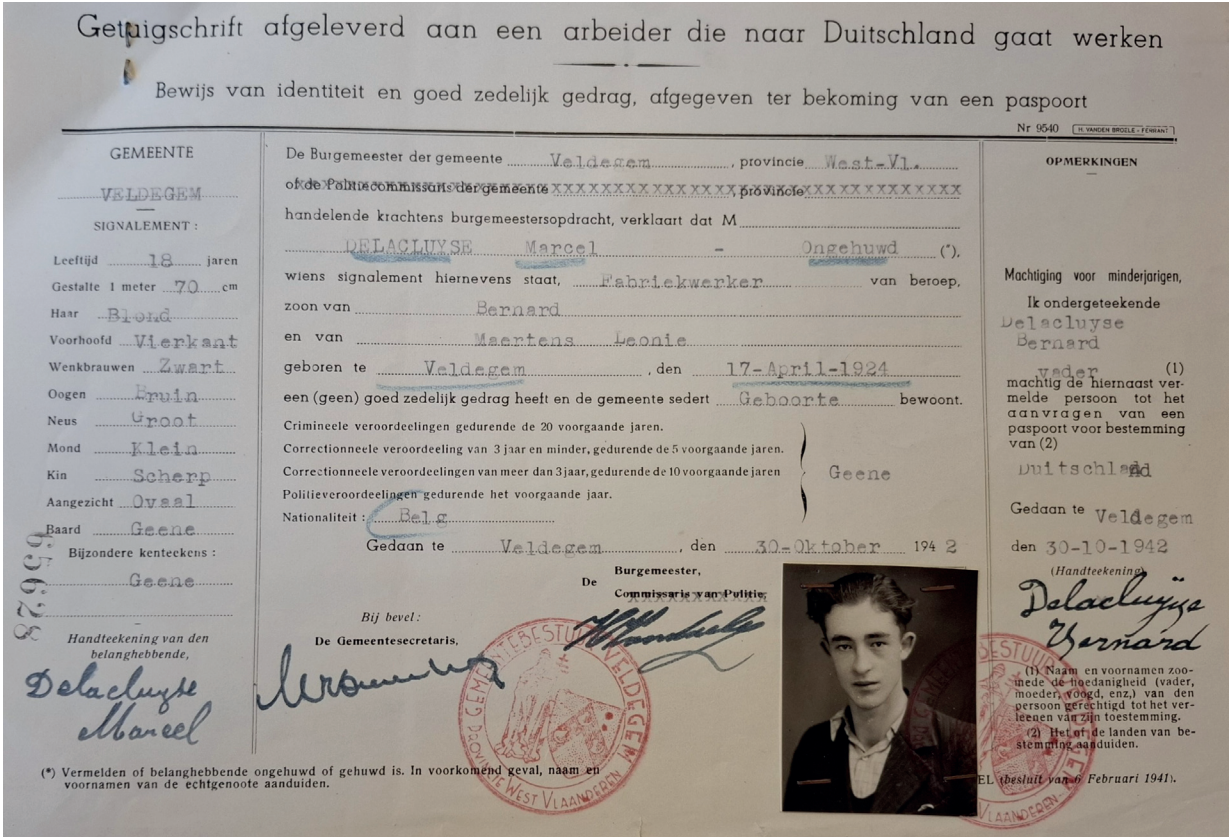

Getuigschrift afgeleverd aan een arbeider die naar Duitschland gaat werken

Bewijs van identiteit en goed zedelijk gedrag, afgegeven ter bekoming van een paspoort

Nr 9540 H. VANDEN BROELE - FERRANT

GEMEENTE

VELDEGEM

SIGNALEMENT :

Leeftijd 18 jaren
Gestalte 1 meter 70 cm
Haar Blond
Voorhoofd Vierkant
Wenkbrauwen Zwart
Oogen Bruin
Neus Groot
Mond Klein
Kin Scherp
Aangezicht Ovaal
Baard Geene

Bijzondere kenteekens :

Geene

87.969

Handteekening van den belanghebbende,

Delacluyse Marcel

De Burgemeester der gemeente Veldegem, provincie West-Vl.
of de Politiecommissaris der gemeente xxxxxxxxxxxxxxx, provincie xxxxxxxxxxxxx
handelende krachtens burgemeestersopdracht, verklaart dat M
DELACLUYSE Marcel - Ongehuwd (*),
wiens signalement hiernevens staat, Fabriekwerker van beroep,
zoon van Bernard
en van Maertens Leonie
geboren te Veldegem, den 17-April-1924
een (geen) goed zedelijk gedrag heeft en de gemeente sedert Geboorte bewoont.

Crimineele veroordeelingen gedurende de 20 voorgaande jaren.
Correctionneele veroordeeling van 3 jaar en minder, gedurende de 5 voorgaande jaren.
Correctionneele veroordeelingen van meer dan 3 jaar, gedurende de 10 voorgaande jaren } Geene
Politieveroordeelingen gedurende het voorgaande jaar.

Nationaliteit : Belg

Gedaan te Veldegem, den 30-Oktober 1942

Bij bevel :
De Gemeentesecretaris,

De Burgemeester,
Commissaris van Politie,

(*) Vermelden of belanghebbende ongehuwd of gehuwd is. In voorkomend geval, naam en voornamen van de echtgenoote aanduiden.

OPMERKINGEN

Machtiging voor minderjarigen,

Ik ondergeteekende
Delacluyse
Bernard
vader (1)
machtig de hiernaast vermelde persoon tot het aanvragen van een paspoort voor bestemming van (2)
Duitschland

Gedaan te Veldegem
den 30-10-1942
(Handteekening)
Delacluyse Bernard

(1) Naam en voornamen zoomede de hoedanigheid (vader, moeder, voogd, enz.) van den persoon gerechtigd tot het verleenen van zijn toestemming.
(2) Het of de landen van bestemming aanduiden.

EL *(besluit van 6 Februari 1941).*

Getuigschrift afgeleverd aan een arbeider die naar Duitschland gaat werken (ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771)

Voorwoord

In deze 11-novemberbrochure belichten auteurs Patrick Arnou en Johan Verplancke het onfortuinlijke verhaal van de pas volwassen Veldegemnaar Marcel Delacluyse, die als werkweigeraar in 1944 door het wrede naziregime de dood vond in Duitsland.

De 11-novemberbrochure komt tot stand in samenwerking met de gemeentelijke dienst erfgoed en archief en wordt ondersteund door het gemeentebestuur van Zedelgem.

De auteurs doken opnieuw met grote gedrevenheid de archieven in. Ze slagen er zo in om niet alleen het wedervaren van Marcel met ons te delen, maar brengen ook de uitgebreide familiegeschiedenis van de Delacluyses in Veldegem in kaart en leggen zo weer een stukje lokaal erfgoed bloot. Daarnaast gaat hun aandacht ook naar een hele groep verplicht tewerkgestelden en werkweigeraars uit Zedelgem en Veldegem. Dankzij deze brochure krijgen al deze mensen een gezicht zodat we hen kunnen blijven herdenken.

Ook dit keer stopte het onderzoek van de auteurs niet bij de geschreven bronnen. Ze spoorden verschillende verwanten op van Marcel Delacluyse en anderen die in de brochure aan bod komen. Het is ondertussen meer dan tachtig jaar geleden dat Marcel overleed. Het verleden is voorbij, maar de betrokkenheid vandaag blijft groot.

Deze jaarlijkse brochure is opnieuw een aanleiding om stil te staan bij de gruwelijke menselijke gevolgen van oorlog en de opofferingen van zovelen. We danken dan ook de Vaderlanderkes, de auteurs, de vele betrokken vrijwilligers en families voor dit boeiende werk. Aan de lezer wensen we veel leesgenot toe.

Schepen van erfgoed & archief
Charlotte Vermeulen

Burgemeester
Annick Vermeulen

Ten geleide

Met deze brochure wordt de aangrijpende geschiedenis belicht van Marcel Delacluyse (1924-1944), een jonge hulppolijster uit Veldegem wiens leven tachtig jaar geleden abrupt werd afgebroken door de wreedheid van het naziregime.

Dit relaas is meer dan een individuele biografie. Het schetst het tragische lot van een gewone dorpsjongen die in oktober 1942, pas achttien jaar oud, samen met een groep arbeiders van de Zedelgemse Claeysfabrieken verplicht werd gedeporteerd naar de Duitse oorlogsindustrie. Na een kort thuisverlof wegens het overlijden van zijn moeder, nam Marcel de moedige maar fatale beslissing om onder te duiken. Hij werd door een lokale Zivilfahnder opgespoord, gearresteerd door de bezetter en bezweek uiteindelijk aan de ontberingen van het beruchte heropvoedingskamp in Hallendorf.

Aan de hand van unieke archiefstukken, bewaarde correspondentie en persoonlijke familie-interviews wordt niet alleen Marcels laatste lijdensweg gereconstrueerd. De publicatie brengt ook zijn diepe Veldegemse familiewortels in kaart en belicht in de bijlagen de bredere dorpsgeschiedenis, waaronder het parallelle lot van de andere opgeëiste streekgenoten uit de 'Claeysgroep'.

Met dit historisch portret blijft het tragische levensverhaal van Marcel Delacluyse bewaard voor toekomstige generaties als blijvende herinnering aan de ingrijpende offers die de verplichte tewerkstelling van onze streekgenoten eiste.

Luc GEERS
Luitenant-kolonel (o.r.)
Voorzitter Vaderlanderkes "Zedelgem herdenkt"

Marcel Delacluyse
een nazislachtoffer uit Veldegem

Patrick Arnou
Johan Verplancke

Naar aanleiding van 11 november 2018 gaf onze gemeente een boekje uit over Zedelgemnaar Roger Misseeuw, die op 5 mei 1943 als 20-jarige naar Duitsland werd gevoerd om er verplicht te werken als kleermaker. Daarin lezen we: "Dat Roger gelukkig was dat hij niet in een Lager of werkkamp werd tewerkgesteld was te begrijpen."[1] *Naar aanleiding van 11 november 2026 brengen we hier het verhaal van de even jonge Marcel Delacluyse uit Veldegem. Hij werd einde oktober 1942 ook verplicht naar Duitsland gedeporteerd om er te werken en kwam daar wel in een Lager terecht. Marcel kwam met verlof naar huis en dook onder. Hij werd gesnapt en belandde in een strafkamp, wat hem het leven kostte.*

De familie Delacluyse duikt op in Zedelgem

De voorouders van Marcel Delacluyse vinden we vanaf het begin van de jaren 1600 terug in Oostkamp, Ruddervoorde en Waardamme. In Zedelgem duikt de naam Delacluyse[2] pas voor het eerst op rond 1840, wanneer Jacobus Delacluyse – de overgrootvader van Marcel – zich daar vestigde en er nadien ook in het huwelijk trad.[3]

---

1 AELTER, T. en ARNOU, P., *Verplicht tewerkgesteld tijdens WO II. Een getuigenis door Roger Misseeuw*, Zedelgem, Gemeentebestuur, 2018, p. 7. Roger Misseeuw overleed op 6 februari 2025, 102 jaar oud.

2 In verschillende schrijfwijzen, wat opzoekingen kan bemoeilijken.

3 Het juiste tijdstip van zijn aankomst in Zedelgem is niet bekend, gezien de bevolkingsregisters pas aanvangen vanaf 1846. Maar uit zijn huwelijksakte van 23 november 1842 blijkt dat hij toen al in Zedelgem woonde. Ook zijn stiefzuster Anna Delacluyse kwam rond 1856 met haar man Carolus Verbeke vanuit Ruddervoorde in Zedelgem wonen.

Jacobus Delacluyse was geboren te Waardamme op 11 maart 1810 als zoon van Ludovicus Delacluyse en Anna Maria Debaene.[4] Vader en moeder waren ongeletterde landarbeiders. Dit waren veelal kleine boeren, waarvan de hoeve[5] niet groot genoeg was om volledig in hun eigen onderhoud te kunnen voorzien. Ze hadden daarvoor nog bijkomende inkomsten nodig, die ze deels verwierven door tijdens de drukke periodes op het land[6] bij een grotere boer te gaan werken. Daarnaast deden ze thuis nog aan huisnijverheid zoals weven, spinnen of kantwerk.[7] Dit liet toe om de maanden te overbruggen waarin er voor hen geen werk was op de grotere hoeve. Deze combinatie, die in de Napoleontische tijd nog zorgde voor een vrij behoorlijk inkomen,[8] zou vanaf 1840 in een crisis belanden die voor bittere armoede zorgde. Hierdoor kozen steeds meer landarbeiders voor seizoenarbeid in Frankrijk of voor doorlopend werk in de industrie.

Jacobus Delacluyse genoot weinig of geen onderwijs[9] en werd landarbeider zoals zijn ouders. Moeder Debaene overleed al toen Jacobus zeven jaar oud was.[10] Vader hertrouwde kort daarna met de weduwe Isabella Kerckhove uit Ruddervoorde[11] en ging daar ook wonen. Hij overleed er op de *"wijk Westkant"* op 31 mei 1836.

---

4 In zijn huwelijksakte werd per vergissing 28 juli 1806 vermeld als zijn geboortedatum. Hierbij werd hij verward met een ouder broertje met dezelfde voornaam, dat al kort na de geboorte stierf (24 september 1806). Deze vergissing vinden we later ook terug in de Zedelgemse bevolkingsregisters en in zijn overlijdensakte. De man ging dus vier jaar ouder door het leven dan hij in werkelijkheid was…

5 De kleine hoeve kon ook hun eigendom zijn, zodat de aanduiding "landarbeider" op zich nog niet gelijk staat met noodlijdend of met de afwezigheid van bezit of eigendom.

6 Zoals ploegen, zaaien, wieden, oogsten en dorsen. Deze landarbeid werd betaald per dag of per taak (bv. per bewerkte ha.) De vorm van de vergoeding was variabel en kon ook in natura gebeuren (bv. voedsel, het tijdelijk gebruik van een paard of van een stukje bouwland).

7 DE MOOR, M., "Loonarbeid tijdens de overgang van traditionele naar moderne landbouw", *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, 2001,* p. 27-74.

8 DE WAELE, M., "Koopkracht en levensstandaard in België & Vlaanderen tussen 1800 en 1990", *Tijdschrift voor Industriële Cultuur,* 2002, p. 11.

9 Waar hij in de meeste akten van de burgerlijke stand verklaarde niet te kunnen ondertekenen wegens ongeletterd, valt het op dat zijn handtekening wel voorkomt in de overlijdensakte van Edmond Delacluyse van 15 januari 1870.

10 Anna Maria Debaene overleed te Waardamme op 30 november 1817.

11 Dit tweede huwelijk vond plaats te Ruddervoorde op 23 november 1818. Isabelle Kerckhove was spinster, net als haar moeder.

Op 23 november 1842 huwde de intussen naar Zedelgem uitgeweken Jacobus hier met de hoogzwangere Francisca Verduyn[12]. Met dit huwelijk deed Jacobus geen slechte zaak. Zijn echtgenote was niet alleen bijna tien jaar jonger, maar – hoewel ook zij tot de landarbeidersklasse behoorde – waren haar moeder[13] en de kinderen eigenaar van een hoevetje met tuin, boomgaard en bouwland in de Berkenhagestraat te Zedelgem.[14] Haar stiefvader Henricus Knockaert kon ook schrijven.[15]

Jacobus en Francisca woonden eerst in de huidige Dokter Adriaensstraat te Zedelgem, in de velden ver van het dorp.[16] Daar maakten ze de hongerjaren 1846-1848 mee. In 1856 vinden we hen in de huidige Berkenhagestraat[17], veel dichter bij het dorp en niet ver van de ouderlijke woning van Francisca Verduyn. Er kwamen negen kinderen, waarvan één als zuigeling overleed.[18] De kinderen moesten al vroeg meewerken om het gezin recht te houden. In 1856 vinden we de veertienjarige dochter Rosalie terug als kantwerkster en de achtjarige zoon August als landwerkman. De twaalfjarige zoon Ludovicus woonde in bij zijn oom en tante als koewachter.[19] De meisjes kregen allicht geen onderwijs[20], terwijl twee van de drie jongens die volwassen werden wel konden schrijven.[21]

---

12 Francisca Verduyn was geboren te Zedelgem op 30 december 1819 als dochter van landarbeider Amandus Verduyn en van spinster Anna Keersebilck. Bij haar huwelijk was Francisca dienstmeid van beroep. Over de familie Keersebilck in Zedelgem, zie: ARNOU, P., "Het oorlogsverhaal van onze oud-strijders 1940-45. Georges Keersebilck", *Zilleghem* 2003/1, p. 8-9.

13 Haar vader Amandus Verduyn was al overleden op 21 mei 1832. Moeder Anna Keersebilck hertrouwde op 29 april 1833 te Zedelgem met Henricus Knockaert uit Oudenburg.

14 Alles samen een kleine 7.000 m^2 (Legger bij de Poppkaart van Zedelgem, nr. 463). Het sterk verbouwde woonhuis met bijgebouw bestaat nog (thans Berkenhagestraat 89).

15 Zie bv. zijn handtekening in zijn huwelijksakte van 29 april 1833.

16 Woning nr. 57bis van sectie C in het bevolkingsregister Zedelgem 1846 (kadastraal sectie D). Dit was – gezien vanaf het dorp – nog voorbij de woning nr. 57 van stoelmaker Pieter Corneillie (de na 2009 gesloopte woning met huisnummer Dr. Adriaensstraat 51).

17 Ergens ter hoogte van de huidige Pilsestraat. De Berkenhagestraat werd toen als *"Thouroutstraet"* benoemd (zie ook de overlijdensakte van Henricus Knockaert van 22 februari 1851). In het bevolkingsregister Zedelgem 1870 verschijnt de naam *"Berkenhagestraat"*.

18 Hendrik Delacluyse (Zedelgem, 1 juli 1859 – Zedelgem, 7 juni 1860).

19 Zijn tante Anna-Theresia Verduyn huwde met Bernard De Graeve, die na de dood van stiefvader Henricus Knockaert in 1851 de ouderlijke hoeve in de Berkenhagestraat overnam. Grootmoeder Anna Keersebilck bleef daar inwonen tot haar overlijden op 27 december 1861. Hoewel Bernard De Graeve in het bevolkingsregister Zedelgem 1856 ook aangeduid staat als *"landarbeider"* was er op zijn hoeve toch een inwonende dienstknecht (Constant Steelandt).

20 Behalve misschien wat kant- en godsdienstonderricht.

21 Ludovicus en Pieter Delacluyse ondertekenden de akten van de burgerlijke stand, maar August niet.

Verbouwd woonhuis Francisca Verduyn in de Berkenhagestraat 89 te Zedelgem (verzameling Johan Verplancke)

Jacobus en Francisca kregen in hun leven zware opdoffers te verwerken. Van hun acht kinderen die de kindertijd ontgroeiden, verloren ze er nog vier op een leeftijd tussen 18 en 30 jaar.[22] Enkel de vier oudste kinderen overleefden minstens één van beide ouders. Daarnaast stierven 14 van hun kleinkinderen vóór hun vijfde verjaardag. Toen hun ongehuwde dochter Octavia overleed in 1882, moesten Jacobus en Francisca op hun oude dag nog de zorg op zich nemen over haar zoontje Pieter, nog geen drie jaar oud.[23]

Uit het bevolkingsregister Zedelgem 1891 blijkt dat ze nog verhuisden naar de Torhoutsesteenweg in Veldegem. Ze werden daar de buren van herbergier Jan Dewulf. Jacobus Delacluyse overleed op 26 januari 1894. Francisca overleefde hem nog zeventien jaar en ging bij haar zoon Ludovicus Delacluyse in Sint-Michiels wonen.[24] Zij stierf daar op 91-jarige leeftijd op 29 juli 1911.

---

[22] Juliana (Zedelgem, 13 december 1854 – Zedelgem, 29 november 1884), Octavia (Zedelgem, 7 december 1856 – Zedelgem, 9 april 1882), Leonard (Zedelgem, 17 juni 1861 – Zedelgem, 25 februari 1871) en Amelia (Zedelgem, 16 juni 1865 – Zedelgem, 2 september 1893 (echtgenote Eduard Verleye)).

[23] Zij dienden ook te zorgen voor het onwettig kind van hun oudste dochter Rosalie, dat echter stierf op de leeftijd van drie jaar.

[24] Ludovicus Delacluyse (° Zedelgem, 3 december 1844) huwde op 12 mei 1871 te Loppem met de weduwe Francisca Anecae, en ging bij haar wonen. Hij vestigde zich begin 1880 in Sint-Michiels, waar hij op 29 juni 1919 stierf bij een wanhoopsdaad ingevolge zinsverbijstering (zie zijn overlijdensakte van 30 juni 1919, alsook: *Burgerwelzijn,* 30 juni 1919; *Gazette van Brugge,* 2 juli 1919).

Van de overblijvende vier oudste kinderen van Jacobus Delacluyse en Francisca Verduyn vestigden er zich twee in Veldegem.[25] Het ging om de oudste dochter Rosalie[26] en de derde zoon August, de grootvader van Marcel Delacluyse.

August Delacluyse zorgt voor een flinke Veldegemse familietak

August Delacluyse was de stamvader van de Veldegemse tak van de Delacluyses. Hij werd geboren te Zedelgem op 4 december 1848. Al zeer jong moest hij op het land werken. In tegenstelling tot zijn broers, bleef hij ongeletterd. Op 20 november 1878 huwde hij met de vijf jaar jongere kantwerkster Rosalie Calus. August was zijn bruid niet ver gaan zoeken. Beiden woonden in de huidige Berkenhagestraat in Zedelgem, enkele huizen van elkaar (C122 en C125[27]).

Rosalie had vóór haar huwelijk al veel verdriet gekend. Zij was geboren te Zedelgem op 2 maart 1854 als dochter van Karel Calus en Ludovica Debusschere. Van de acht kinderen in dit gezin stierven er zes op jonge leeftijd. Karel Calus werd zelf opgenomen in het Sint-Antoniusgesticht bij de Broeders van Liefde in de Katelijnestraat te Brugge en stierf er op 22 maart 1862, nauwelijks 40 jaar oud. Ludovica Debusschere hertrouwde – allicht noodgedwongen – met Frans Braet (1836-1911) op 3 juli 1863. Enkele maanden vóór het huwelijk van Rosalie met August overleed ook haar enige overblijvende zuster Pelagie op 29-jarige leeftijd (16 februari 1878).[28]

Na hun huwelijk trokken August en Rosalie naar het Hoge Veld in Veldegem.[29] Hij verdiende de kost als werkman; Rosalie bleef thuis om voor de kinderen te

---

[25] Ook het vierde oudste kind Pieter Delacluyse (° Zedelgem, 1 december 1851) woonde aanvankelijk in Veldegem. Na zijn huwelijk op 12 februari 1879 met Maria Ockier woonde hij daar in bij zijn schoonmoeder Ludovica Bossuyt. Begin 1890 verhuisden allen naar Torhout, waar Pieter reeds op 47-jarige leeftijd stierf op 18 mei 1899.

[26] Over Rosalie Delacluyse gaat het verder in de bijlage 1.

[27] Nummers uit het bevolkingsregister Zedelgem 1881, opgemaakt op basis van de telling van 31 december 1876.

[28] Uit het tweede huwelijk van haar moeder met Frans Braet werden er geen kinderen meer geboren.

[29] We vinden ze daar op het nr. G141 in het bevolkingsregister Zedelgem 1891, waarin het nieuwe gezin voor het eerst werd vermeld.

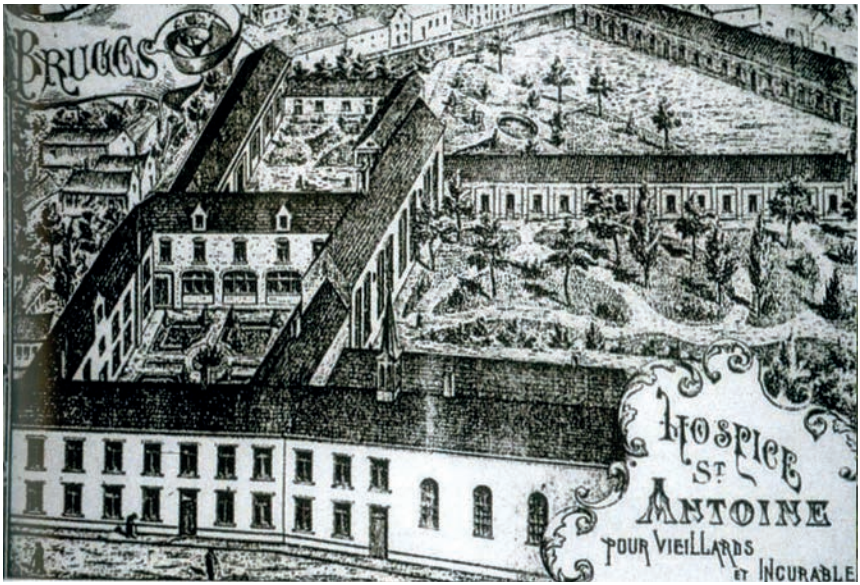

Sint-Antoniusgesticht in de Katelijnestraat te Brugge, waar Karel Calus overleed op 22 maart 1862 (uit DE GROOTE, W. e.a., Barmhartig Brugge, deel 1, Brugge, West-Vlaamse Gidsenkring, 2017, p. 57)

zorgen. Ook zij werden geconfronteerd met grote kindersterfte. Van hun twaalf kinderen werden er twee levenloos geboren[30] en vier stierven kort na de geboorte.[31] Het gezin verhuisde enkele keren[32] en kwam uiteindelijk op het Leegveld wonen (huidige Veldegemsestraat[33]).

Rosalie Calus overleed thuis op 24 april 1926. Haar man August bleef achter met de zoon Camille. Deze laatste huwde op 19 december 1927 te Torhout met Margaretha Vansteelandt. Zij kwam bij haar man inwonen. Samen zorgden ze voor vader August tot zijn overlijden te Veldegem op 24 november 1931,

---

30 Te Zedelgem op 16 september 1884 en op 19 juni 1887.

31 Ludovicus (Zedelgem, 13 augustus 1880 – Zedelgem, 20 augustus 1880), Camille (Zedelgem, 2 oktober 1881 – Zedelgem, 8 maart 1882), Alida (Zedelgem, 9 september 1888 – Zedelgem, 16 september 1888) en Oscar (Zedelgem, 30 juni 1893 – Zedelgem, 10 augustus 1893).

32 In 1912 werd de woning met stalling en land, waar ze woonden, verkocht (in totaal 83a 30 ca.) (*Burgerwelzijn*, 19 oktober 1912).

33 In het bevolkingsregister Veldegem 1931 aangeduid als Sint-Jansstraat en later ook Alfons Meulemanstraat genoemd.

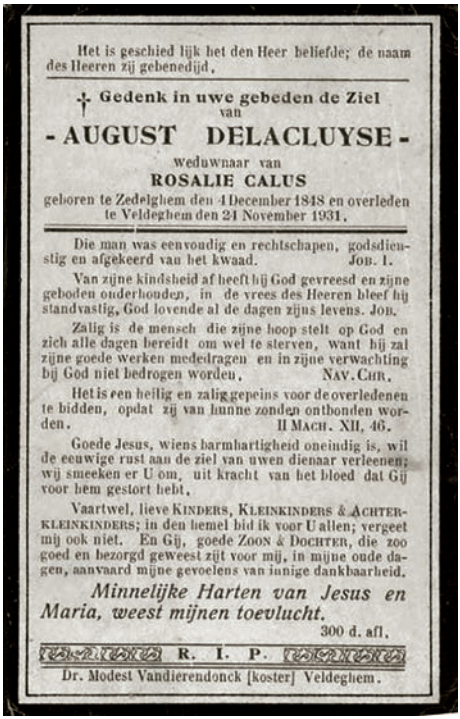

Het is geschied lijk het den Heer beliefde; de naam des Heeren zij gebenedijd.

✝ Gedenk in uwe gebeden de Ziel
van
- AUGUST DELACLUYSE -
weduwnaar van
ROSALIE CALUS
geboren te Zedelghem den 4 December 1848 en overleden te Veldeghem den 24 November 1931.

Die man was eenvoudig en rechtschapen, godsdienstig en afgekeerd van het kwaad. JOB. I.

Van zijne kindsheid af heeft hij God gevreesd en zijne geboden onderhouden, in de vrees des Heeren bleef hij standvastig, God lovende al de dagen zijns levens. JOB.

Zalig is de mensch die zijne hoop stelt op God en zich alle dagen bereidt om wel te sterven, want hij zal zijne goede werken mededragen en in zijne verwachting bij God niet bedrogen worden. NAV. CHR.

Het is een heilig en zalig gepeins voor de overledenen te bidden, opdat zij van hunne zonden ontbonden worden. II MACH. XII, 46.

Goede Jesus, wiens barmhartigheid oneindig is, wil de eeuwige rust aan de ziel van uwen dienaar verleenen; wij smeeken er U om, uit kracht van het bloed dat Gij voor hem gestort hebt.

Vaartwel, lieve KINDERS, KLEINKINDERS & ACHTERKLEINKINDERS; in den hemel bid ik voor U allen; vergeet mij ook niet. En Gij, goede ZOON & DOCHTER, die zoo goed en bezorgd geweest zijt voor mij, in mijne oude dagen, aanvaard mijne gevoelens van innige dankbaarheid.

Minnelijke Harten van Jesus en Maria, weest mijnen toevlucht.

300 d. afl.

R. I. P.

Dr. Modest Vandierendonck [koster] Veldeghem.

Bidprentje August Delacluyse (verzameling Martin Meire)

bijna 83 jaar oud. Na zijn dood bleven Camille en Margaretha daar verder wonen.[34] Op 26 mei 1934 kregen ze een dochter Diana. Camille overleed te Veldegem op 4 juni 1976. Zijn vrouw stierf kort nadien te Torhout op 12 december 1976.[35]

Naast Camille, bleven er van de zes volwassen geworden kinderen van August en Rosalie ook nog drie andere te Veldegem wonen: Bernard (vader van Marcel), Karel en Adronie[36].

De twee jongste kinderen van August weken uit naar Frankrijk, maar slechts één van hen bleef er ook wonen. Dit was Theophile Delacluyse, geboren te Zedelgem op 9 oktober 1891. Op 20 mei 1919 huwde hij te Quevauvillers (Somme - Frankrijk) met Maria Stamper uit Komen. In 1926 woonden ze er in de Rue du Moulin 14, waar Theophile landbouwer was.[37] Er was dan al één zoon Michel[38] en later kwam nog een dochter Micheline.[39] Theophile overleed in 1968. Zijn echtgenote was al 15 jaar eerder gestorven. Ze liggen beiden begraven te Quevauvillers.

---

[34] In de kiezerslijst 1960 hebben ze het adres Alfons Meulemanstraat 37. Als beroep van Camille werd *"grondarbeider"* vermeld.

[35] Intussen is ook hun dochter Diana Delacluyse (echtgenote Maurice Goethals) overleden te Ieper op 31 juli 2022.

[36] Karel Delacluyse komt aan bod in de bijlage 2, en Adronie Delacluyse in de bijlage 4.

[37] Achives départementales de la Somme – Recensement de la population Quevauvillers 1926.

[38] Geboren te Quevauvillers op 16 september 1922, gehuwd met Simonne Hoël en overleden te Salouël (Somme) op 28 november 2010.

[39] Geboren te Quevauvillers op 19 juli 1927, gehuwd met Henri Bertin en overleden te Amiens (Somme) op 10 februari 2016.

De jongste zoon van August en Rosalie was Valentijn Delacluyse. Hij werd geboren te Zedelgem op 9 december 1894. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd hij opgenomen in de Bijzondere Lichting 1916.[40] Dit kan erop wijzen dat hij gevlucht was naar Frankrijk en daar werd opgeroepen. In 1919 was hij nog soldaat bij het 5e Linieregiment. Op 30 december 1924 huwde hij te Loppem met Valerie Bout.[41] Bruid en bruidegom waren beiden werklieden. Ze woonden eerst te Loppem, waar hun oudste dochter Maria geboren werd op 15 augustus 1925.[42] Het gezin migreerde daarna naar Frankrijk waar we ze in 1931 aantreffen aan de Rue Thibault 106 in Nesles-la-Vallée (Val-d'Oise). Valentijn werkte toen bij Renault.[43] Daar werd op 20 maart 1931 hun tweede dochter Juliette geboren.[44] Ze keerden terug naar België en begonnen een herberg bij het station te Zedelgem. Op 16 februari 1948 rond 18u30 dwarste Valentijn met zijn fiets de Torhoutsesteenweg te Veldegem, komende vanuit een grintweg nabij de zuivelfabriek Sint-Laurentius. De duisternis viel in. Hij werd gegrepen door een vrachtwagen van de Brugse brouwerij Aigle Belgica en overleed ter plekke.[45] Valerie Bout hertrouwde op 17 december 1948 te Zedelgem met Polydoor Declercq uit Veldegem.[46]

---

40 Zie hierover o.a.: ARNOU, P. en VERPLANCKE, J., *Arseen en Oscar Demets. Gesneuveld met de bevrijding in zicht*, Zedelgem, Gemeentebestuur, 2025, p. 28-29.

41 Zij werd geboren te Zedelgem op 2 september 1897 als dochter van Karel Louis Bout en Leonie Tanghe.

42 Maria Delacluyse huwde met Isidoor Eecloo en woonde in 1960 op het adres Stroelputstraat 1A te Veldegem. Maria en Isidoor hadden twee dochters Linda en Lydia. Maria overleed te Torhout op 7 december 2004. Op haar bidprentje stond: *"Je jeugd was een grote warboel, tot op heden nog niet verwerkt"*.

43 Achives départementales du Val-d'Oise – Recensement de la population Nesles-la-Vallée 1931.

44 Juliette Delacluyse huwde met Frans Rogiers en woonde in 1960 op het adres Staatsbaan 3 te Veldegem. Juliette en Frans hadden drie kinderen: Rony, Freddy en Marleen Rogiers. Juliette overleed plots te Veldegem op 26 juni 2007.

45 *Brugsche Courant en Woensdagblad*, 21 februari 1948: *"De ongelukkige werd de schedel gekloofd en was op slag dood"*; *Burgerwelzijn*, 21 februari 1948. De aangifte te Veldegem gebeurde op 17 februari 1948 door veldwachter Henri Vandierendonck en dokter Albert Masureel.

46 Valerie Bout overleed op 16 oktober 1968.

Het gezin van Bernard Delacluyse en Leonie Maertens

Bernard Delacluyse (verzameling Eric Vanhevel)

De vader van Marcel was Bernard, de oudste zoon van August Delacluyse en Rosalie Calus. Bernard werd geboren te Zedelgem op 16 september 1879. Hij leerde – in tegenstelling tot zijn vader – wel lezen en schrijven, allicht in de gemeenteschool te Veldegem. Ook hij werd landwerkman. Op 29 november 1905 trad hij te Zedelgem in het huwelijk met de zwangere 23-jarige kantwerkster Leonie Maertens.[47]

Leonie Maertens was geboren te Zedelgem op 9 september 1882 als dochter van Eduard Maertens en Hortensia Ramon. Leonie stamde via haar overgrootmoeder Anna Colpaert af van voorname en welstellende voorouders. Rechtstreekse voorzaten van haar waren o.a. de Loppemse hoofdman Adriaan De Knock (1582-1668)[48] én de Zedelgemse landbouwer en dismeester Pieter Colpaert (1700-1762), die in de status animarum (een soort volkstelling uitgevoerd door de pastoor) van 1755 voorkomt als één van de grootste landbouwers van Zedelgem.[49] De Maertens-tak van deze families was echter met de tijd in minder goeden doen geraakt.

---

47 Ook Leonie Maertens ondertekende vlot de huwelijksakte.

48 Adriaan De Knock was een zeer welstellende landbouwer, die hoofdman was van Loppem van 1622 tot 1626 en ook kerkmeester in 1621. Hij en zijn vrouw werden beiden in het koor van de Loppemse kerk begraven (VERVENNE, A., *Oude hoeven, herbergen en molens en hun bewoners te Loppem*, Loppem, Heemkundige Kring, 1976, p. 99-100).

49 POLLET, J., "Bevolkingstoestand te Zedelgem", *Zilleghem* 1987/1, p. 29 en 34. Zijn broer Jacobus Colpaert was ook hoofdman van Zedelgem (RONSE, F.T., *De geschiedenis van Zedelgem & Veldegem*, Zedelgem, 1934, p. 45).

Bernard en Leonie woonden na hun huwelijk eerst in Zedelgem. Op 28 mei 1906 werd hun oudste zoon Camiel geboren. De geboorteakte vermeldt dat vader Bernard *"uitlandig"* was (allicht voor seizoenarbeid naar Frankrijk). De bevalling gebeurde met hulp van de vroedvrouw Zenobie Sabbe[50], die het kind ook ging aangeven. Bij de geboorte van Arseen op 4 mei 1907 was vader Bernard wel thuis. Maar het kind overleed al na 11 dagen. Op 1 mei 1909 werd dan Alice geboren. Moeder Leonie had intussen de landarbeid gestopt en was overgeschakeld op kantwerk om beter voor de kinderen te kunnen zorgen. Maar ook de kleine Alice overleed op 8 augustus 1909.

Het gezin verhuisde naar Veldegem. Hier werden nog drie kinderen geboren, die allen in leven bleven. Eerst kwamen er nog twee dochters Emilia (° 29 september 1912) en Alice (° 31 juli 1917), en tenslotte als "achterkomertje" de jongste zoon Marcel (° 17 april 1924). Bij zijn geboorte waren vader Bernard en moeder Leonie al 44 en 41 jaar oud. Intussen was Leonie ook haar activiteit als kantwerkster gestopt en zorgde zij enkel nog voor het gezin.

Marcel Delacluyse

Marcel begon op 22 september 1930 zijn lager onderwijs in de gemeenteschool te Veldegem.[51] Rond dat ogenblik verhuisde het gezin van de wijk Stroelput naar het gehucht *"De Kave"* op de wijk Leegveld te Veldegem (toenmalig adres Sint-Jansstraat 365 – later adres Alfons Meulemanstraat 59 – thans Veldegemsestraat).[52] Ze betrokken daar een bescheiden woning, achteruit gelegen langs een nog bestaande zijweg (nu tussen de huisnrs. 83 en 89). Eerder woonden daar o.a. Charles Denys en Maria Vantroostenberghe.[53] Later verloor het huisje

---

[50] Vroedvrouw Zenobie Sabbe was geboren te Zedelgem op 11 december 1881 en was de dochter van slachter Pieter Sabbe en Virginie Maertens, die ook vroedvrouw was. Zenobie huwde met Honoré Foré en overleed te Zedelgem op 11 mei 1957. Op haar bidprentje stond: *"Dag en nacht, vijftig jaar lang, was zij op de baan. In weer en wind, om jonge moeders te helpen. En terwijl zij wachtte bij het bed, in spannende blijde verwachting of in pijnlijke strijd voor een leven, had zij "handwerk" mee. Zij kon niet zitten niets-doen!"*.

[51] GAZ – Archief Gemeenteschool Veldegem – Stamboekregister 1922.

[52] De naam *"De Kave"* is een verwijzing naar de hoge schoorsteen voor de stoommachine van een daar gevestigde melkerij. Later kwam in dit gebouw de maalderij van Camiel Desanghere, die nog operationeel was in het begin van de jaren 1950. De schoorsteen werd afgebroken rond 1962-1963.

[53] DENYS, C., *Het leven van Camiel van Veldegem in woord en beeld*, Veldegem, 2008, p. 3-4.

De hoge schoorsteen van de melkerij op het gehucht "De Kave" te Veldegem (verzameling Antoon Desanghere – opgeschaald met AI)

zijn woonfunctie en werd het een clubhuis van de jongenschiro van Veldegem. Het kreeg toen de naam *"'t Kotje"*, die algemeen bekend werd.[54]

Wellicht ging Marcel reeds na het beëindigen van het achtste leerjaar uit werken. Zijn eerste bekende werkgever was de fietsenfabriek Werkhuizen Claeys Gebrs.[55], waar Marcel op 23 april 1940 – enkele dagen na zijn zestiende verjaardag – begon als *"hulppolijster"*.[56]

Een goede twee weken nadat Marcel zijn werk bij Claeys had aangevat, werd België op 10 mei 1940 verrast door de Duitse inval. Marcel – die nog te jong was om soldaat te zijn – ging verder werken in de fabriek te Zedelgem.

---

[54] Het huisje stond op het erf van het huidige huisnummer Veldegemsestraat 87 en werd gesloopt omstreeks 2008.

[55] In 1896 werd in de smidse van Louis Claeys te Zedelgem voor het eerst een fiets in elkaar gestoken. Dit was het begin van de Zedelgemse fietsennijverheid. In 1910 werd de productie van fietsen geïndustrialiseerd, eerst onder de naam *"De West-Vlaamsche Leeuw"* en later onder *"Flandria"*. In 1926 stichtten vier zonen van Louis Claeys – Alidor, Aimé, Remi en Jerome – de Werkhuizen Claeys Gebroeders, die fietsen fabriceerde in een gebouw naast de oorspronkelijke smidse. Alidor startte later een eigen ijzergieterij op. In 1956 ontstond onenigheid. Jerome trok zich terug. Aimé en Remi gingen elk afzonderlijk verder met het produceren van fietsen onder de namen van Flandria (Aimé) en Superia (Remi). De fabriek werd letterlijk opgedeeld in twee. In de jaren 1970 ontstonden zware economische en financiële problemen. De overheid deed een ultieme reddingspoging, maar zonder veel succes. Flandria ging failliet op 21 mei 1981. Superia overleefde in afgeslankte en opgesplitste vorm, maar produceerde geen fietsen meer (VAN HAMME, M., *Flandria,* Eeklo, De Eecloonaar, 2007, p. 8-13; POLLET, J., *Parochie Sint-Elooi Zedelgem. Een terugblik,* Zedelgem, Heemkundige Kring, 1988, p. 13-14; POLLET, J., e.a., *Ode aan het metaal,* Zedelgem, Gemeentebestuur, 1993, p. 11-19).

[56] ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771; DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596.

Ouderlijke woning van Marcel Delacluyse aan de huidige Veldegemsestraat (verzameling Camiel Denys, Veldegem)

Zijweg vanaf de Veldegemsestraat naar de plaats waar de ouderlijke woning van Marcel Delacluyse stond met op de voorgrond zijn neef Eric Vanhevel (verzameling Johan Verplancke)

De verplichte tewerkstelling in Duitsland[57]

Zeer belangrijke mededeeling

Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg
BRUGGE — OOSTENDE

Nationale Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid

VOORDEELIG WERKAANBOD VOOR DUITSCHLAND

Brugge, 20 Juli 1940.
37, Nieuwe Gentweg.

Een nieuwe vraag voor arbeidskrachten wordt gedaan, en wel voor werklieden die verlangen te werken in Duitschland.

De werklieden die zich lieten inschrijven voor werk in België of werk in Noord-Frankrijk (opruimingswerken) kunnen voor dit aanbod in aanmerking komen, des te meer daar op heden geen oproepingen gedaan worden voor België en Noord-Frankrijk.

Worden DRINGEND gevraagd:

500 werklieden uit de streek van Brugge, Oostende, Veurne en Diksmuide.

Metselaars, timmerlieden, schrijnwerkers, paswerkers, monteerders, tegen een minimumloon van fr. 7,20 per uur.
Metserdienders en zjouwers uit het bouwvak Loon fr. 6,— per uur.
Ongeschoolden Loon fr. 5,80 per uur.
Spoor- en trambaanarbeiders Loon fr. 6,80 per uur.
Dakleggers (pannen) Loon fr. 10,— per uur.
Vloerleggers Loon fr. 10,— per uur.
Enzelde.eggers Loon fr. 10,— per uur.

Nog betere verdienste in geval van stukwerk.

Daarbij: een verblijfsverdienste schommelend van 5 tot 10 frank per dag.

ONDERDAK in gemeenschappelijke woonstede.

KOST (volle kost): 12 frank per dag.

Reis kosteloos. — De werklieden zijn gelijkgesteld met den Duitschen werkman wat betreft loon, verloftijd, opzegging, enz. Ook wat de arbeidsbescherming en de sociale verzekeringen betreft genieten de werklieden dezelfde voordeelen als de Duitsche werkman in Duitschland.

Inschrijvingen worden verwacht:

Te BRUGGE: Officieele Werkbeurs (Nat. Dienst voor Arbeidsbemiddeling, 37, Nieuwe Gentweg.

Te OOSTENDE: Officieele Werkbeurs (Nat. Dienst voor Arbeidsbemiddeling), Savoy Hotel, Leopoldlaan.

Inschrijvingen ten laatste Maandag, 22 Juli, tot 6 uur 's avonds.

Geneeskundig onderzoek: Brugge, Dinsdag 23 Juli, Sint-Janshopitaal vanaf 8½ uur. — Oostende, Dinsdag, 23 Juli, zie Werkbeurs.

Vertrek: Donderdag, 25 Juli 1940, rond 10 uur 's morgens.

Nat. Dienst voor Arbeidsbemiddeling
Brugge-Oostende:
De Directeur.

Propaganda voor de vrijwillige tewerkstelling in Duitsland (SELLESLAGH, F., 1990, p. 73)

Onmiddellijk na de capitulatie in mei 1940 nam het aantal werklozen in België schrikbarend toe. Hoofdoorzaak was de demobilisatie van het Belgisch Leger, waardoor al die jonge mannen op de arbeidsmarkt kwamen. Verder waren veel fabrieken beschadigd of vernield, was het verkeersnet geheel ontredderd en mankeerde het aan grondstoffen. De Duitsers kwamen al in juni 1940 met een tewerkstellingsplan, waarmee ze de Belgische economie ook in dienst wilden stellen van het Rijk.

In dat kader werd voorzien in een toen nog vrijwillige tewerkstelling in Noord-Frankrijk en in Duitsland. Al was "vrijwillig" daarbij een groot woord. Noodzaak liet velen geen andere keuze en vaak kwam er ook ernstige druk aan te pas.[58] Ongeveer 80% van die Belgische arbeiders kwamen in Duitse ondernemingen terecht die actief waren in wapenproductie. Van die 80% werkte de grote helft voor grote concerns zoals Siemens, BMW, Daimler Benz of Krupp. Slechts 3% verbleef bij kleine

---

[57] Hier werd vooral gesteund op: SEBERECHTS, F., *Hier gaat alles zijnen gewonen gang. De verplichte tewerkstelling in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog,* Leuven, Davidsfonds, 2005, 191 p.; SELLESLAGH, F., "De tewerkstelling", in *België in de Tweede Wereldoorlog 9,* Kapellen, DNB-Pelckmans, 1990, p. 60-83.

[58] Dit is ook de reden waarom deze "vrijwillige" tewerkgestelden in Duitsland na de oorlog niet werden vervolgd, ondanks het feit dat ze theoretisch gezien een misdrijf hadden begaan door vrijwillig voor de vijand te werken. Een eerdere "vrijwillige" tewerkstelling kon wel gevolgen hebben bij een aanvraag tot erkenning als werkweigeraar of verplicht tewerkgestelde, die op een latere periode betrekking had.

zelfstandigen (b.v. landbouwers, horeca, bakkers of kleer- en schoenmakers). Ook vanuit onze gemeente vertrokken er een aantal "vrijwillige" arbeiders naar Duitsland. Eén van hen was een neef van Marcel, Camiel Delacluyse (zie de bijlage 2).

Duitse affiche propageert de tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten (museum-zwangarbeit.de)

In 1942 stelden de Duitsers vast dat de vrijwillige tewerkstelling in Duitsland niet meer volstond om hun oorlogsindustrie op peil te houden. Meer en meer Duitse arbeiders moesten naar het leger, zeker nu het slechter ging aan het Oostfront. Dit tekort wilde men o.a. opvullen door gebruik te maken van arbeidskrachten uit de bezette gebieden. De uitwerking hiervan werd einde maart 1942 toevertrouwd aan Fritz Sauckel, hoofd van de *Arbeitseinsatz*.[59] Onder zijn leiding werden er ongeveer 7.500.000 mensen naar Duitsland gedeporteerd om daar verplicht te werken.[60]

In België zagen noch de secretarissen-generaal[61], noch *Militärbefehlshaber* von Falkenhausen de op til zijnde verplichte tewerkstelling zitten. Toch kwam ze er, weze het in twee stappen. Op 6 maart 1942 werd een verplichte tewerkstelling in België of Noord-Frankrijk ingevoerd. Op 6 oktober 1942 volgde dan de verordening betreffende de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Alle mannen van 18 tot 50 jaar en alle vrouwen van 21 tot 35 jaar konden verplicht worden om naar Duitsland te gaan werken. Er kwam een golf van protest van

[59] Sauckel werd op het Proces van Neurenberg ter dood veroordeeld en op 16 oktober 1946 opgehangen.
[60] *Wikipedia,* Fritz Sauckel, 2025. Geraadpleegd op 17 augustus 2026.
[61] Secretaris-generaal van Arbeid en Sociale Voorzorg Carlos Verwilghen nam op 20 maart 1942 ontslag uit protest.

burgerlijke en kerkelijke overheden, waaronder Leopold III en kardinaal Van Roey. Het enige resultaat was dat de vrouwen van deze verplichte arbeid werden vrijgesteld.

Om deze verplichte tewerkstelling in Duitsland zo vlot mogelijk te laten verlopen, was o.a. de medewerking van de gemeentelijke overheden en van de Belgische werkgevers nodig. In vele gevallen saboteerden die de wegvoering naar Duitsland van hun inwoners of werknemers. De Duitsers waren eerst nog wat inschikkelijk door vooral vrijgezellen en getrouwde mannen zonder kinderen uit te kiezen en de Belgische bedrijven ook niet te beroven van hun gespecialiseerde arbeidskrachten die ze zelf nodig hadden om te blijven draaien. Toen dit echter niet de gewenste aantallen opleverde, werd medio 1943 gestart met het oproepen van jaarklassen, beginnend met de geboortejaren 1920 en 1921.

De verplicht tewerkgestelden werden met speciale treinen naar Duitsland gebracht. Een eerste stop was meestal Aken, en dan verder naar verzamelkampen in Hannover, Maagdenburg of Berlijn. De arbeiders werden vandaar

Buitenlandse arbeiders komen per trein aan in een Duits Lager (uit HUBER, H. en MÜLLER, A., Das dritte Reich, deel 2, München, Verlag Kurt Desch, 1964, p. 678)

naar de ondernemingen gebracht waar ze moesten werken. Bij de grote firma's stonden barakkenkampen (*"Gemeinschaftslager"*), waar de weggevoerden verbleven. Wie bij kleine zelfstandigen werkte, woonde dikwijls bij de werkgever thuis, wat gemoedelijker was.

In het begin waren de werkomstandigheden vrij behoorlijk. De Duitse fabrieken waren moderner en het arbeidscomfort was er beter dan wat men in België gewoon was. Maar de toestand verslechtte snel naarmate de tijd vorderde. In de barakken waren de luizen moeilijk klein te krijgen. Er kwam al vanaf het voorjaar 1943 een gebrek aan kwalitatief voedsel, zodat velen bij het thuisfront aandrongen om etenswaren op te sturen. Ook tabak was erg gewild als ruilmiddel. Het rantsoen kolen voor de verwarming van de barak in de winter werd totaal ontoereikend. De werktijden waren lang (10 à 11 uur per dag) en – zeker bij de grote fabrieken – was er een groeiend gevaar door herhaalde zware bombardementen. Velen kregen het erg moeilijk toen vanaf september 1944 het postverkeer met het bevrijde België uitviel.

Reeds tijdens de vrijwillige tewerkstelling in Duitsland waren er contractbrekers, die vroegtijdig vanuit Duitsland wegliepen of die na een verlof in België niet terugkeerden. Onder de verplichte tewerkstelling kwamen daar de werkweigeraars bij. Zij boden zich niet aan toen ze werden opgeroepen door de *Werbestelle* (Duits tewerkstellingsbureau), daagden niet op voor het transport naar Duitsland of keerden niet terug na een verlof. Hierdoor werden deze jongelui illegaal en moesten ze zich verbergen. In Wallonië was dit makkelijker door de uitgestrekte bossen. In Vlaanderen gebeurde dit vaak in geïmproviseerde schuilplaatsen niet zo ver van huis.

De werkweigeraars konden rekenen op sympathie en steun bij grote lagen van de Belgische bevolking. De Duitse *Feldgendarmerie* moest hen opsporen. Ze kregen daartoe wekelijks een lijst, maar het vatten van al deze mensen was een onmogelijke opdracht. Ter ondersteuning werden eerst *Hilfsgendarmen* gerekruteerd onder het Belgisch personeel van de *Werbestellen.* Later werd een *Zivilfahndungsdienst* (civiele opsporingsdienst) opgericht, die onder de *Wehrmacht* ressorteerde. Deze bestond uit lokale Belgische burgers – meestal aanhangers van de Nieuwe Orde – die werden aangeworven om werkweigeraars op te sporen en aan te houden. Ze waren bewapend met een pistool en kregen een zeer aantrekkelijk loon (voor de laagste graad al het dubbele van een gemiddeld

gezinsloon op dat ogenblik). Er kwamen behoorlijk wat kandidaten[62], ook al moest er vooral in de weekends worden gewerkt. Ervaring had immers geleerd dat de jonge werkweigeraars zich dan het meest lieten verleiden om b.v. op een kermis, een bal of een sportwedstrijd aanwezig te zijn. Bijgevolg werden op die plaatsen frequent razzia's georganiseerd. Daarnaast waren er heel wat gevallen van verklikking, waardoor een aantal werkweigeraars in hun schuilplaats werd opgepakt. Familieleden werden ook onder druk gezet en bedreigd met plaatsvervangende sancties. Zij die gevat werden, belandden in Duitsland en liepen het gevaar om er in een *Erziehungslager* (heropvoedingskamp) terecht te komen. Daar waren de leefomstandigheden zeer hard en lag het sterftecijfer hoog, zeker naar het einde van de oorlog toe.

De verplicht tewerkgestelden die na het einde van de oorlog terug naar huis kwamen, klaagden over het koele onthaal dat zij in België kregen. Velen hier vonden dat zij de vijand hadden geholpen (ook al werden zij daartoe gedwongen) en dat ze daarbij niet eens zo slecht waren behandeld, zeker in vergelijking met zij die in straf- of concentratiekampen waren terechtgekomen. Dit werd door de verplicht tewerkgestelden erg bitter ervaren. Officieel kregen zij wel snel een vorm van erkenning, maar in een mindere categorie dan de werkweigeraars.[63]

---

[62] Ook al werden de leden van deze *Fahndungsdiensten* door een grote meerderheid van de Belgen erg gehaat.

[63] De *"gedeporteerden voor den verplichten arbeidsdienst tijdens den oorlog 1940-1945"* kregen al een erkenning en een statuut door een Besluitwet van 24 december 1946 (*Belgisch Staatsblad*, 16 januari 1947). Maar waar er voor de werkweigeraars b.v. al werd voorzien in een ereteken op 12 februari 1951, gebeurde dit voor de verplicht tewerkgestelden slechts op 23 december 2002 (en toen waren velen onder hen al overleden).

De opeising van arbeiders in de fabrieken Claeys in oktober 1942

De verplichte tewerkstelling in Duitsland was pas ingevoerd, wanneer einde oktober 1942 al een Duitse officier met leden van de Brugse *Werbestelle* en een tolk naar de drie fabrieken Claeys te Zedelgem[64] trok om daar een aantal arbeiders aan te duiden om verplicht naar Duitsland te gaan werken. Deze aanduiding gebeurde op basis van de personeelslijsten.[65] De werkgevers Claeys bedongen wel dat alle werknemers van hun fabrieken die naar Duitsland moesten, één ploeg zouden blijven die op dezelfde plaats zou worden tewerkgesteld.[66] Dit was in de *Volkswagen Werke* in Braunschweig (Nedersaksen).[67]

---

[64] De landbouwmachinefabriek van Leon Claeys (verder: Werkhuizen Leon Claeys), de fietsenfabriek van de Gebroeders Claeys (verder: Werkhuizen Claeys Gebr.) en de ijzergieterij van Alidor Claeys.

[65] De afgifte van de personeelslijst bij de Werkhuizen Leon Claeys kreeg na de oorlog een gerechtelijk vervolg. Zoals gezegd, zaten in de groep van verplicht tewerkgestelden in Duitsland waartoe ook Marcel Delacluyse behoorde, niet alleen arbeiders van de Werkhuizen Claeys Gebr., maar ook van de Werkhuizen Leon Claeys. Tot die laatsten behoorde Julien Vandeputte uit Ruddervoorde. Hij werd einde oktober 1942 samen met Marcel Delacluyse naar Braunschweig gevoerd. In 1944 werd hij overgebracht naar Varnsdorf, waar hij ziek werd en op 2 januari 1945 stierf. Na de oorlog klaagden zijn vader en zuster de familiale directie van de Werkhuizen Leon Claeys aan, omdat zij hun personeelslijst niet hadden mogen afgeven aan de Duitsers. Door dit wel te doen, zouden zij – volgens de familie Vandeputte – hebben bijgedragen tot de dood van Julien. Op het proces over de beweerde economische collaboratie van deze firma voor de Krijgsraad te Brugge in augustus-september 1945, getuigde een zekere Van Hulle dat einde oktober 1942 in totaal 17 ongehuwde werknemers van de Werkhuizen Leon Claeys naar het bureel werden geroepen, waar een Duits officier, drie leden van de *Werbestelle* en twee leden van de directie zaten. Er werd hen gezegd dat ze verplicht naar Duitsland moesten gaan werken, maar er zou toch gevraagd zijn om voor akkoord daarmee te tekenen. In dat geval zouden ze o.a. een premie van 750 frank ontvangen. Na de oorlog rees de vraag of zij die daarop waren ingegaan, wel nog als verplicht tewerkgestelden konden worden beschouwd. Een andere getuige, Huys, stelde daarentegen dat de personeelslijst niet door de betrokken directieleden, waar wel door een Duitsgezinde meestergast werd overgemaakt aan de bezetter. De Krijgsraad volgde de familie Vandeputte echter niet en sprak op dit punt geen veroordeling uit (*Burgerwelzijn,* 29 augustus en 1, 8 en 29 september 1945; *De Koerier,* 3 en 29 september 1945; *Woensdagblad,* 1 en 29 september 1945). Voor een goed begrip: dit ging enkel over de Werkhuizen Leon Claeys en niet over de Werkhuizen Claeys Gebr., waar Marcel Delacluyse werkte.

[66] Deze belofte werd al midden december 1942 verbroken, toen sommigen van de groep Claeys-arbeiders naar de hoofdzetel van Volkswagen in Wolfsburg werden gestuurd (brief Goethals van 13 december 1942).

[67] Het ging om een in 1938 opgericht filiaal van Volkswagen. In Braunschweig werden vóór 1940 hulpstukken geproduceerd voor de *Kraft durch Freude-Wagen* (Volkswagen kever). In 1940 werden dit stukken voor militaire voertuigen die in Wolfsburg werden gebouwd (waaronder een amfibievoertuig) en voor de *Junkers Flugzeug- und Motorenwerke* in Dessau.

Werkhuizen Leon Claeys te Zedelgem (collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Er werd ook beloofd dat de betrokkenen na zes maanden terug naar België mochten komen met verlof, maar dit bleken nadien loze woorden te zijn...[68]

Marcel Delacluyse werd uitgekozen, allicht omdat hij nog vrijgezel was. Tot diezelfde groep van Claeys-arbeiders die naar Duitsland moesten, behoorde ook de één jaar oudere Lucien Goethals uit Ruddervoorde. Deze laatste schreef vanuit Duitsland regelmatig naar huis en deze bewaarde correspondentie werd in 2005 in boekvorm uitgegeven door zijn dochter Anne-Marie.[69] Deze bron geeft ons ook heel wat informatie over de eerste fase van het verblijf van Marcel Delacluyse in Duitsland tussen einde oktober 1942 en einde augustus 1943.

---

[68] GOETHALS, A.M., *Verplichte arbeid in Duitsland 1942-1945. Getuigenis van een weggevoerde arbeider,* Ruddervoorde, Heemkundige Kring, 2005, p. 4. Op de vragenlijst dienstig voor het bekomen van de nodige administratieve stukken voor het verblijf in Duitsland werd zelfs drie maanden aangeduid (ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771).

[69] GOETHALS, A.M., *Verplichte arbeid in Duitsland 1942-1945. Getuigenis van een weggevoerde arbeider,* Ruddervoorde, Heemkundige Kring, 2005, 155 p. Dochter Anne-Marie Goethals doneerde na het overlijden van haar vader op 19 mei 2024 alle originele stukken aan het Gemeentearchief te Zedelgem (aanwinst 1093).

Marcel Delacluyse (Brugse Courant en Woensdagblad, Openbare Bibliotheek Brugge)

Tussen de aanduiding en het vertrek naar Duitsland lagen slechts enkele dagen (laatste werkdag 27 oktober 1942[70] – vertrek 30 oktober 1942). Intussen gebeurde nog een medische keuring en werden de nodige administratieve documenten klaargemaakt. Hieruit blijkt o.a. dat Marcel 1,70 m. groot was, blond van haar[71], met bruine ogen en een grote neus.[72]

Braunschweig (30 oktober 1942 – 29 augustus 1943)

De afreis per trein was voor de ganse groep Claeys-arbeiders vastgesteld op vrijdag 30 oktober 1942 om 10u45. In eerste instantie gingen zij naar Aken, waar ze rond 18u00 toekwamen en te eten kregen. Een nachtelijke treinreis bracht hen dan naar Hannover waar ze de zaterdagmorgen toekwamen. Onderweg viel het op dat de Duitse stations nog goed verlicht waren. Dit zou nadien drastisch veranderen omwille van de fel toenemende bombardementen.

In Hannover konden ze even uitrusten in barakken. Vandaar ging het naar het *Gemeinschaftslager Nibelungen* bij het Volkswagenfiliaal in Braunschweig. De fabriek was volledig nieuw en in de onmiddellijke nabijheid waren een viertal barakken opgetrokken, met *"Stuben"* waarin 16 man sliepen (telkens twee boven elkaar). De bedden waren van houten planken en voorzien van een strozak. Er was een kachel en iedereen kreeg drie dekens. De mannen moesten zelf voor

---

70 ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771; DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596; Beslissing Controlecommissie voor de Weggevoerden van 22 juni 1954.

71 Bij de grafopening einde 1948 werd genoteerd: *"Haar zeer donker bijna zwart"*.

72 ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771 – Getuigschrift afgeleverd aan een arbeider die naar Duitsland gaat werken.

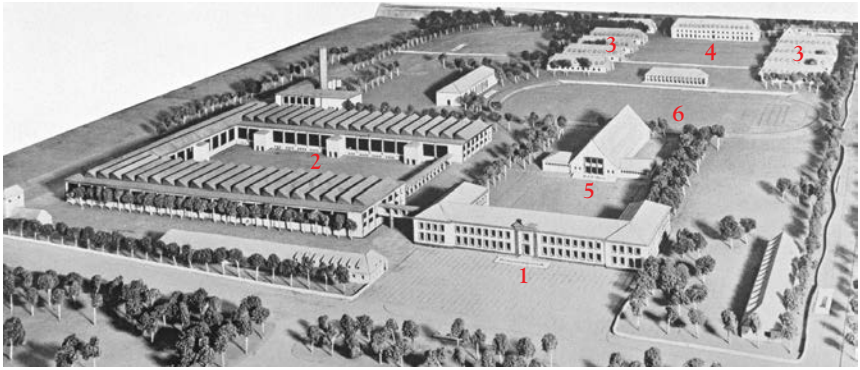

Volkswagen Vorwerk Braunschweig – 1: administratie – 2: werkplaatsen – 3 en 4: opleidingscentrum (lesgebouw en verblijven) – 5 en 6: sportinfrastructuur

Technische werkplaatsen Volkswagen Vorwerk Braunschweig (1938)

Administratief gebouw Volkswagen Vorwerk Braunschweig (WO II)
Alle beelden: Volkswagen Aktiengesellschaft

de netheid in de barak zorgen. Ook hun kledij moesten ze zelf wassen met waspoeder en zeep van slechte kwaliteit.[73] In het begin viel het eten erg mee, maar dit werd minder en minder.[74] Iedereen vroeg aan het thuisfront om tabak op te sturen[75], om voordelig te kunnen ruilen tegen voedsel.[76] Dit gebeurde op zondag of 's avonds (wanneer ze tussen 18 en 22 uur het *Lager* mochten verlaten). Cultuur en ontspanning bestond vooral uit eigen toneel, prijskaartingen en ook voetbal, waarbij de Vlaamse *Lager* tegen elkaar speelden. Medische verzorging – ook tandzorg – was gratis.[77] Hygiëne was belangrijk, want besmettelijke ziekten verspreidden zich in het *Lager* erg snel. Hospitalisatie gebeurde in de Duitse ziekenhuizen. Soms begon een Vlaamse arbeider iets met één van de Russische meisjes die daar ook werkten en hun best deden om er zo goed mogelijk uit te zien.[78]

Voor wat het werk betreft, krijgt men uit de brieven van Goethals de indruk dat ze zich daar niet moesten doodwerken.[79] Ze moesten wel al om 5 uur opstaan[80] en de arbeidsduur lag op 10 uur per dag. Later liep dit op tot 12 uur daags. Sommigen kregen opleiding van een Duitse voorarbeider. Goethals stuurde het loon dat hij overhield[81], integraal door naar zijn ouders. Ook bij Marcel Delacluyse zal dit zo geweest zijn. Uit de archiefdocumenten blijkt trouwens dat hij ook al in België zijn loon thuis diende af te geven, zoals toen nog gebruikelijk was.[82]

---

73 Later konden ze een beroep doen op een wasserij, maar dit was betalend.

74 Zie al de brief van Goethals van 10 december 1942: *"we kruipen 's morgens voorzichtig uit ons bed om onze maag niet te wekken"*. Na minder dan zes maanden in het *Lager* was het gewicht van Goethals al gezakt van 75 naar 62 kg.

75 Ook de fabrieken Claeys stuurden af en toe tabak naar hun gedeporteerde werknemers (zie b.v. brief Goethals van 21 maart 1943). Er kwamen ook pakketten toe van de pastoor (brief Goethals van 12 april 1943).

76 Er mocht maar 500 gram tabak per maand toegestuurd worden. De pakketten werden gecontroleerd, maar kwamen meestal volledig toe bij de bestemmeling. Naar het einde van de oorlog toe verdween er wel meer en meer. Zo moest Goethals vaststellen dat een reep chocolade die zijn jongere broers speciaal voor hem uit de mond hadden gespaard, niet meer te vinden was in het hem toegestuurde pakket...

77 Goethals klaagde wel over Duitse dokters die *"echte beenhouwers"* waren (brief Goethals van 19 september 1943).

78 Brief Goethals van 29 september 1943.

79 *"Van veel werken is hier ook geen sprake"* (brief Goethals van 19 november 1942).

80 Ook op zondag stonden ze om 6u op om naar de vroegmis te gaan, want wanneer ze naar een latere mis gingen, misten ze hun ontbijt.

81 Er werden belastingen, sociale zekerheid (waaronder *"Krankenkasse"*) en een kleine bijdrage voor de Belgische Winterhulp ingehouden, alsook een vergoeding voor verblijf en eten.

82 In vele Vlaamse families ontstonden de eerste conflicten tussen ouders en nog thuis verblijvende, maar al werkende kinderen daarover pas voor het eerst in de jaren 1970.

Op 17 januari 1943 meldde Goethals dat ze nog maar driemaal luchtalarm gekregen hadden, en dat er nog geen bommen gevallen waren. Nauwelijks drie weken later was dit al anders: *"het was gisterenavond weer volop bal (bombardementen)"*.[83] Vanaf mei 1943 werd het steeds erger. Op 30 juli 1943 is er sprake van: *"alle nachten een slaapwandeling naar de kelder"*. Er waren wel schuilkelders, maar de nachtrust schoot er telkens bij in. In de fabriek viel op dat er steeds meer Duitse arbeiders verdwenen door oproeping naar het front. Zij werden deels vervangen door Duitse getrouwde vrouwen, die nu ook fabrieksarbeid verrichtten. De *Hitlerjugend* kwam de luchtafweer bij de fabriek bemannen omdat de soldaten moesten gaan vechten. De brandweer bestond uit jongens van 14 tot 18 jaar.[84] De verplicht tewerkgestelden moesten vanaf augustus 1943 helpen bij het versterken van schuilkelders en bij het wegruimen van puin na de bombardementen. Berichten van kranten en radio over het front waren stereotiep en gaven geenszins de werkelijke situatie weer. Het was voor de verplicht tewerkgestelden moeilijk om in te schatten hoe de oorlog evolueerde.

Moeder Leonie Maertens sterft en Marcel krijgt verlof

Intussen ging het in Veldegem helemaal niet goed met moeder Leonie Maertens. Ze was ernstig ziek en leed veel pijn. Marcel vroeg in Duitsland verlof aan om naar huis te komen, maar deze aanvraag nam tijd in beslag. Intussen stierf zijn moeder al op 18 augustus 1943 zonder haar zoon Marcel nog gezien te hebben. Op haar bidprentje werd gewezen op de *"pijnlijke en lastige dagen"*, die ze had moeten doormaken vóór haar dood.

Uiteindelijk werd de verlofaanvraag van Marcel op 29 augustus 1943 toch toegestaan[85], maar moeder was dan al overleden. Marcel arriveerde op 4 september 1943 thuis in Veldegem.[86] Het werd een terugzien met gemengde gevoelens.

---

[83] Brief Goethals van 7 februari 1943.

[84] Op 30 juli 1943 moest de brandweer van Braunschweig uitrukken na grote bombardementen in Hannover, gezien de brandweer van Hannover weggeroepen was wegens grote bombardementen in Hamburg en dus niet meer beschikbaar was in eigen stad (brief Goethals van die dag).

[85] ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771.

[86] DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596.

Reeds op 22 september 1943 ging Marcel terug aan het werk bij zijn oude werkgever Werkhuizen Claeys Gebr. te Zedelgem. Misschien hoopte hij zo meer kans te maken om hier te mogen blijven en niet terug naar Duitsland te moeten. Een eerste vraag aan de *Werbestelle* te Brugge om zijn verlof te verlengen tot een viertal maanden werd toegestaan. Een nieuwe vraag voor verder uitstel werd echter geweigerd[87] en Marcel moest terug naar Duitsland.

Ondergedoken

Marcel nam de beslissing om niet meer terug te gaan. Hij moest bijgevolg onderduiken en kon niet verder gaan werken. Vanaf 17 januari 1944 bleef hij afwezig bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Men dacht er dat hij naar Noord-Frankrijk was vertrokken.[88]

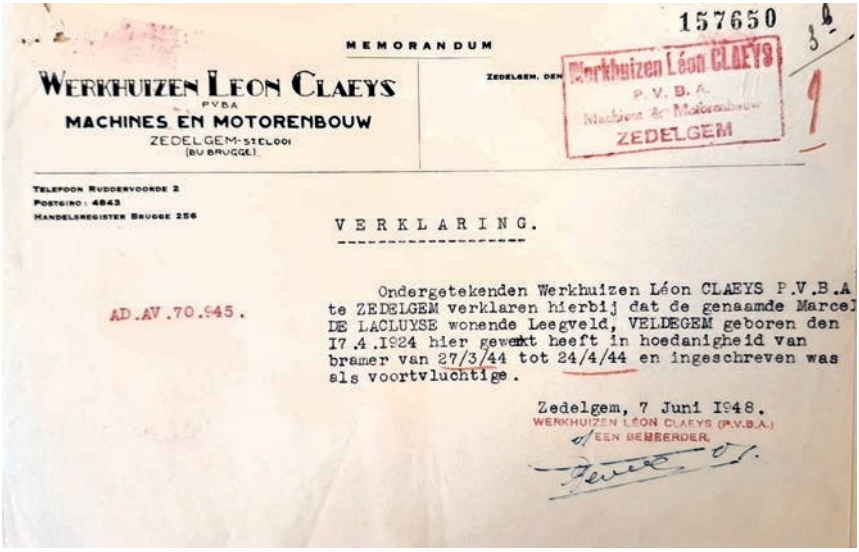

157650

MEMORANDUM

WERKHUIZEN LEON CLAEYS
P.V.B.A.
MACHINES EN MOTORENBOUW
ZEDELGEM-STEENBRUGGE
(BIJ BRUGGE)

ZEDELGEM, DEN

Werkhuizen Léon CLAEYS
P. V. B. A.
Machines & Motorenbouw
ZEDELGEM

TELEFOON RUDDERVOORDE 2
POSTGIRO : 4843
HANDELSREGISTER BRUGGE 256

VERKLARING.

AD.AV.70.945.

Ondergetekenden Werkhuizen Léon CLAEYS P.V.B.A te ZEDELGEM verklaren hierbij dat de genaamde Marcel DE LACLUYSE wonende Leegveld, VELDEGEM geboren den 17.4.1924 hier gewerkt heeft in hoedanigheid van bramer van 27/3/44 tot 24/4/44 en ingeschreven was als voortvluchtige.

Zedelgem, 7 Juni 1948.
WERKHUIZEN LÉON CLAEYS (P.V.B.A.)
DE EEN BEHEERDER.

Verklaring van de tewerkstelling van Marcel Delacluyse als voortvluchtige door de Werkhuizen Leon Claeys (ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771)

---

87 ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771

88 ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771; DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596

Probleem was dat Marcel hierdoor zonder inkomsten viel. Vanaf 27 maart tot 21 april 1944 ging hij – ondanks het feit dat hij zich moest verbergen – toch terug aan het werk in de Werkhuizen Leon Claeys, en dit als *"bramer"* waarbij hij 42,50 frank per dag verdiende.[89] In deze firma stelde men blijkbaar verschillende onderduikers tewerk. Dit werd na de oorlog bevestigd tijdens het onderzoek van de rijkswacht te Zedelgem naar de dood van Marcel. De verbalisant merkte toen op: *"Ten andere het is door mij persoonlijk gekend dat er aldaar blijkbaar ondergedoken arbeiders werkzaam waren gedurende de bezetting"*.[90] Van de familie van Leon Claeys werd beweerd dat ze goede relaties hadden met de Duitsers, maar dat ze daar ook gebruik van maakten om mensen te helpen die met de bezetter problemen hadden.[91] Misschien was dit ook één van de redenen waarom Marcel nu precies daar wilde gaan werken.

Opgepakt

Uit hetzelfde onderzoek van de rijkswacht te Zedelgem blijkt ook dat Marcel Delacluyse nadat hij was ondergedoken, bijna niet meer thuis sliep. Toevallig was dit anders in de nacht van zaterdag 22 april op zondag 23 april 1944: *"Op de avond van 22 April 1944, zijnde een Zaterdag was DELACLUYSE Marcel, naar de ouderlijke woning gegaan ten einde zich te voorzien van vers ondergoed. Hij had immers reeds de gewoonte van te vernachten in de woning van zijn verloofde.*[92] *De 22-4-44 was hij thuisgebleven voor te slapen en in de loop van de nacht van 22 op 23-4-44 is hij in zijn woning aangehouden geweest door leden van de Gestapo"*.[93]

---

89 DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596; ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771. Een *"bramer"* verwijdert resten of scherpe randjes van metalen stukken.

90 Zie het verslag van EWM (eerste wachtmeester) André Grison van 24 april 1948 in DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596. Grison was sinds september 1943 verbonden aan de rijkswachtbrigade te Zedelgem. Op 1 februari 1946 werd hij tweede commandant van deze eenheid. Brigadecommandant was toen Marcel Deburghgraeve. Grison volgde op als bevelhebber vanaf 1 januari 1955 tot aan zijn pensioen in 1974.

91 Dit kwam ook aan bod tijdens het proces voor de Krijgsraad te Brugge in augustus-september 1945, waarover eerder al werd gesproken in voetnoot 65. Daar werd naar voor gebracht dat: *"De familie Claeys stond in goede betrekkingen met de Duitschers en is aldus in enkele gevallen kunnen optreden bij de Duitsche instanties om Belgen van deportatie te vrijwaren"* (*Woensdagblad*, 29 augustus 1945). Ook Krijgsauditeur Verbeke erkende dat er voor de daar vervolgde leden van de familie Claeys *"verzachtende omstandigheden bestaan, daar het gebleken is dat zij menige hunner medeburgers binst de bezetting hebben geholpen"* (*Burgerwelzijn*, 1 september 1945).

92 Wij hebben geprobeerd om de identiteit van deze verloofde te achterhalen, maar dit is niet gelukt. Haar naam komt niet voor in het rijkswachtverslag en niemand van de familie weet hier nog iets over.

93 Zelfde verslag van EWM André Grison van 24 april 1948 (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596).

De tussenkomst van de Duitsers of de *Fahnder* zou rond 23u30 geweest zijn.[94] Marcel was al te bed. Hij probeerde nog te ontsnappen via een raam boven, maar ze stonden hem op te wachten. Ontkomen bleek onmogelijk.

We lezen dat de arrestatie van Marcel gebeurde door de *Gestapo.* Allicht moet dit niet letterlijk genomen worden. In de regel was het arresteren van werkweigeraars het werk van de *Feldgendarmerie* en van de *Zivilfahndungsdienst.* Het lijkt onwaarschijnlijk dat bij Marcel Delacluyse de *Gestapo* werd ingezet, temeer er nooit sprake van was dat hij behoorde tot het verzet.[95] Uit de repressieprocessen na de Tweede Wereldoorlog blijkt dat de opsporing en de arrestatie van Marcel Delacluyse vooral het werk was van de Torhoutse *Zivilfahnder* Michel Carette. Wat dit alles hier wel bijzonder maakte, is dat ook de aangetrouwde neef van Marcel toen een beruchte *Zivilfahnder* was, die heel actief was in het opsporen van werkweigeraars in onze regio (zie verder).

Als werkweigeraar weggevoerd naar Duitsland

Marcel Delacluyse werd teruggebracht naar Duitsland, maar niet naar zijn vorige arbeidsplaats in Braunschweig. Hij kwam nu terecht bij de firma *Gläser-Karosserie Werk* in Radeberg (Sachsen).[96] Dit bedrijf maakte vóór de oorlog koetswerk voor luxewagens. Vanaf 1939 was er overgeschakeld op oorlogsproductie en werden o.a. wisselstukken gemaakt voor de *Messerschmidt* jachtvliegtuigen. Het bedrijf stelde tot 1.000 verplicht tewerkgestelden en 180 Sovjet-krijgsgevangenen tewerk.[97]

In 1944 had *Gläser-Karosserie Werk* vijf vestigingen, waarvan drie in Radeberg en twee in Dresden. Marcel werkte in de vestiging *Werk V* te Radeberg[98] (hoek van de toenmalige Hindenburg- en Goldbachstrassen). In de nabijheid van deze vestiging was een *Lager* gebouwd voor de verplicht tewerkgestelden. Het

---

94 ARA2 – AOS – DEP AD 314839 kal 1771.
95 DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596.
96 DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596.
97 SCHÖNFUSS-KRAUSE, R., "Vor 120 Jahren – Radeberger Visionäre im Zeitalter der Mobilität mit Eisenbahn, Strassenbahn und Automobil" (www.teamwork-schoenfuss.de).
98 DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596.

droeg de naam *Goldbach 24.*[99] Marcel werd in de barak F van dit *Lager* gehuisvest.

Pullman-Cabriolet, geproduceerd bij Gläser-Karosserie Werk in Radeberg (nemor2 from Stuttgart, Germany, CC BY 2.0 via Wikimedia Commons)

In de gevangenis

Op het eerste gezicht leek het dus voor hem nog mee te vallen. Hij was enkel verplaatst naar een ander Duits bedrijf. Maar dit bleef niet duren. Op 19 september 1944 werd Marcel door de Duitse politie opgehaald uit het *Lager Goldbach 24.* Dit werd nadien bevestigd door drie van zijn toenmalige medearbeiders in dit *Lager.*[100] Ze hebben hem daar nooit meer teruggezien en na *"een zeekeren tijt is den Laager furer komen zeggen hulder kameraad is dood".*[101]

---

[99] "Das Arbeitserziehungslager in Sachsenwerk Radeberg" (www.fesararob.de).

[100] Camiel Claeys uit Lissewege, Theofiel Baetens uit Laarne en Jean Goossens uit Molenbeek. Camiel Claeys werd nooit ondervraagd, maar de door hem verstrekte informatie blijkt uit de twee steekkaarten ingediend door Gaston Eecloo (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d10853). Theofiel Baetens legde zijn verklaring af op 23 april 1949 (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596). De verklaringen van Baetens en Goossens komen verder nog aan bod.

[101] Verklaring Theofiel Baetens.

Waarom Marcel toen werd opgepakt blijft een open vraag. Wilde men hem toch nog straffen voor zijn eerder onderduiken of was er een andere reden? Ook de ondervraging van de mensen die later bij hem in het *Arbeitserziehungslager 21* in Hallendorf waren opgesloten, bracht hierover geen duidelijkheid. Aan één van hen verklaarde Marcel dat hij ook niet wist waarom hij in Radeberg was opgepakt.[102]

Marcel werd eerst overgebracht van Radeberg naar het nabije Dresden. Allicht kwam hij daar in de politiegevangenis aan de Schießgasse terecht.[103] Op 27 september 1944 werd Marcel dan van Dresden overgebracht naar de gevangenis in Maagdenburg.[104] Ook hier is de vraag waarom men hem dan naar een andere gevangenis meer dan 200 km verder bracht. Uiteindelijk werd hij op 2 oktober 1944 vanuit Maagdenburg – nog eens meer dan 100 km verder – naar het *Arbeitserziehungslager 21* te Hallendorf (een deelgemeente van de stad Salzgitter[105]) gevoerd.

Arbeitserziehungslager 21 Hallendorf

Marcel Delacluyse kwam nu dus in het *Arbeitserziehungslager 21* te Hallendorf terecht. Deze *Lager* waren heropvoedingskampen van de *Gestapo*, waar de betrokkene – die zich fout zou hebben gedragen[106] – door een regime van strenge discipline en harde arbeid tot een beter gedrag en verhoogde arbeidslust moest komen. In principe was het verblijf in deze strafkampen slechts voor een beperkte periode bedoeld. In de praktijk was het regime in die strafkampen van die aard dat vele gevangenen er al na korte tijd omkwamen door honger en mishandelingen.

Het *Arbeitserziehungslager 21* te Hallendorf was in maart 1940 opgericht. Het lag onmiddellijk bij de zeer uitgestrekte fabrieken en installaties (o.a.

---

[102] Onderzoeksverslag rijkswacht Oostende van 12 mei 1948 én de verklaring van Henri Pierloot van 10 april 1949 (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596).

[103] Mail van 6 oktober 2026 van *Gedenkstätte Münchner Platz Dresden* aan Gemeentearchief Zedelgem.

[104] Inlichtingenblad CBR (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d10853).

[105] Toen nog Watenstedt-Salzgitter genoemd (tot 1951).

[106] Deze "fout" kon al bestaan in het te laat komen op het werk, het niet-brengen van de Hitlergroet, het spotten met de nazistaat of het luisteren naar verboden radiozenders…

Zware industrie van de Reichswerke Hermann Göring te Salzgitter (Stadtarchiv Salzgitter)

hoogovens) van de *Reichswerke Hermann Göring*, één van de grootste industriële groepen in Nazi-Duitsland. Het was zelfs zo dat dit concern – dat een groot aantal vreemde arbeiders en gedeporteerden tewerkstelde – dit *Lager* zelf had gebouwd en het nadien gratis ter beschikking stelde aan de *Gestapo* te Braunschweig. De bedoeling was om hiermee Poolse en andere vreemde arbeidskrachten – én bij uitbreiding ook de eigen mensen – goed in het gareel te houden. Het *Lager* moest dan ook "hard" genoeg zijn om een daadwerkelijk afschrikkend effect hebben. Het was voorzien dat er daarbij slachtoffers zouden vallen, want er werd ook een crematorium gebouwd (dat echter niet op de bouwplannen stond...).

In dit *Arbeitserziehungslager 21* bleef Marcel Delacluyse nog 39 dagen in leven. Hij leerde er andere Belgen kennen die daar ook opgesloten zaten, waaronder Henri Pierloot uit Stene (bij Oostende) en Camiel Vandenberghe uit Knokke. Met hun drie trokken ze samen op.[107] Marcel begon snel te verzwakken en werd neerslachtig, ondanks het feit dat Pierloot en Vandenberghe hem voortdurend zegden dat de Geallieerden snel naderden. Marcel had ook een gezwel aan zijn rechterbeen, dat niet genas. Hij zou naar *"een soort Hospitaal aanhorig aan het*

[107] Henri Pierloot en Camiel Vandenberghe werden na de oorlog door de rijkswacht ondervraagd in het kader van het onderzoek naar de omstandigheden van het overlijden van Marcel Delacluyse. Hun verklaringen zijn te vinden in: DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596.

kamp" zijn gebracht. Pierloot ging zich daar na een tweetal dagen ook ziek aanmelden, om te weten hoe het was met Marcel. Hij vond hem op zijn doodsbed. Over de latere begrafenis wist hij niets.

Camiel Vandenberghe getuigde dat Marcel was overleden *"ten gevolge van den honger, de mishandelingen en hij was gansch uitgeput"*. Hij voegde eraan toe dat het vaderlands gedrag van Marcel in het kamp *"uitstekend"* was gebleven: hij *"was fel gekant tegen de Duitschers"*.

De auteurs van deze publicatie bezochten de plaats van het vroegere werk- en heropvoedingskamp te Hallendorf, waar Marcel werd opgesloten en ook overleed. Na de oorlog werd alle bebouwing geruimd en de natuur kreeg de vrije hand. Op vandaag vindt men tussen de bomen van het bos – en de weelderige ondergroei van daslook – alleen nog een wachthuisje aan de vroegere ingang en een aantal kleine en grotere betonrestanten. Het geheel paalt aan een vredevolle landelijke weg, waar een kleine herdenkingssteen werd geplaatst. Errond liggen verspreid in het landschap nog altijd de nu deels verlaten en verroeste fabrieksgebouwen van de vroegere *Reichswerke Hermann Göring*.

Overlijden en begrafenis

Marcel overleed volgens de Duitse akte van de burgerlijke stand op 9 november 1944 omstreeks 18u15 in het *Arbeitserziehungslager 21* te Hallendorf. Als doodsoorzaak werd opgegeven: *"Allgemeine Körperschwäche"*.

Marcel kwam niet in het crematorium terecht, maar werd op 17 november 1944 begraven op het *Ausländerfriedhof Jammertal* te Salzgitter-Lebenstedt[108], en dit meer bepaald op het perk 4, rij 3, graf nr. D. Deze begraafplaats werd in de vroege zomer van 1943 aangelegd op een kale heuvel, ontstaan door het storten van grondoverschotten afkomstig van aarde- en bouwwerken in vestigingen van

[108] Het stadsdeel Lebenstedt van de stad Salzgitter werd vanaf 1937 Hermann-Göring-Stadt genoemd. Het was de bedoeling om daar voor duizenden werknemers van de *Reichswerke Hermann Göring* in nieuwe woongelegenheden te voorzien.

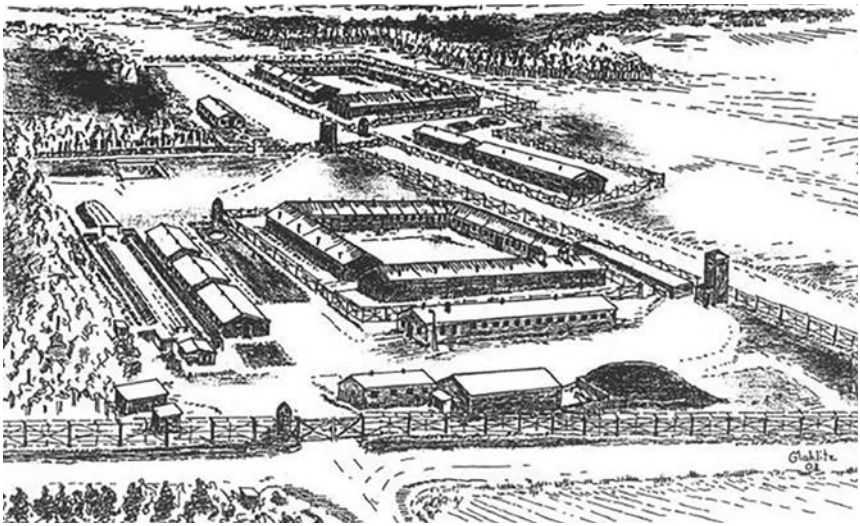

Reconstructietekening van het Arbeitserziehungslager 21 te Hallendorf (geocaching.com)

Links een wachthuisje bij de vroegere ingang van het Arbeitserziehungslager 21 en rechts resten van het kamp in het bos (verzameling Johan Verplancke)

de *Reichswerke Hermann Göring*. Deze stortplaats was door dit concern ter beschikking gesteld van de lokale overheid om er het groeiend aantal buitenlandse overledenen te begraven. In totaal werden daar meer dan 4.000 dergelijke nazislachtoffers begraven. De bijzettingen gebeurden er meestal in individuele graven en werden nauwkeurig in kaart gebracht. Hierdoor kan de plaats waar Marcel begraven werd, nu nog steeds perfect gelokaliseerd worden[109], ook al werd hij – zoals ook vele anderen – sindsdien ontgraven en naar zijn thuisland teruggebracht.

De auteurs bij de plaats waar Marcel Delacluyse op de begraafplaats Jammertal werd begraven (verzameling Johan Verplancke)

[109] Zie ook het proces-verbaal van opgraving op de binnenkaft achteraan.

Ter plaatse moet men vandaag wel even zoeken naar deze begraafplaats, die in een bos langs een drukke verkeersweg ligt. Er zijn niet veel bezoekers, maar de combinatie van het uitgestrekte grasveld en de grote bomen vormt een bijzondere en aansprekende herdenkingsplek.

Opsporing

Veldegem was intussen bevrijd sinds 8 september 1944. Op dat ogenblik was Marcel nog in het *Lager Goldbach 24* te Radeberg. De bevrijding belette elk verder contact tussen hem en zijn familie.

Nadat Duitsland zich op 8 mei 1945 had overgegeven, kwamen veel Belgen die in Duitsland vastgezeten hadden als verplicht tewerkgestelden, werkweigeraars of politieke gevangenen terug naar huis. In augustus-september 1945 droogde die stroom op en was het bang afwachten voor de families die niemand hadden zien terugkomen. Dit was ook zo voor Marcel Delacluyse.

Er werd een *"Belgisch Commissariaat voor Repatrieering"* (CBR) opgericht. In het kader van een *"Algemeene Telling der te Repatrieeren Personen"* vroeg men aan familie en vrienden van nog niet-teruggekeerde personen om vragenlijsten in te vullen, wat dan tot een register van op te sporen vermisten moest leiden.[110] Voor Marcel werden vragenlijsten ingediend door zijn zuster Alice en ook (tot tweemaal toe) door zijn vriend Gaston Eecloo uit Zedelgem.[111]

Het laatste in Veldegem nog bekende adres van Marcel Delacluyse was dit van het *Lager Goldbach 24* te Radeberg. Intussen wist men hier ook dat Marcel op 19 september 1944 uit dit kamp was weggehaald.[112] Maar meer was niet bekend.

Ondertussen liet een zekere Jean Goossens uit Molenbeek aan de politie weten dat hij inlichtingen had over een Belg die in Duitsland overleden was. Hij werd

---

[110] Het dossier van Marcel Delacluyse is bewaard onder DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d10853.

[111] Gaston Eecloo werd geboren te Zedelgem op 2 april 1925. Hij was gehuwd met Jacqueline D'Hulster en kapper langs de Torhoutsesteenweg te Zedelgem. Hij overleed te Zedelgem op 6 juni 1983.

[112] Dit was hier bekend geworden via Camiel Claeys uit Lissewege.

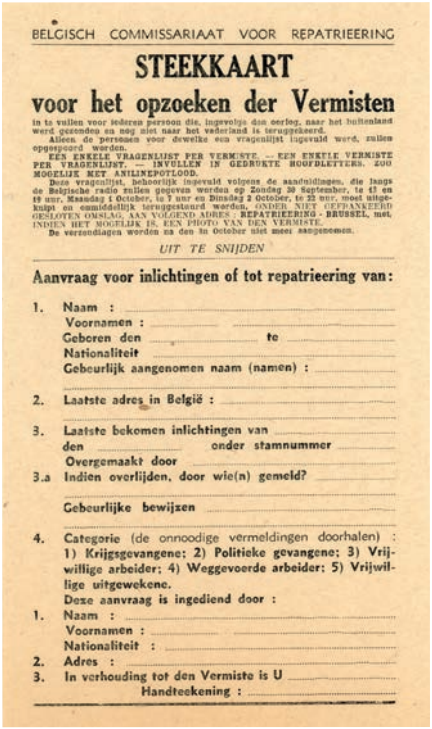

BELGISCH COMMISSARIAAT VOOR REPATRIEERING

STEEKKAART

voor het opzoeken der Vermisten

in te vullen voor iederen persoon die, ingevolge den oorlog, naar het buitenland werd gezonden en nog niet naar het vaderland is teruggekeerd.
Alleen de personen voor dewelke een vragenlijst ingevuld werd, zullen opgespoord worden.
— EEN ENKELE VRAGENLIJST PER VERMISTE. — EEN ENKELE VERMISTE PER VRAGENLIJST. — INVULLEN IN GEDRUKTE HOOFDLETTERS. ZOO MOGELIJK MET ANILINEPOTLOOD.
Deze vragenlijst, behoorlijk ingevuld volgens de aanduidingen, die langs de Belgische radio zullen gegeven worden op Zondag 30 September, te 13 en 19 uur, Maandag 1 October, te 7 uur en Dinsdag 2 October, te 22 uur, moet uitgeknipt en onmiddellijk teruggestuurd worden, ONDER NIET GEFRANKEERD GESLOTEN OMSLAG, AAN VOLGEND ADRES : REPATRIEERING - BRUSSEL, met, INDIEN HET MOGELIJK IS, EEN FOTO VAN DEN VERMISTE.
De verzendingen worden na den 1n October niet meer aangenomen.

UIT TE SNIJDEN

Aanvraag voor inlichtingen of tot repatrieering van:

1. Naam : .....
   Voornamen : .....
   Geboren den ..... te .....
   Nationaliteit .....
   Gebeurlijk aangenomen naam (namen) : .....
2. Laatste adres in België : .....
3. Laatste bekomen inlichtingen van .....
   den ..... onder stamnummer .....
   Overgemaakt door .....
3.a Indien overlijden, door wie(n) gemeld? .....
   Gebeurlijke bewijzen .....
4. Categorie (de onnoodige vermeldingen doorhalen) : 1) Krijgsgevangene; 2) Politieke gevangene; 3) Vrijwillige arbeider; 4) Weggevoerde arbeider; 5) Vrijwillige uitgewekene.
   Deze aanvraag is ingediend door :
1. Naam : .....
   Voornamen : .....
   Nationaliteit : .....
2. Adres : .....
3. In verhouding tot den Vermiste is U .....
   Handteekening : .....

Blanco steekkaart voor de opsporing van een vermiste persoon (Gemeentearchief Zedelgem)

op 26 juni 1945 verhoord en vertelde dat hij in het *Lager* te Radeberg een zekere Marcel Delacluyse uit de streek van Gent had gekend, die daar ook werkte. Deze laatste werd kort vóór november 1944 naar Dresden weggevoerd en ze zagen hem niet meer terug. In februari 1945 zouden de Duitsers gezegd hebben dat Delacluyse dood was en zijn spullen hebben meegenomen. Goossens en zijn vrienden zouden samengelegd hebben om een kroon te kopen en waren ook aanwezig op zijn begrafenis in Radeberg.[113] Deze informatie werd overgemaakt aan de Procureur des Konings te Gent[114], die op 11 oktober 1945 verdere nasporingen vroeg.

Uit het antwoord van het *"Belgisch Commissariaat voor Repatrieering"* van 25 oktober 1945 bleek dat Marcel Delacluyse intussen gevonden was. De Belgische militaire missie bij het 9e Amerikaans Leger in Duitsland had gegevens gevonden over de Belgische overledenen in het kamp van Hallendorf. Op die basis was een lijst opgemaakt, waarop Marcel Delacluyse voorkwam. Hij zou in dat kamp in Hallendorf zijn overleden op 17 november 1944. Dit werd nadien nog eens bevestigd op 12 februari 1946, waarbij ook werd gemeld dat hij begraven lag te Engelnstedt[115] (Jammertal), veld IV, R/3.

---

113 Dit laatste kan zeker niet kloppen, gezien Marcel in Salzgitter-Lebenstedt begraven werd.

114 Allicht omdat Goossens in zijn verklaring Marcel Delacluyse in de streek van Gent plaatste.

115 Engelnstedt is ook een deelgemeente van Salzgitter, maar de begraafplaats Jammertal ligt in de deelgemeente Lebenstedt.

† DIERBAAR AANDENKEN AAN

Marcel - Jozef Delacluyse

zoon van

Bernard en wijlen Maertens Leonie

geboren te Veldegem den 17-4-24, en smartelijk overleden in het folterkamp Hallendorf in Duitschland den 9e November 1944. Nadienst te Veldegem den 25 Maart 1946.

Door den Vijand werd hij met veel andere kameraden op geeischt om te gaan werken in een vreemd vijandig land. Door de listige sluwheid van hen die geen menschelijk gevoel kennen werd hij voor die verschrikkelijke keus gesteld: uw vaderland verraden en de vijand dienen, ofwel een langzame marteldood sterven in een folterkamp. De verleiding was groot en het verschil van de keus ontzettend. Er was heldenmoed noodig om in geweten en plichtsgetrouw de beslissing, die de rechte was, te nemen. Waar hij alleen stond tegenover de machtige en brutale vijand zonder de steun van zijn vrienden, zonder de hoop zelf dat zijn heldendaad ooit zou beloond worden, of zelf maar gekend zou zijn, heeft hij in de jonge kracht van zijn leven de marteldood gesteld boven 't landverraad. O! nooit zullen wij beseffen wat aan offers; marteling; ontbeering; bloed en levens, ons de vrede gekost heeft. Het is een afschuwelijkheid den vrede te misbruiken om zijn persoonlijke haat of wraakgevoelens te voldoen. En de groote Helden te vergeten, die met hun leven en hun bloed den Vrede gewonnen hebben. Het is onze zware plicht, en dat begrijpt men helaas niet genoeg, in dankbare erkentelijkheid die Helden te eeren die ons den vrede verdiend hebben.

Duurbare Ouders en familieleden troost u in de gedachte dat God het groote offer van die zware plicht als heilig aanziet. En dat wie sterft in dienst van de Waarheid en de Rechtvaardigheid sterft als een martelaar in het oog van God. Enkel bij Hem is volledige rechtvaardigheid en rechtmatige belooning. Marcel is gestorven als een Held, dat weze uw troost en uwe rechtmatige fierheid.

Barmhartige Jezus geef zijn ziel de eeuwige rust.

(100 d. afl.)

Drukk. Albert Van Maele, Veldegem.

Bidprentje Marcel Delacluyse (collectie Gemeentearchief Zedelgem)

Merkwaardig is wel dat dit nieuws pas op 20 maart 1946 overgemaakt werd aan de burgemeester te Veldegem (maar nu met de juiste overlijdensdatum van 9 november 1944). Verzocht werd om *"dit pijnlijke nieuws met alle omzichtigheid aan de familie mondelings te willen mededeelen, er wel op drukkend dat we ongelukkiglijk geen andere inlichtingen bezitten"*.[116] Waarschijnlijk had de familie van Marcel deze onheilstijding dan al zelf vernomen, want intussen had de Rechtbank te Brugge op 11 maart 1946 een vonnis geveld dat de dood van Marcel vaststelde (maar wel met de foute overlijdensdatum van 17 november 1944). Dit vonnis werd overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand te Veldegem.[117]

Vader Bernard Delacluyse liet al op maandag 25 maart 1946 in de kerk te Veldegem een plechtige lijkdienst opdragen voor zijn overleden zoon. Op het bidprentje werd geschreven: *"Marcel is gestorven als een held, dat weze uw troost en uwe rechtmatige fierheid"*.

Later gebeurden er nog bijkomende opsporingen naar de omstandigheden van het overlijden van Marcel. Dit was o.a. het geval in het kader van zijn repatriëring en ook van de aanvragen tot tegemoetkoming en erkenning die

---

[116] GAZ – Archief Veldegem – 547.3: Repatriëring 1945-1946.

[117] Later werd nog een procedure gevoerd tot verbetering van de overlijdensdatum, waarbij o.a. werd verwezen naar de Duitse overlijdensakte nr. 1944/642 van het *Standesamt* Watenstedt-Salzgitter, die intussen ook bekend was.

werden ingediend door zijn vader (zie verder). In 1953 gebeurde er zelfs nog een opsporing naar Marcel vanuit Nederland. Hij was per vergissing op een lijst met Nederlandse slachtoffers in Watenstedt-Salzgitter terechtgekomen. De Nederlandse Oorlogsgravenstichting deed nasporingen en kwam in Veldegem terecht, wat duidelijkheid bracht. Hierdoor vinden we Marcel ook terug in het Nederlands Nationaal Archief.[118]

Repatriëring

De ouders van in Duitsland begraven gedeporteerden, konden aan de Belgische Staat vragen om het stoffelijk overschot op staatskosten terug te brengen naar België. Dit werd ook door vader Bernard Delacluyse gevraagd. Het duurde echter tot einde 1948 alvorens alle formaliteiten voor de repatriëring van het lichaam van Marcel in orde waren. Hij was dan al vier jaar overleden.

Op 10 december 1948 gebeurde de opgraving op de begraafplaats Jammertal. Van Belgische zijde waren majoor Backhaus en luitenant Hagenmeyer van het Rode Kruis aanwezig. Het proces-verbaal van opgraving vermeldde: *"In het wel onderhouden graf werd het lijk als geraamte, in een kist teruggevonden. Gestalte 1,67 ongeveer. Haar zeer donker bijna zwart. Voor het tandgebit zie bijgevoegd tandenblad".*[119] Het lijk werd in een nieuwe dubbele kist van zink en hout gelegd, met daarop een plaatje met de identiteit van Marcel.

Alle toen gerepatrieerde lijken werden eerst naar de Rijksschietbaan te Brussel gebracht.[120] Aan vader Bernard Delacluyse werd bericht gelaten dat hij – indien gewenst – het stoffelijk overschot van zijn zoon nog kon zien, waarvoor de kist zou worden geopend. Dit is allicht niet gebeurd.

---

[118] NA – Arbeidsinzet 1940-45 – 2.19.323; NA – Oorlogsgravenstichting 1947-1994 – 2.19.255.01.

[119] GAZ – Archief Veldegem – 547.3: Repatriëring 1945-1946.

[120] Dit was een complex in Schaarbeek waar het leger en de burgerwacht schietoefeningen hielden. De gebouwen werden gesloopt in 1963 om plaats te maken voor de BRT en de RTBF. Er is nog een ereperk voor personen die daar in de beide wereldoorlogen gefusilleerd werden.

De zes lijkkisten met de West-Vlamingen[121] werden eerst naar Brugge overgebracht, waar ze op 4 januari 1949 werden begroet door gouverneur van Outryve d'Ydewalle en de leden van het Provinciaal Comité belast met het ceremonieel bij de repatriëring van het stoffelijk overschot van de in Duitsland overleden landgenoten.[122]

Begrafenis te Veldegem

Op donderdag 6 januari 1949 om 13u. vond dan de plechtige begrafenis van Marcel in Veldegem plaats. Burgemeester baron Raoul van Zuylen van Nyevelt liet zich verontschuldigen, maar hij had op voorhand wel de volledige plechtigheid uitgetekend.[123] Vooreerst vroeg hij om *"vaandels in rouw"* aan de gemeentegebouwen en zo mogelijk ook bij de particulieren. De schoolkinderen moesten onder leiding van schoolhoofd Camiel Decuyper een erehaag vormen. Gezien er al een rouwdienst was geweest in maart 1946, vond de burgemeester het niet passend om nogmaals een requiemmis te laten opdragen. De pastoor kon wel nog een absoute zingen[124] en de intentie van de hoogmis van 9 januari 1949 kon ook voor Marcel Delacluyse zijn. Voor de toespraak *("eenige woorden")* verwees de burgemeester naar schepen Henri Beselaere. Op het kerkhof moest een *"schoone plaats"* gekozen worden, maar *"zonder kelder"*. Het grafmonument werd wel door de gemeente betaald.

Uit de krantenberichten blijkt dat dit ook zo verliep: *"De deelneming van de bevolking was algemeen. De kist stond voor de kerk opgebaard en na het défilé van de gemeentelijke overheid, de schoolkinderen en vele inwoners, greep een korte godsdienstige plechtigheid plaats. Onder het spelen van treurmarsen door het plaatselijk muziekkorps, werd het stoffelijk overschot naar het kerkhof gedragen, waar de voorzitter van de Bond*

---

121 Daaronder waren er twee verplicht tewerkgestelden: Marcel Delacluyse uit Veldegem en Medard Desmedt uit Eernegem. Deze laatste behoorde ook tot de groep Claeys-arbeiders, die einde oktober 1942 naar het *Gemeinschaftslager Nibelungen* bij het Volkswagenfiliaal in Braunschweig werd gebracht. Hij overleed daar op 27 september 1944.

122 *Brugsche Courant en Woensdagblad*, 8 januari 1949; *Burgerwelzijn*, 7 januari 1949; *Journal de Bruges*, 8 januari 1949; *La Libre Belgique*, 6 januari 1949.

123 GAZ – Archief Veldegem – 547.3: Repatriëring 1945-1946.

124 Laatste kerkelijk eerbetoon aan de overledene alvorens hij naar de begraafplaats wordt gebracht. Tijdens de absoute wordt het *"Libera Me"* gezongen en vindt een bewieroking en een besprenkeling met gewijd water plaats.

der Werkweigeraars een ontroerende grafrede uitsprak. Zondag werd de Hoogmis opgedragen voor de zielerust van Marcel en weer was de kerk tot de nok gevuld. Een bewijs dat de bevolking van Veldegem haar helden weet te eren en te waarderen".[125]

De begrafenis kostte de gemeente 1.210 frank. Het duurst was de rouwkroon met lint, geleverd door Maurice Coudenys (485 frank).

Was "Tut" Vanrafelghem de verrader?

Na de arrestatie van Marcel Delacluyse werd te Veldegem druk gespeculeerd wie de verrader was die hem aan de Duitsers had overgeleverd. Spontaan werd daarbij gedacht aan zijn aangetrouwde neef Henri Vanrafelghem, die in de volksmond bekend stond als "Tut" Vanrafelghem. Als *Zivilfahnder* was hij een actieve en gehate opspoorder van werkweigeraars.

Henri Vanrafelghem was afkomstig uit Zedelgem.[126] Op 9 september 1933 was hij te Veldegem gehuwd met Maria Delacluyse, een volle nicht van Marcel.[127] In 1944 woonde dit gezin – met drie kinderen – in de Ossebilkstraat 47 te Aartrijke. Vanrafelghem was Nieuwe Orde gezind en werkte vanaf april 1942 actief voor de bezetter, eerst als Vlaamse Wachter (Vlaams bewakingskorps) en dan als *Hilffeldgendarm.* Vanaf juni 1944 werd hij een gevreesde *Zivilfahnder,* die de grote middelen niet schuwde. In augustus 1944 schoot hij op de kermis te Ichtegem de vluchtende werkweigeraar Cyriel Vermeersch in de rug. De jongen overleed in het Sint-Janshospitaal te Brugge. In Aartrijke verwierf hij ook "beroemdheid" door één van de Amerikaanse parachutisten die daar op 1 juli 1944 bij een noodlanding waren terechtgekomen, gevangen te nemen en voor te leiden.[128]

---

[125] *Brugsche Courant en Woensdagblad,* 12 januari 1949.

[126] Hij werd daar op 14 september 1907 geboren als zoon van landwerkman Edmond Vanrafelghem en Octavia Standaert. De familie Vanrafelghem was te Zedelgem beter gekend onder de naam *"van Oost"*. Dit had te maken met het feit dat vader Edmond als vrijwilliger had gediend in het Nederlandse Leger in Nederlands-Indië tijdens de Atjeh-oorlog (zie hierover: DENOLF, N., "Edmond Vanrafelghem. Zedelgems legionair in het Nederlands Leger", *Zilleghem* 2000/3, p. 98-106).

[127] Zie verder in de bijlage 3.

[128] ARNOU, P. en VERPLANCKE, J., *Ferdinand De Lil. Een Zedelgemse verzetsheld,* Gemeentebestuur, Zedelgem, 2023, p. 92.

Vanrafelghem was bij de bevrijding met de Duitsers meegevlucht, maar werd gevat en opgesloten. Zijn proces voor de Krijgsraad te Brugge liep van 23 september tot 1 oktober 1946. Hij werd in de pers beschreven als *"Een kleine, kloekgebouwde man, kaalhoofdig, wiens groote snor en vranke blik aan zijn wezenstrekken het uitzicht geven van een geraffineerden boef"*.[129] Op 1 oktober 1946 werd hij ter dood veroordeeld.[130] Hij tekende hoger beroep aan, maar de straf werd in december 1946 bevestigd door het Krijgshof te Gent.[131] Dit arrest werd evenwel vernietigd door het Hof van Cassatie, zodat de zaak terug diende voor te komen. Vanrafelghem werd door het Krijgshof te Gent opnieuw veroordeeld tot de doodstraf op 21 mei 1947. Zijn nieuw cassatieberoep werd op 31 juli 1947 afgewezen, maar hij kreeg genade en de doodstraf werd omgezet in levenslang. In juni 1956 zat Vanrafelghem nog vast in de gevangenis van Sint-Gillis te Brussel.[132] Hij werd later wel vrijgelaten en overleed kort daarna te Welle op 13 juli 1958, bijna 51 jaar oud.

Hoe onsympathiek de figuur van Vanrafelghem ook was, toch is er geen aanwijzing dat hij betrokken was bij de arrestatie van zijn aangetrouwde neef Marcel Delacluyse. Het is trouwens zo dat Vanrafelghem maar in juni 1944 dienst nam als *Zivilfahnder,* terwijl Marcel al op 22 april 1944 was aangehouden. Bovendien blijkt onmiddellijk hierna dat Marcel het slachtoffer werd van *Zivilfahnder* Michel Carette uit Torhout, die overigens te samen met Vanrafelghem in hetzelfde proces werd berecht.

---

129 *Brugsche Courant en Woensdagblad,* 25 september 1946.
130 *Brugsche Courant en Woensdagblad,* 2 oktober 1946; *Burgerwelzijn,* 5 oktober 1946.
131 *De Gentenaar,* 24 december 1946; *Het Nieuws van den Dag,* 25 december 1946.
132 *Brugsche Courant en Woensdagblad,* 5 september 1956.

Beroep van een vonnis geveld op 10 October 1946 door den Krijgsraad te Brugge.

Het Krijgshof, bij arrest geveld den 21n Mei 1947, in tegenwoordigheid van den veroordeelde, thans in kracht van gewijsde gegaan, heeft : Vanrafelghem, Hendrik-Camiel, geboren te Zedelgem, den 14n September 1907, wonende te Aartrijke, Ossebilkstraat 47, werkman, sold. mil. 1927, 4e Linie, Brugge; uit hoofde van : A) Belg zijnde, de wapens te hebben opgenomen tegen België, te Brugge of elders in België, tussen 1 Maart 1942 en 8 September 1944; B) Hulp te hebben verschaft aan den vijand, te Brugge, Aartrijke of elders in België, tussen 1 April 1942 en 8 September 1944; C) Met kwaad opzet, 's vijands politiek gediend, tussen 10 Mei 1940 en28 Januari 1943, te Brugge, Aartrijke of elders in België; D) Wetens, 's vijands politiek gediend, tussen 29 Januari 1943 en 8 September 1944, te Brugge, Aartrijke of elders in België; E) Vrijwillig doodslag, met voorbedachten raad, te Ichtegem, in Augustus 1944, veroordeeld tot de doodstraf.

Heeft tegenover beklaagde de wettelijke ontzetting uitgesproken; heeft hem levenslang ontzet verklaard uit de rechten bij artikel 31 Strafwetboek voorzien; heeft hem afgezet verklaard van de titels, graden openbare ambten, bedieningen en diensten waarmede hij bekleed is; heeft vastgesteld dat, bij toepassing van artikel 2-1° besluitwet 6 Mei 1944, gewijzigd door de beslnit-wet van 19 September 1945, zijnde artikel 123-sexties Strafwetboek, de veroordeelde van rechtswege levenslang ontzet is van de rechten bij dit artikel vermeld.

Voorziening in verbreking door veroordeelde den 22n Mei 1947. Verworpen bij arrest van het Hof van Verbreking dd. 31n Juli 1947. Kosten : 396 fr.

Voor eensluidend uittreksel afgeleverd aan den Heer Auditeur-generaal. Gent, 20 Augustus 1947. De Griffier bij het Krijgshof, (get.) E. Petit.

Bovenstaand arrest zijnde in kracht van gewijsde gegaan, is voornoemde veroordeelde : Vanrafelghem, Hendrik-Camiel, wonende te Aartrijke, Ossebilkstraat 47, van rechtswege, bij toepassing van artikel 123-sexties Strafwetboek, levenslang ontzet van de rechten bij dit artikel bedoeld. Brugge, 9 September 1947. De Krijgsauditeur, (get.) A. Fraeys.

(N. 69183.)

Publicatie van de veroordeling van Henri Vanrafelghem in het Belgisch Staatsblad van 16 oktober 1947

Michel Carette

Uit de krantenverslagen betreffende hetzelfde proces voor de Krijgsraad te Brugge blijkt dat Michel Carette uit Torhout[133] aansprakelijk was voor de arrestatie van Marcel Delacluyse op 22 april 1944[134]: *"Naast talrijke onbekenden, werden volgende personen door Carette aangehouden en naar Duitschland gestuurd: (...) en Delecluyse, die in Duitschland overleden is".*[135]

Tijdens dit proces werd ook vader Bernard Delacluyse opgeroepen als getuige. Het kan voor hem niet gemakkelijk geweest zijn om daar als getuige ten laste op te treden in een proces, waar in de beklaagdenbank ook de schoonzoon van zijn eigen broer zat. Dit hield vader Delacluyse nochtans niet tegen: *"De leden van de Krijgsraad waren vooral onder den indruk ingevolge de verklaringen van den 67-jarigen Delecluyse toen hij zegde dat door de schuld van betichte zijn zoon in Duitschland om het leven kwam".*[136]

Michel Carette werd – net als Vanrafelghem – op 1 oktober 1946 ter dood veroordeeld door de Brugse Krijgsraad. Deze straf werd in eerste instantie ook bevestigd door het Krijgshof te Gent in december 1946.[137] Maar na cassatie werd de straf op 21 mei 1947 toch verminderd tot levenslange hechtenis.[138] Michel Carette overleed op 69-jarige leeftijd op 4 januari 1981.

---

[133] Michel Carette werd geboren te Torhout op 27 juni 1911 als zoon van Theofiel Carette en Amelie Dekeyser. Hij was uitbater van het *Vlaams Huis* in Torhout en werd in de lente van 1944 *Zivilfahnder,* net al zijn broer André (RAVYTS, K. en RONDAS, J., *Het Brugse 1940-1945,* deel 1, *Collaboratie en Verzet,* Groeninghe, Kortrijk, 2000, p. 382).

[134] Het inzien van de repressiedossiers zelf is bijna onmogelijk, gezien hiervoor een bijzondere toelating vereist is, die zelden wordt gegeven aan niet-familieleden.

[135] *Brugsche Courant en Woensdagblad,* 25 september 1946.

[136] *Burgerwelzijn,* 28 september 1946.

[137] *De Gentenaar,* 24 december 1946; *Het Nieuws van den Dag,* 25 december 1946.

[138] *Belgisch Staatsblad,* 4-5 augustus 1947. In hetzelfde arrest werd de doodstraf voor Vanrafelghem wel behouden.

Aanvragen tot erkenning en vergoeding

Op 16 oktober 1946 diende Bernard Delacluyse een aanvraag in tot geldelijke tegemoetkoming als ouder wegens het overlijden van zijn zoon Marcel als gedeporteerde. Er werd aangevoerd dat Marcel uitsluitend *"aan het oorlogsfeit"* overleden was[139] én dat hij bij leven zijn vader reeds financieel ondersteunde.[140]

Om zijn aanvraag kracht bij te zetten (én vlugger vooruit te laten gaan), had vader Bernard ook een beroep gedaan op de socialistische senator Arthur Verbrugge uit Sint-Andries. Die kwam een aantal maal schriftelijk tussen in het dossier, maar dat hielp de zaak niet sneller vooruit...

De vraag van vader Delacluyse werd gegrond verklaard door de Burgerlijke Invaliditeitscommissie van Ieper op 18 oktober 1949. Er werd aan hem een jaarlijkse lijfrente van 400 frank toegekend vanaf 1 oktober 1946. Dit bedrag moest nog worden vermeerderd met een *"veranderlijke duurtecoëfficiënt"*, die al 5,4 bedroeg voor het jaar 1946.

Intussen was er al een tweede aanvraag tot vergoeding ingediend omdat Marcel ook werkweigeraar was. Dit werd echter zowel in eerste aanleg als in beroep afgewezen omdat Marcel niet paste in de wettelijke definitie van "werkweigeraar", zoals deze op dat ogenblik gehanteerd werd.[141]

Verder had Bernard Delacluyse een derde aanvraag ingediend om Marcel postuum te laten erkennen als gedeporteerde voor de verplichte arbeidsdienst. Hierover werd pas uitspraak gedaan bij beslissing van de Controlecommissie voor de Weggevoerden van 22 juni 1954. Vader Bernard was toen al bijna drie jaar overleden. De aanvraag werd gegrond verklaard en de periodes van verplichte tewerkstelling werden vastgesteld van 27 oktober 1942 tot

---

[139] Dokter Albert Masureel bevestigde op 1 september 1948 dat Marcel vóór zijn wegvoering naar Duitsland in 1944 in een volledige goede gezondheid verkeerde (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596).

[140] Verklaring burgemeester Veldegem van 31 augustus 1948 (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596).

[141] Over de grote problemen en discussies die zich voordeden rond het begrip "werkweigeraar", zie o.a.: *Parl. St.* Kamer, 1954-55, nr. 186-1 en *Parl. St.* Kamer, 1954-55, nr. 204-2.

3 september 1943 en van 22 april 1944 tot 9 november 1944. Op deze basis kon er een nieuwe aanvraag gebeuren om de eerder afgewezen vergoeding als werkweigeraar nu toch te bekomen, maar men liet het dossier blijkbaar rusten.

Overlijden Bernard Delacluyse

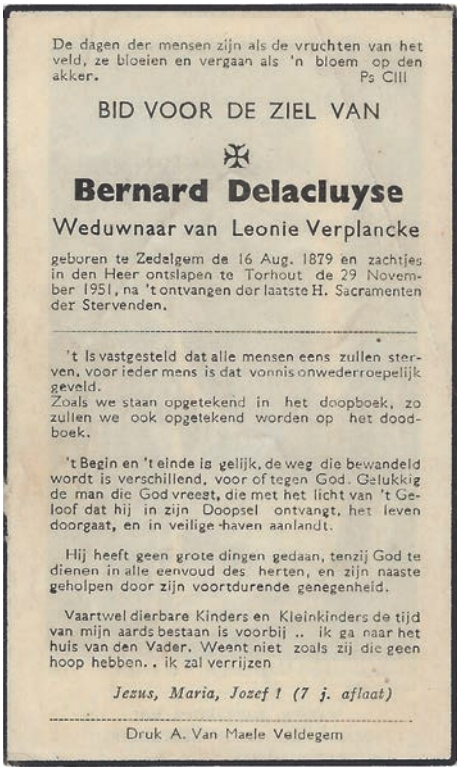

De dagen der mensen zijn als de vruchten van het veld, ze bloeien en vergaan als 'n bloem op den akker. Ps CIII

BID VOOR DE ZIEL VAN

✠

Bernard Delacluyse

Weduwnaar van Leonie Verplancke

geboren te Zedelgem de 16 Aug. 1879 en zachtjes in den Heer ontslapen te Torhout de 29 November 1951, na 't ontvangen der laatste H. Sacramenten der Stervenden.

't Is vastgesteld dat alle mensen eens zullen sterven, voor ieder mens is dat vonnis onwederroepelijk geveld.
Zoals we staan opgetekend in het doopboek, zo zullen we ook opgetekend worden op het doodboek.

't Begin en 't einde is gelijk, de weg die bewandeld wordt is verschillend, voor of tegen God. Gelukkig de man die God vreest, die met het licht van 't Geloof dat hij in zijn Doopsel ontvangt, het leven doorgaat, en in veilige haven aanlandt.

Hij heeft geen grote dingen gedaan, tenzij God te dienen in alle eenvoud des herten, en zijn naaste geholpen door zijn voortdurende genegenheid.

Vaartwel dierbare Kinders en Kleinkinders de tijd van mijn aards bestaan is voorbij .. ik ga naar het huis van den Vader. Weent niet zoals zij die geen hoop hebben. . ik zal verrijzen

Jezus, Maria, Jozef ! (7 j. aflaat)

Druk A. Van Maele Veldegem

Bidprentje Bernard Delacluyse (verzameling Patrick Arnou)

Vader Bernard Delacluyse werd ziek en overleed op 29 november 1951 in de nieuwe Sint-Rembertkliniek te Torhout.[142] Hij was 72 jaar oud. Op zijn bidprentje stond vermeld: *"Hij heeft geen grote dingen gedaan, tenzij God te dienen in alle eenvoud der herten, en zijn naaste geholpen door zijn voortdurende genegenheid".*

Merkwaardig was wel dat op dit bidprentje werd vermeld dat hij weduwnaar was van Leonie Verplancke, terwijl zijn echtgenote Leonie Maertens heette. Het gebeurde toen te Veldegem nog dat mensen onder een andere familienaam bekend stonden en hier werkte dit blijkbaar door tot op het bidprentje.

Kleinzoon Eric Vanhevel was acht jaar toen zijn grootvader Bernard overleed. Hij kan zich hem nog goed herinneren als een eerder kleine, maar geen gemakkelijke man. Vrij gesloten en zelfs wat nors. Hij had op zijn erf twee pruimenbomen staan. Als kleinkind mocht Eric de vruchten

[142] Deze kliniek werd geopend in 1947-48.

niet zomaar zelf plukken. Hij moest het altijd eerst vragen en dan plukte grootvader de pruimen voor hem. Maar misschien was dit ook wel een wijze manier van werken...

De broers en zussen van Marcel – Camiel en Alice

Zoals vermeld, waren er – naast Marcel – in het gezin van Bernard Delacluyse en Leonie Maertens nog drie andere volwassen geworden kinderen: een zoon Camiel en twee dochters Emilia en Alice. Twee van deze kinderen – Camiel en Alice – bleven levenslang verder wonen in de ouderlijke woning aan de Alfons Meulemanstraat 59 te Veldegem, en dit ook nadat vader en moeder beiden waren overleden.

De oudste zoon Camiel huwde nooit. Hij was grond- en fabriekswerker van beroep. Zijn militaire dienst had hij in 1928-29 gedaan bij het 13e Artillerieregiment in de Kazerne Knapen te Brugge. Van 1 juni 1939 tot 26 augustus 1939 werd hij ook gemobiliseerd, maar was niet meer betrokken bij de navolgende algemene mobilisatie. Ook nadat zijn zuster in 1957 huwde met Leo Develter, woonde hij verder samen met hen in de vroegere ouderlijke woning.

Alice was licht *"gebrekkig"*: zij mankte bij het lopen, wat in het dialect een *"spakstje"* werd genoemd. Zij had geen beroep of inkomsten.[143] Op 4 juni 1941 beviel Alice in Brugge van een dochtertje Monique. Haar kindje overleed al op 27 juni 1941 te Veldegem.[144] In januari 1957 huwde Alice nog met de

---

[143] Zie de vermelding in een attest van de burgemeester van Veldegem van 31 augustus 1948 (DAO – Dienst Documentatie en Opzoekingen – dossier d409596).

[144] Het overlijden van dit kindje zonder vader werd aangegeven door grootvader Bernard Delacluyse en door Georges Mourant, die betiteld werd als "oom" van het overleden kind. Georges Mourant was in Veldegem beter bekend onder zijn bijnaam *"Metjes Veste"*. Hij werd geboren te Lauwe op 30 maart 1897 en was oudstrijder 1914-18. Op 12 mei 1920 huwde hij te Zedelgem met Rosalie Ramon. Zij was een nicht van Leonie Maertens, de moeder van Marcel en Alice Delacluyse. In zijn jonge jaren stond Georges met kledij op de markt. Daar zou hij zijn bijnaam *"Metjes Veste"* gekregen hebben omdat hij dikwijls riep: *"Koop een veste voor jullie metje..."*. Georges hield ook lang de herberg "De Statie" open in Veldegem. Hij stond op kermissen met een attractie met een draai-arm, waarmee men kleine prijzen kon winnen. Later ging hij in de Stroelputstraat wonen en kreeg een zekere bekendheid als beeldhouwer met o.a. beelden van Johannes XXIII en Paulus VI. Hij stelde verschillende malen tentoon te Veldegem. Er verschenen ook krantenartikels over zijn werk (*Brugsch Handelsblad,* 16 mei 1964; *Burgerwelzijn,* 4 april 1964). Georges Mourant overleed te Brugge in februari 1981.

Huwelijksfoto Leo Develter en Alice Delacluyse (verzameling Martin Meire)

26 jaar oudere "buurman" Leo Develter[145], te Veldegem beter bekend onder zijn bijnaam *"Plomp"*. Hij was de broer van haar tante Zenobie Develter.[146] Leo woonde met zijn moeder "Metje Grande" en met haar ongehuwde zuster in een zijstraat van de Spoorwegstraat.[147] Leo kwam na het huwelijk bij Alice en Camiel inwonen. De echtverbintenis was in Veldegem het voorwerp van spot. Men vroeg aan Alice of ze met haar vader op toer was. Er kwamen geen kinderen en het samenleven was geen groot succes. Leo Develter overleed te Veldegem op 4 december 1963. Broer Camiel en zus Alice bleven samenwonen, tot de eerste op 18 februari 1966 stierf.[148] Uiteindelijk overleed Alice als laatste te Torhout op 26 juli 1969. Ze was net geen 52 jaar oud.

---

145 Geboren te Zedelgem op 6 november 1890.

146 Echtgenote van Karel Delacluyse – zie de bijlage 2.

147 Dit zijstraatje bestaat nog en liep destijds naar de woning van Leon Hollevoet. Toen kon men ook nog via binnenwegeltjes van het huis van "Metje Grande" naar het ouderlijk huis van Alice Delacluyse, en dit zonder op de openbare weg te moeten komen.

148 Camiel overleed op 59-jarige leeftijd in de Sint-Rembertkliniek te Torhout.

De broers en zussen van Marcel – Emilia

Dochter Emilia Delacluyse huwde op 4 januari 1933 met haar volle neef Maurice Vanhevel, een zoon van Adronie Delacluyse en René Vanhevel (zie de bijlage 4). Haar schoonmoeder was dus eveneens haar tante. Emilia en Maurice woonden eerst in een tweewoonst ver links in de Spoorwegstraat (komende van de Veldegemsestraat). Rond 1952 bouwden zij een nieuwe woning vooraan in dezelfde straat (thans Spoorwegstraat 3). In de eerste jaren van hun huwelijk deden ze samen het bietenseizoen in Frankrijk. Later werkte Maurice in de bouw in Wallonië. Hij vertrok met de eerste trein op maandagmorgen en was pas de zaterdagmiddag terug thuis. Gelukkig kwam er meer werk in eigen streek, waardoor hij bij aannemer Willy Rotsaert uit Veldegem aan de slag kon. Maurice stierf op 1 augustus 1972 te Brugge aan een hersenbloeding, kort vóór hij met pensioen zou gaan. Zijn echtgenote overleefde hem nog 22 jaar en overleed te Torhout op 26 september 1994.

Uit het huwelijk van Maurice Vanhevel en Emilia Delacluyse werden vier zonen geboren: André, Marcel, Eric en Johny. Het zoontje Marcel werd nauwelijks een maand oud.[149] De oudste zoon André[150] bleef ongehuwd. Hij werkte bijna zijn hele leven bij de firma Werkhuizen Leon Claeys (vanaf 1967 Clayson[151]) te Zedelgem en bleef bij moeder Emilia wonen tot haar overlijden. Nadien verhuisde hij naar de Klokstraat te Brugge, vlak bij het Kapucijnenklooster, waar hij graag kwam. Hij overleed op 72-jarige leeftijd te Brugge op 17 juni 2006 en werd te Veldegem begraven. De jongste zoon Johny[152] werkte eveneens bij Clayson, maar ook bij de meubelfabriek Hero in Ruddervoorde en bij aannemer Willy Rotsaert te Veldegem. Hij leed aan evenwichtsstoornissen en overleed in 2017, 65 jaar oud.

Eric Vanhevel is de enige op vandaag nog overlevende neef van Marcel Delacluyse. Hij werd geboren te Veldegem op 22 februari 1943. Volgens de familiale overlevering heeft hij nog op de schoot van Marcel gezeten. Eric ging tot zijn 14 jaar dagelijks te voet van bij hem thuis in de Spoorwegstraat naar de

---

149 Geboren te Veldegem op 7 juli 1935 en er overleden op 23 augustus van dat jaar.
150 Geboren te Veldegem op 28 augustus 1933.
151 X., *Van Leon Claeys tot 2006*, Zedelgem, New Holland, 2006, p. 19.
152 Geboren te Veldegem op 22 augustus 1952.

Maurice Vanhevel, Emilia Delacluyse en hun zonen André en Eric (verzameling Eric Vanhevel)

Maurice Vanhevel, Emilia Delacluyse en hun zoon Eric bij een wielerwedstrijd te Veldegem (verzameling Eric Vanhevel)

gemeenteschool op het dorp te Veldegem. In 1957 kon hij als knaap onmiddellijk beginnen werken in de toen nog Werkhuizen Leon Claeys te Zedelgem. Nadien werkte hij ook in La Brugeoise, Flandria en het langst bij zijn laatste werkgever Clark te Brugge. Hij woont in de Bosdreef te Veldegem en is gehuwd met Godelieve Vansimaeys. Samen kregen ze drie dochters: Ann, Annemie en Els.

Dankzij Eric konden wij nog heel wat gegevens te weten komen, die wij hier in deze publicatie hebben verwerkt. Wij danken hem daarvoor uiteraard van harte.

BIJLAGE 1.

Rosalie Delacluyse, de smidse in de stichtingshuizen te Veldegem en de familie Decloedt

Het onderzoek naar Rosalie Delacluyse – een dochter van Jacobus Delacluyse en Francisca Verduyn – leverde een interessant puzzelstukje op voor de stichtingsgeschiedenis van Veldegem. Er blijkt immers dat er tussen 1867 en het begin van de jaren 1900 een smidse aanwezig was pal in het centrum van de nieuw gestichte kern van Veldegem.[153]

Zoals bekend, kwam Veldegem door een groeiproces tot stand. Historisch veldgebied (heide) werd eerst omgezet in bos en daarna in landbouwland. Meer en meer mensen kwamen zich daar vestigen, maar dit gebeurde erg verspreid en er was geen centrum. Hieraan werd verholpen door de erfgenamen van Philippe van Iseghem. Zij waren eigenaars geworden van enorme oppervlakten aan grond op wat Veldegem zou worden.[154] Met behulp van hun lokale zaakwaarnemer Frederic Modde[155], zorgden zij ervoor dat er in Veldegem uit het

---

153 Ter hoogte van het huidige pand Koningin Astridstraat 5.

154 Philippe Van Iseghem stamde af van een bekende Oostendse handelsfamilie. Hij woonde later in Gent en vanaf 1835 in Brugge. Hij bleef ongehuwd en zijn nalatenschap – met uitgestrekte gronden in Veldegem – viel na zijn dood op 15 augustus 1852 voor de helft toe aan zijn zuster Rosalie en voor de andere helft aan Adèle, Adolphe en Florentine Muscar (de drie kinderen van zijn vooroverleden zus Isabelle Van Iseghem). Rosalie Van Iseghem overleed op haar beurt op 22 april 1863 en gaf de helft die zij eerder gekregen had van Philippe, ook door aan dezelfde drie kinderen Muscar. Van deze kinderen Muscar had alleen Florentine een dochter Julie Roussel. Zij huwde met Eugene Baratte en zorgde in haar korte leven voor heel wat nakomelingen. Zo vererfden de gronden te Veldegem van de familie Van Iseghem over de kinderen Muscar naar de familie Baratte, die ze in eigendom hield tot aan de grote verkoop van 1903.

155 Frederic Modde werd op 10 oktober 1814 geboren te Brugge als onwettige zoon van Maria-Theresia Modde uit Waterland-Oudeman. Zijn moeder huwde later op 14 januari 1819 te Bredene met Pieter Eerebout, maar Frederic werd niet erkend. Hij kwam als *"knegt"* bij landbouwer Jacobus Kindt te Sint-Andries terecht (sectie C/115). Op 1 juli 1844 ging hij als dienstknecht inwonen bij Philippe Van Iseghem (en diens zuster Rosalie) in de Katelijnestraat te Brugge. In zijn testament liet Philippe van Iseghem aan Frederic – net als aan elk van zijn twee andere bedienden – 1.500 frank na (de waarde van een goede hectare bos). Frederic Modde bleef verder in dienst bij Rosalie Van Iseghem. De familie bouwde rond 1855 de hoeve thans gelegen aan de Ruddervoordsestraat 189 te Zedelgem. Deze boerderij werd op 15 september 1857 aan Frederic Modde in pacht gegeven. Het werd één van de grootste exploitaties van de streek. Modde trad

niets een nieuw dorpscentrum ontstond met een kerk, een pastorie, een jongens- en een meisjesschool en 32 woningen. De bedoeling was dat steeds meer mensen zich daar zouden vestigen. Hierdoor kwamen hun bosgronden, die vroeger een uithoek vormden, plots zeer centraal te liggen. De waardestijging was navenant. De investering die ze daarvoor moesten doen, bleef beperkt: voor kerk, pastorie en scholen volstond het dat ze de nodige gronden (met een op dat ogenblik nog beperkte waarde) schonken. De stichtingshuizen moesten ze wel zelf financieren, maar die brachten uiteraard ook huurgelden op.

Begin van de Koningin Astridstraat te Veldegem. Links zien we de onderwijzerswoning van de gemeenteschool en rechts één van de drie rijen van de oorspronkelijke stichtingshuizen (collectie Gemeentearchief Zedelgem)

ook op als zaakwaarnemer van de familie voor hun eigendommen in Veldegem en omgeving. Volgens de familiale overlevering was Frederic Modde de natuurlijke zoon van Philippe van Iseghem. Het bovenstaande levert daarvoor geen decisieve aanwijzingen op. Modde huwde op 22 oktober 1862 met Clementia Hatse, een dochter van de overleden Zedelgemse burgemeester en notaris Franciscus Hatse. De moeder van Modde overleed in het Sint-Josephsgesticht te Loppem op 17 augustus 1864.

Van de in totaal 32 stichtingshuizen stonden er – vanaf de kerkdeur gezien – tien langs de weg naar Ruddervoorde, zeven langs de weg naar Zedelgem en nog eens vijftien aan de rechterzijde van de weg naar Torhout.[156] Bij deze stichtingshuizen waren er ook een aantal grotere panden, bestemd voor lokale handelszaken. Dit moest mee helpen om de nieuwe kern levensvatbaar te maken.

In één van die stichtingshuizen (woning G8/2) kwam er in 1867 een smidse, uitgebaat door de Torhoutse hoefsmid Louis Sagie. Deze smidse bevond zich – vanaf de kerkdeur gezien – vooraan in de rij huizen die gebouwd waren rechts langs de weg naar Ruddervoorde. Het ging allicht om een vrij grote uitbating, want er waren ook inwonende smidsknechten. Eén van hen was Felix Decloedt, die later op bijna dezelfde plaats ook vijftien jaar lang hoefsmid was. In 1873 trok Sagie terug naar Torhout.[157] Na hem werd Frans Meuleman uit Waardamme daar ingeschreven. Hij was geen smid en had er een winkel. Maar in de aanpalende woning G/9 kwamen Pieter Decloedt en Rosalie Delacluyse wonen en zij begonnen daar nu een smidse, waarbij ze allicht hoopten om zo de eerdere klanten van Sagie te kunnen recupereren.[158]

Rosalie Delacluyse was een dochter van de hiervoor reeds besproken Jacobus Delacluyse, de overgrootvader van Marcel. Zij werd geboren te Zedelgem op 22 december 1842 en huwde er op 8 juli 1870 met weduwnaar Pieter Decloedt. Deze laatste kwam van Ruddervoorde, maar was eerder al hoefsmid in Mol.[159]

---

[156] Deze rij van 15 woningen werd de "lange reke" genoemd. Het eerste huis van deze rij was aangebouwd aan het eerste van de zeven huizen langs de weg naar Zedelgem.

[157] Eén van zijn zonen – Jules Sagie – zal in 1889 terugkeren naar Zedelgem en daar een smidse beginnen.

[158] De woning G/9 waar Rosalie en Pieter woonden, was allicht ook de woning G/9 waar Juliana Hatse en haar broer Charles een herberg startten onmiddellijk na de bouw van de stichtingshuizen te Veldegem. Juliana en Charles waren de schoonzuster en schoonbroer van Frederic Modde, zodat hun vestiging in het nieuwe Veldegem allicht geen toeval was. Onmiddellijk in de buurt woonde toen onderwijzer Gustaaf Delafortry, die al in 1865 was aangesteld om in de nieuwe gemeenteschool van Veldegem les te geven. Op dat ogenblik moest deze gemeenteschool met onderwijzerswoning echter nog gebouwd worden. In afwachting betrok onderwijzer Delafortry het stichtingshuis G/7, waar hij ook les gaf. Op 27 november 1867 huwde Juliana Hatse met Gustaaf Delafortry. Ze verliet haar herberg in het huis G/9 om bij haar man in het huis G/7 te gaan wonen. Haar broer Charles bleef achter in het huis G/9 tot hij er op 20 december 1871 overleed (Frederic Modde deed de aangifte). De volgende bewoners die op het adres G/9 werden ingeschreven, waren Pieter Decloedt en Rosalie Delacluyse.

[159] Pieter Decloedt was te Ruddervoorde op 27 mei 1864 gehuwd met Barbara Dumolin. Het echtpaar week uit naar Mol, waar Pieter hoefsmid werd. Op 6 mei 1868 stierf zijn vrouw Barbara bij de geboorte van een derde kind, dat doodgeboren werd. Pieter keerde hierna terug naar zijn geboortestreek.

Zij gingen eerst in de Groenestraat te Zedelgem wonen, waar Pieter smidsknecht werd bij Frederik Monbailliu. Rond 1874 verhuisden ze naar de nieuwe kern van Veldegem, waar Pieter zelfstandig smid werd.

In september 1881 week het gezin van Pieter en Rosalie uit naar Lichtervelde. Hun stichtingswoning werd nu betrokken door smid Theodorius Mestdagh uit Ruddervoorde, die daar bleef tot augustus 1885. Daarna was het de beurt aan hoefsmid Felix Decloedt, die in 1887 met zijn gezin vanuit Lichtervelde naar daar kwam. Hij ging dus wonen – en smidse houden – op dezelfde plaats waar eerder zijn broer Pieter en Rosalie Delacluyse actief waren. Felix Decloedt was gehuwd met Anne-Thérèse Willem, een zuster van de beroemde eeuwelingsmid Pietje Willem van Zedelgem.

Felix Decloedt bleef daar een vijftien jaar. Bij de verkoop van de stichtingshuizen in 1903, was hij al verhuisd naar de huidige Koning Albertstraat.[160] Daar baatte hij opnieuw een smidse uit, gekoppeld aan een herberg.[161] Ook zijn zoon Achiel en diens zonen bleven in die sector actief te Veldegem, met o.a. de ijzergieterij en de fabriek van landbouwmachines Decloedt.

In november 1893 kwamen ook Rosalie Delacluyse en Pieter Decloedt van Lichtervelde terug naar Veldegem, maar niet meer om daar een stichtingshuis te bewonen (nu vestigden ze zich op het adres sectie F/38). Pieter Decloedt werd in het bevolkingsregister nog altijd ingeschreven als *"smid"*. Een eigen smidse had hij daar allicht niet meer, maar misschien hielp hij bij zijn broer Felix? Pieter overleed te Veldegem op 3 januari 1907. Zijn weduwe Rosalie Delacluyse overleefde hem nog 19 jaar en stierf te Oostkamp op 6 april 1926.

---

[160] Thans het huis nummer 38.

[161] Deze herberg droeg de naam *"De Congoster"*, maar we weten niet of dit ook al het geval was toen Felix Decloedt daar café hield. Nadien was daar nog de kledingwinkel DEGO van Godfried Devolder en later de biowinkel De Vlier. Tot in 1917 woonde schuin daartegenover onderpastoor Van Eecke in het hoekpand, waar later het tegelhuis was (nu Koning Albertstraat 49).

BIJLAGE 2.

Karel Delacluyse en Café Veldegem in Brugge

Wie in de vijftiger jaren van de vorige eeuw in het Suveestraatje in Brugge wandelde, vond daar onmiddellijk naast elkaar twee herbergen: *"Café Oedelem"* (nr. 19) en *"Café Veldegem"* (nr. 21). *"Café Veldegem"* werd uitgebaat door Karel Delacluyse, afkomstig uit – hoe kan het anders – Veldegem. Hij was de oom van Marcel Delacluyse en liet ook te Veldegem talrijke nazaten na, en dit tot op vandaag.

Karel – zoals hij meestal wordt vermeld – heette officieel Carolus Ludovicus Delacluyse en was geboren te Zedelgem op 27 juli 1883. Hij was de tweede overlevende zoon van August Delacluyse en Rosalie Calus. Wanneer hij in 1903 werd opgeroepen voor de loting te Loppem, was hij wever van beroep. Op 6 mei 1908 trad hij te Zedelgem in het huwelijk met Zenobie Develter.

Zenobie was te Zedelgem geboren op 24 maart 1889 als dochter van de toen nog ongehuwde Sidonie Degrande, in de familie algemeen bekend als "Metje Grande". Op 20 november 1889 werd Zenobie gewettigd in het kader van het huwelijk van haar moeder met Leonard Develter. Een klein jaar later kreeg Zenobie nog een broer Leo Develter, geboren te Zedelgem op 6 november 1890. Toen Zenobie nog geen twee jaar oud was, overleed haar vader te Lezennes in Noord-Frankrijk. "Metje Grande" beweerde haar leven lang dat hij daar levend begraven was (zie de bijlage 3).

Toen ze in 1908 huwde was Zenobie Develter *"fabriekswerkster"*. De tewerkstelling in de industrie – ook van vrouwen – drong toen al door tot op het platteland, waar vroeger enkel landarbeid bestond. Uit de geboorteakten blijkt wel dat Zenobie – toen er kinderen kwamen – deze fabrieksarbeid stopte en overschakelde op kantwerk als huisnijverheid. Dit kon gecombineerd worden met de zorg voor de kinderen thuis. Na 1919 werd ook het kantwerk gestopt en werd zij voltijds huismoeder. Intussen was Karel landwerkman geworden.

Zenobie Develter op latere leeftijd (verzameling Martin Meire)

Ze gingen in de Halfuurdreef 15 wonen (thans nr. 133). Hun woonst maakte nog deel uit van het Veldegemse wijkje de *"Frutsen hoek"*. Ze hadden er dieren en land, wat meehielp om in het eigen onderhoud te voorzien.[162] Tussen 1908 en 1927 kregen ze 9 kinderen, waarvan er 8 opgroeiden (zie verder). Het was hard knokken om alle monden te voeden. Daarbij moesten de kinderen soms al eens werken in plaats van naar school te gaan. In februari 1926 werd vader Karel door de Brugse rechtbank veroordeeld tot een voorwaardelijke geldboete van 10 frank wegens inbreuk op de schoolplicht.[163]

Moeder Zenobie Develter werd langdurig ziek (suikerziekte) en moest het bed houden. Ze overleed op 11 september 1952. Op haar bidprentje werd geschreven: *"Ze was zo goed, zo bekommerd om alles, ze had nog zoveel moeten werken, maar God geeft haar een andere taak, ziek zijn en veel lijden, en dat heeft ze met geduld en volledige onderwerping gedragen. Haar kranke lichaam heeft mede den hemel verdiend"*.

Karel Delacluyse trad op 18 december 1953 terug in het huwelijk met de Brugse weduwe Julienne De Coninck.[164] Samen openden ze de *"Café Veldegem"* in de Suveestraat 21.[165] Het geluk zat echter niet mee, want Julienne overleed al te Brugge op 30 december 1959. De herberg ging dicht en Karel week uit naar zijn zoon Maurice in Henegouwen. Hij overleed te Mont-Sainte-Geneviève op 29 december 1966.

---

[162] In de overlijdensakte van zoon André Delacluyse van 25 juli 1940 werd als beroep van vader Karel *"landbouwer"* opgegeven.

[163] *Brugsch Handelsblad,* 27 februari 1926; *Burgerwelzijn,* 27 februari 1926.

[164] Geboren te Brugge op 28 januari 1893. Zij was weduwe van Victor Depoorter, een bekende naam in de Brugse horecawereld. Hij baatte te Brugge achtereenvolgens Taverne Victor aan de Wollestraat, de herberg Parijse Hallen tussen de Korte Zilverstraat en de Kleine Sint-Amandstraat, en de Friture Victor in de Sint-Jacobstraat uit.

[165] Ze huurden deze herberg van de brouwerij 't Hamerken.

Karel Delacluyse en Julienne De Coninck vóór café Veldegem in de Suvéestraat te Brugge (verzameling Eric Vanhevel)

We staan hier nog even stil bij de kinderen van Karel Delacluyse en Zenobie Develter, waarvan de meesten met Veldegem verbonden bleven.

De oudste zoon van Karel en Zenobie was Camiel Delacluyse. Hij was een echt kerstekind, geboren te Zedelgem op Kerstmis 1908 en diezelfde dag aangegeven bij de burgerlijke stand.[166] Te Veldegem was hij bekend als *"Pette"*. Jarenlang verbleef hij in een woonwagen in een weide bij de woning van zijn ouders in de Halfuurdreef. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte hij als timmerman in Saarbrücken (Duitsland) van 17 januari 1942 tot 25 april 1944.[167] In 1960 vinden we hem terug op een kamer in het café Astrid van Odiel Deketelaere aan de Koningin Astridstraat 15. Hij had verschillende vriendinnen, maar huwde nooit. Hij overleed te Torhout op 13 augustus 1977.

[166] Blijkbaar werkte de gemeentelijke administratie dan nog op Kerstmis...
[167] Arolsen Archives – document ID 70826383.

Tweede in de rij van de kinderen van Karel en Zenobie was Maria Delacluyse, geboren te Zedelgem op 10 december 1909. Haar levensverhaal werd bijzonder gekleurd door haar huwelijk op 9 september 1933 met Henri Vanrafelghem, die hiervoor al uitgebreid aan bod kwam. Maria en Henri hadden reeds een relatie geruime tijd vóór hun huwelijk. Op 18 oktober 1929 was hieruit een zoontje Geerard geboren, dat door Henri werd erkend en hierdoor ook zijn familienaam droeg.[168] Na het huwelijk ging het gezin in Aartrijke wonen. Daar werden nog twee zonen geboren: Juliaan (° 28 oktober 1935) en Daniël (° 10 september 1941). Toen de bevrijding naderde, vluchtte Henri Vanrafelghem naar Duitsland. Maria ging met de drie kinderen bij vader Karel en moeder Zenobie inwonen te Veldegem. Zoals verwacht kon worden, werd haar man na de bevrijding naarstig opgespoord door het verzet. Ze zochten niet alleen bij vader Karel in de Halfuurdreef, maar ook bij andere familieleden in de buurt. Bernisse Vansteelandt, die toen bijna 14 jaar was, herinnert zich dat de *"Witte Brigade"* ook bij hen binnenviel. Haar moeder was alleen thuis met de kinderen. Ze dreigden om het huis in brand te steken. Ze doorzochten de ganse woning en schoten in de *"kotjes"* op het erf. Maria bleef, ondanks alles, bij Henri Vanrafelghem. Ze scheidde slechts in juni 1956 van tafel en bed en dit allicht met het oog op zijn vrijlating kort nadien.[169] Ze gingen samen in Welle wonen voor zijn laatste maanden. Ook andere leden van de familie van Karel Delacluyse knipten de banden met Vanrafelghem niet door. Zo ging Bernisse Vansteelandt, terwijl ze een tijdje in Gent werkte, er soms Vanrafelghem bezoeken die daar toen gevangen zat. Na de dood van Vanrafelghem, hertrouwde Maria Delacluyse met Emiel Denys. Zij overleed te Adegem op 9 februari 1992.

Het derde kind van Karel en Zenobie was Arseen Delacluyse. Hij werd geboren te Zedelgem op 17 februari 1912 en huwde op 13 september 1935 te Zwevezele met Margaretha Blondeel. Ze woonden op de wijk Heul te Zwevezele en kregen een dochter Cécile en een zoontje Geert. Dit kindje overleed evenwel door elektrocutie op de leeftijd van 10 maanden[170], wat de ouders levenslang heeft

---

168 Geerard Delacluyse huwde met Camilla Demuydt en woonde in de Veldegemsestraat in Veldegem. Hij stierf te Brugge op 29 mei 1990.

169 *Brugsch Handelsblad*, 5 mei 1956; *Brugsche Courant en Woensdagblad*, 5 september 1956.

170 *Brugsch Handelsblad*, 19 januari 1957: *"Mevr. Delecluyse was aan 't strijken, toen haar 10 maanden oud kindje, plots op slag geëlektrokuteerd werd, na met de elektrische draad en het stopkontakt van het strijkijzer te hebben gespeeld"*; zie ook: *Burgerwelzijn*, 25 januari 1957.

getekend. Arseen was een bekend duivenliefhebber, die vele prijzen in de wacht sleepte. Hij overleed te Zwevezele op 20 juli 1991 en zijn echtgenote te Hooglede op 9 december 1994. Bernisse Vansteelandt herinnerde zich nog dat zij als kind mee per fiets naar nonkel Arseen in Zwevezele reed om daar *"auwtjes"* te rapen. Na de oogst mochten vrouwen en kinderen beneden de twaalf jaar met de hand de op het veld achtergebleven aren oprapen. Dit gebruik was wettelijk geregeld en kon voor een arm gezin heel wat broden opleveren.[171] De *"auwtjes"* werden in Veldegem naar de maalderij Dewulf gebracht om er meel van te maken.

Vijfgeslacht te Veldegem in 1952: Degrande Sidonie (1868) – Develter Zenobie (1889) – Delacluyse Alice (1914) – Vansteelandt Georgette (1932) – Caestecker Linda (1952) (verzameling Martin Meire, opgeschaald met AI)

[171] ARNOU, P., "Reglementen op het zanten", *Biekorf* 2004, 222-223.

Na Arseen was Alicia het vierde kind in de rij. Zij werd geboren te Zedelgem op 15 februari 1914. Op 30 april 1930 trad zij om 20u30 's avonds in het huwelijk met Camille Vansteelandt uit Ruddervoorde. Ze was pas 16 jaar. Zij kregen vijf kinderen (Maria) Bernisse (° 30 november 1930), Georgette (° 24 januari 1932)[172], Daniël (° 10 december 1940), Mariette (° 22 maart 1943) en Dirk Vansteelandt (° 11 april 1952). Nadat ze eerst hadden ingewoond bij Karel en Zenobie, gingen ze onmiddellijk in de buurt wonen aan de Halfuurdreef 7 (thans nr. 113). Camille, een grote sterke man, en Alicia deden samen seizoensarbeid in Frankrijk. Daarbij ging het niet alleen om bieten[173], maar ook om chicorei (ast) en vlas. De kinderen verbleven intussen bij hun grootouders Karel en Zenobie, tot ze oud genoeg waren om mee te gaan naar Frankrijk. Buiten het seizoen werkte Camille als metser. In de jaren 1941 en 1942 arbeidde hij ook in Duitsland.[174] Camille en Alicia konden, na een leven van hard werk, nog lang van hun pensioen genieten. Zij vierden in mei 1995 hun 65 jaar huwelijk. Alicia was jarenlang actief in de kaartersverenigingen van Veldegem en kwam herhaaldelijk in de krant als kampioen. Camille "speelde" met de duiven. Alicia werd 93 jaar en overleed te Brugge op 21 september 2007. Camille Vansteelandt was al 11 jaar eerder overleden te Veldegem op 11 juli 1996.

Wij willen hier speciaal Bernisse Vansteelandt en haar zoon Martin Meire bedanken. Via Martin konden wij in februari van dit jaar nog terecht bij Bernisse voor een uitgebreid gesprek. Zij bleek met haar 95 jaar over een ijzeren geheugen te beschikken. Intussen is ze echter op 26 juni 2026 te Brugge overleden.

Maurice Delacluyse was het vijfde kind van Karel en Zenobie. Hij werd geboren te Zedelgem op 26 augustus 1919. Hij was chauffeur en week uit naar het Waalse Anderlues (ongeveer 10 km van Charleroi), waar nu nog afstammelingen van hem wonen. Na het overlijden van zijn tweede echtgenote trok ook vader Karel naar ginder.

---

[172] Georgette Vansteelandt huwde met Maurice Caestecker. Toen hun oudste dochter Linda geboren werd op 28 juli 1952, kon er in Veldegem een vijfgeslacht in de vrouwelijke lijn worden gevierd (zie foto).

[173] Er waren in een jaar twee bietenseizoenen: het 'zetten' (eigenlijk wieden) in mei-juni en het 'uitdoen' in oktober-december.

[174] Arolsen Archives – document-ID 70826596, 70826385 en 70826375.

André Delacluyse was het eerste kind van Karel en Zenobie dat in het intussen "onafhankelijk" geworden Veldegem werd geboren (11 september 1921). Hij was pas achttien jaar toen hij in de eerste maanden van de Tweede Wereldoorlog stierf aan de kroep (difterie). De geneesheer uit Ruddervoorde had een tracheotomie (insnede in de keel) uitgevoerd, maar de wonde ontstak en André stierf thuis op 24 juli 1940. Er bestond al sinds 1923 een vaccin tegen kroep, maar een algemene inenting tegen deze ziekte gebeurde pas vanaf 1959. Op zijn bidprentje werd André geprezen om de kalmte waarmee hij op zo'n jonge leeftijd de dood had aanvaard: *"Wie voor den Heer gewillig is zal zeker beloond worden en gelukkig zijn"*.

Michel Delacluyse werd als zevende kind van Karel en Zenobie geboren te Veldegem op 4 mei 1924. Hij trad op 27 september 1947 te Veldegem in het huwelijk met Simonne Mahieu. Hij bleef lange tijd seizoenarbeider in Frankrijk.[175] Tussen de seizoenen ging hij *"mee met de dorsmachine"*. Later

Gezin van Karel Delacluyse en Zenobie Develter (boven v.l.n.r.: Maria, Camiel, Alicia; zittend v.l.n.r.: Maurice, Karel, Michel, Zenobie Develter, Roger en André - Arseen ontbreekt op de foto) (verzameling Martin Meire)

[175] Ook in de kiezerslijst van 1960 staat hij nog ingeschreven als seizoenarbeider.

schakelde hij over naar de bouw. Michel en Simonne woonden langs de Langenhoekstraat en kregen één zoon Ronny Delacluyse. Michel overleed na een korte ziekte te Veldegem op 31 juli 2008. Kort daarvoor hadden hij en Simonne hun 60 jaar huwelijk kunnen vieren, maar dit werd overschaduwd door de ziekte en de dood van hun schoondochter Christiane Verburgh, op 50-jarige leeftijd gestorven op 18 oktober 2007.

Op 10 mei 1925 werd te Veldegem Roger Delacluyse geboren. Hij was het achtste kind van Karel en Zenobie, maar overleed al op 30 januari 1926. Toen Karel en Zenobie op 1 oktober 1927 terug een zoontje kregen, noemden ze dit weerom Roger naar zijn overleden broertje. Deze tweede Roger groeide op en huwde te Veldegem op 30 december 1948 met Mariette Allemeersch. Ze gingen in de Halfuurdreef 9 (thans nr. 121) wonen, niet ver van de woningen van vader Karel en zuster Alicia. In 1960 was Roger opgenomen op de kiezerslijst als fabrieksarbeider. Mariette en Roger kregen twee dochters Rita en Linda. Roger overleed te Torhout op 21 februari 2008. Op zijn bidprentje werd vermeld: *"Stil straalde je rust en vertrouwen uit".*

BIJLAGE 3.

Leonard Develter uit Veldegem levend begraven in Noord-Frankrijk?

Tijdens ons bezoek aan Bernisse Vansteelandt (zie de bijlage 2), vertelde zij ons dat "Metje Grande" gans haar leven was blijven volhouden dat ze haar echtgenoot destijds *"levend in de kiste"* hadden gestoken. Niemand in de familie wist nog wat daar achter zat.

Opzoekingswerk leverde een merkwaardig verhaal op. Haar man Leonard Develter was grondwerker. In maart 1892 werkte hij voor de Franse aannemer Pinson aan de nieuwe buskruitfabriek te Lezennes in Noord-Frankrijk.[176] Op vrijdagavond 18 maart 1892 nam hij in een plaatselijke herberg zijn avondmaal: aardappelen met haring. Na het eten voelde hij zich niet goed. Omdat hij vreesde te moeten overgeven, ging hij naar buiten. Toen hij lang weg bleef, ging men kijken. Hij lag buiten op de grond en gaf geen teken van leven meer.

Dokter Desmons van de buurgemeente Ronchin werd erbij gehaald.[177] Hij kon enkel de dood vaststellen, allicht te wijten aan een bloedstuwing in de hersenen. De arts gaf een overlijdensattest af voor de begrafenis. Het thuisfront in België werd verwittigd en de 24-jarige Sidonie Degrande haastte zich naar Lezennes voor de begrafenis van haar man op zondagmorgen 20 maart 1892.[178]

Die morgen begaf de geestelijkheid zich na de mis van 9 uur met de rouwenden naar het kerkhof.[179] Nadat de kist was neergelaten in de kuil, verliet bijna iedereen het kerkhof. Alleen twee vrouwen en een kind waren nog aanwezig.[180]

---

176 Lezennes ligt op een vijftal kilometer van Rijsel en had 1.721 inwoners in 1891.

177 Volgens sommige krantenberichten onmiddellijk, maar volgens een attest van deze geneesheer pas op zaterdag 19 maart 1892.

178 Zie bvb. *Journal de Villefranche*, 26 maart 1892: *"la femme du défunt arriva de Bruges pour assister aux obsèques"*.

179 De aangifte van het overlijden bij burgemeester Lainé was pas die zondagmorgen om 8u00 gebeurd. Volgens de wet moest de burgemeester zich daarbij zelf van het overlijden verzekeren alvorens de betrokkene mocht begraven worden.

180 Volgens sommige bronnen waren zij bij het verse graf. Volgens andere bronnen waren zij aan het bidden bij andere graven.

De kerk en het dorpscentrum van Lezennes (Geneawiki)

Toen de grafdelver begon met het opvullen van de kuil, klonk er een geluid uit de kist. De jonge Belg was levend begraven. In de plaats van de kist onmiddellijk terug op te halen en te openen, liep men in volle paniek om de dokter, de veldwachter en burgemeester Desiré Lainé. Hierdoor duurde het geruime tijd alvorens de kist terug geopend werd.

Vanaf nu bestaan er twee totaal tegengestelde versies. Volgens het eerste verhaal vond men Leonard Develter geheel verkrampt en bijna volledig omgedraaid in de kist, terwijl hij er nochtans recht werd ingelegd. Zijn hoofd lag schuin en uit zijn mond kwam bloederig schuim. Volgens sommige persberichten had hij met zijn tanden zijn lip doorgebeten. Hij was levend begraven en gestikt alvorens de kist terug open was.[181] Bij het heropenen van de kist zou ook zijn echtgenote Sidonie Degrande aanwezig geweest zijn.

De terug bijgeroepen geneesheer Desmons bleef echter bij zijn standpunt dat Leonard Develter al op vrijdagavond was overleden en niet levend werd begraven. Volgens hem bleek dit ook uit de staat van ontbinding die al was ingezet. De burgemeester stelde die zondagnamiddag samen met de veldwachter een onderzoek in. Daarbij zou dan vastgesteld zijn dat het lijk zich wel nog in de toestand bevond waarin het in de kist was gelegd. Ook de lijkwade zou niet beroerd geweest zijn. Dit was totaal in strijd met hetgeen in de eerste versie werd vermeld. Er werd wel aangenomen dat de kist allicht een geluid had voortgebracht. Maar dit zou te wijten zijn geweest aan het feit dat planken soms kraken wanneer een lijkkist kort voordien is neergelaten in de kuil.

---

[181] In de *Journal de Villefranche* van 26 maart 1892 werd zelfs beweerd: *"La mort venait d'arriver seulement depuis quelques minutes"*.

Het gebeuren zorgde voor sterke beroering tot ver buiten Lezennes. Kranten overal in Frankrijk brachten het verhaal dat een jonge Belg levend was begraven.[182] De gecorrigeerde versie verscheen alleen in enkele Noordfranse kranten.[183] Voor zover bekend, kreeg de zaak geen gerechtelijk gevolg. Er was wel een politiek staartje. Burgemeester Lainé van Lezennes was hoe dan ook zinnens om zich dat jaar niet meer verkiesbaar te stellen en woonde feitelijk al in een andere gemeente. Er werd hem verweten dat hij niet kort genoeg op de bal had gespeeld. Hij reageerde schriftelijk in de pers. Het was juist dat hij al in Loos woonde, maar hij was nog bijna dagelijks in Lezennes en meende dat hij de zaak ook zeer ter harte had genomen.[184]

Ook in de Brugse pers verscheen eerst het sensationele bericht dat iemand van Brugge levend was begraven in Frankrijk.[185] Maar dit werd nadien bijgesteld naar de tweede versie toe.[186] De Brugse kranten namen daarbij enkel over wat in de Franse pers was verschenen en deden geen moeite om zelf te informeren naar de juiste identiteit of woonplaats van de betrokkene.

Het afschrift van de overlijdensakte van Leonard Develter kwam pas meer dan een jaar later in Zedelgem toe.[187] Sidonie Degrande – die achterbleef met twee kleine kinderen – bleef er haar lange latere leven van overtuigd dat ze in Frankrijk haar man levend begraven hadden.

---

182 *Journal d' Indre-et-Loire*, 2 april 1892; *Journal de Villefranche*, 26 maart 1892; *L' Avenir du Tarn*, 31 maart 1892; *L' Echo de France*, 28 maart 1892; *Le Pays*, 27 maart 1892 (twee artikels); *Le Progrès* (Lyon), 27 maart 1892; *Le Rappel de l'Aude*, 28 maart 1892; *L' Indépendant des Basses-Pyrénées*, 29 maart 1892; *L'Union catholique des Basses-Pyrénées*, 2 april 1892.

183 *Le Grand Echo du Nord*, 27 maart 1892 (in België samengevat overgenomen in *L'Indépendance belge*, 28 maart 1892); *Le Petit Nord*, 26 maart 1892 (deze laatste krant vermeldde ook de naam van Leonard Develter).

184 *Le Grand Echo du Nord*, 28 maart 1892.

185 *Burgerwelzijn*, 28 maart 1892; *Gazette van Brugge*, 26 maart 1892. Beide artikels – allicht van dezelfde journalist – eindigden met: *"Hij was versmacht en goed dood dezen keer"...*

186 *Burgerwelzijn*, 30 maart 1892; *Gazette van Brugge*, 30 maart 1892.

187 Er zaten wel enkele duidelijke verschillen tussen het Franse origineel van de overlijdensakte (terug te vinden in de *Archives départementales du Nord*) en het afschrift ervan dat door burgemeester Naeyaert in april 1893 werd overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand te Zedelgem.

BIJLAGE 4.

Adronie Delacluyse en de vishandel Vanhevel te Veldegem

Adronie Delacluyse was een dochter van August Delacluyse en Rosalie Calus. Zij werd geboren te Zedelgem op 28 oktober 1885 en huwde er op 20 januari 1909 met René Vanhevel uit Torhout. Ze woonden rechts in de Spoorwegstraat te Veldegem (in de richting van de Binnenstraat). Bij hun huwelijk was René houtzager, maar nadien werd hij vishandelaar. Hij gebruikte een hondenkar voor zijn visronde in Veldegem en Ruddervoorde. Verkocht werd toen vooral droogvis en pekelharing. Thuis had hij een speciaal "park" voor de honden. Op het hoogtepunt waren dit er wel vijf tot zes.

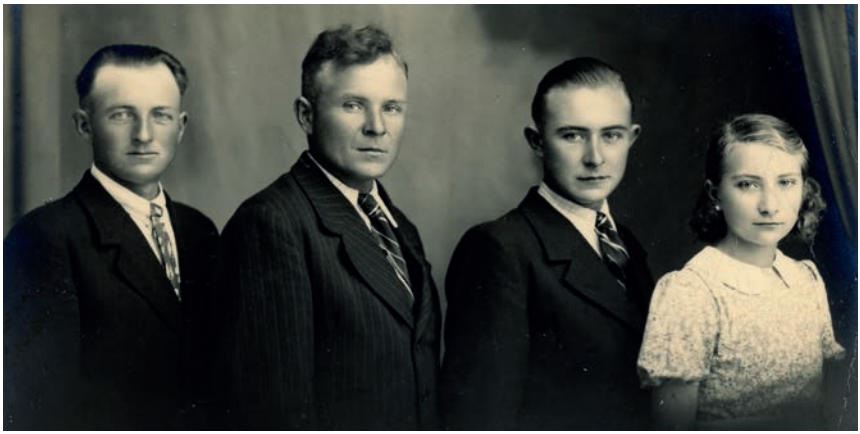

De kinderen uit het gezin René Vanhevel en Adronie Delacluyse: Maurice, Juliaan, André en Georgette (verzameling Eric Vanhevel)

In 1947 hield René ermee op. Via de krant bood hij zijn toen nog twee trekhonden van 3 jaar te koop aan, alsook zijn *"ressortkar"*.[188] René Vanhevel overleed te Torhout op 27 januari 1967. Adronie Delacluyse stierf in de Minnewaterkliniek te Brugge op 30 mei 1973.

---

[188] *Brugsche Courant en Woensdagblad*, 9 augustus 1947.

Adronie en René hadden vier kinderen: Maurice (die hierboven al werd besproken als echtgenoot van Emilia Delacluyse), Juliaan, André en Georgette.

Juliaan Vanhevel was geboren te Zedelgem op 19 augustus 1912. Hij was oudstrijder 1940-1945 en werkte bij de NMBS. Hij huwde op 16 juni 1944 met Alix Verplancke uit Waardamme. Ze woonden in Koekelare en kregen twee dochters: Anny en Linda. Juliaan overleed te Koekelare op 14 mei 1998.

André Vanhevel op visronde in Veldegem. Let op het bijzondere voertuig (verzameling Wilfried Allemeersch)

André Vanhevel werd geboren te Veldegem op 10 september 1921. Hij zette de vishandel van zijn vader voort, maar niet meer met een hondenkar. Hij opende een viswinkel op het dorp te Veldegem (Koningin Astridstraat) en had ook een visronde. André huwde op 21 september 1946 te Loppem met Alice Vancaillie. Ze kregen drie kinderen: Lieve, Bertrand en Robert. André was ook in het Veldegemse verenigingsleven actief, en dit o.a. bij de Veldegemse Volkstuin en de Bloedgevers. Hij overleed na een slepende ziekte te Brugge op 28 juli 1995.

De enige dochter Georgette Vanhevel werd geboren te Veldegem op 10 oktober 1928. Zij huwde met Roger Vandousselaere en ging in Stroelputstraat wonen. Er kwamen vier kinderen: Frank, Marleen, Katrien en Henk. Roger was mecanicien bij de firma Verplancke (motorenrevisie) te Torhout. Georgette Vanhevel overleed te Torhout op 19 mei 2020.

BIJLAGE 5.

De andere Zedelgemse gedeporteerden van de Claeysgroep

Hierboven wezen we al op het grote belang van de bewaarde correspondentie van Lucien Goethals voor het onderzoek naar de deportatie van een ganse groep arbeiders van de Zedelgemse Claeysfabrieken naar Duitsland einde oktober 1942. Ook later bleef Lucien Goethals bezig met deze bewogen periode. In 1999 maakte hij een lijst op van de andere werknemers uit deze Claeysgroep die samen met hem op transport naar Braunschweig waren gezet.[189]

Bij nazicht van deze lijst vinden we 15 jongens die toen op het grondgebied van het huidige Zedelgem woonden. Wij vermelden ze hier kort, waarbij in voetnoot wordt verwezen naar de individuele archiefdossier(s) waarin meer informatie over elk van hen te vinden is.[190]

---

[189] Deze lijst maakt ook deel uit van de schenking die door zijn dochter Anne-Marie aan het Gemeentearchief te Zedelgem werd gedaan.

[190] Bronvermelding voor de beelden van deze bijlage: allen Gemeentearchief Zedelgem– Archief Lucien Goethals, m.u.v. Denys (DAO – DEP 35310), Huyghebaert (DAO – d176712) en Rogiers (DAO – d334106)

Maurits Beernaert[191]

Geboren te Veldegem op 23 september 1923. Zoon van Camiel Beernaert en Emma Picue. Huwde met Cecilia Roelens. Woonde in de Collevijnstraat 4 te Veldegem. Werkte sinds 19 februari 1942 als *"soudeur"* bij de Werkhuizen Leon Claeys.[192] Bleef in Duitsland tot aan de bevrijding door het Amerikaans Leger op 11 april 1945.[193] Overleed te Brugge op 12 juni 2001.

Zijn vader Camiel bleef zich verzetten tegen de aanduiding van Maurits als verplicht tewerkgestelde en weigerde de nodige documenten te ondertekenen namens zijn nog minderjarige zoon. Als reden gaf hij op: *"dat zijn zoon alhier werkzaam was in een plaatsel. fabriek, en hy dus wel in 't werk was".*

Achiel Casteleyn[194]

Geboren te Aartrijke op 4 november 1920. Zoon van Absolon Casteleyn en Julia Delanoye. Huwde met Maria Calebout. Woonde in de Kuilputstraat te Zedelgem. Werkte sinds 19 augustus 1940 als ponser bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen (Stube 23).* Op 26 september 1944 overgebracht naar het Tsjechische Varnsdorf. Gerepatrieerd op 23 mei 1945. Kon door ziekte slechts op 20 augustus 1945 weer aan het werk bij vroegere werkgever. Overleed te Veldegem op 18 juli 1991.

---

191 ARA – DAO – DEP 367899 kal 51461; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d178400.

192 Hij had eerder ook voor de Oostendse aannemer Clicteur aan de Duitse kustverdediging gewerkt, maar dit werd hem na de oorlog niet kwalijk genomen omdat hij toen nog minderjarig was.

193 In de dossiers van de mensen die toen nog in Braunschweig waren, wordt zowel 11 als 12 april 1945 opgegeven als datum van hun bevrijding.

194 DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d112402.

Achiel maakte in mei 1940 de Achttiendaagse Veldtocht mee als rekruut bij het 3de Linieregiment. Hij was nog in opleiding en werd naar Frankrijk gestuurd. Hij zat van 1 juni 1940 tot 15 augustus 1940 in een Duits krijgsgevangenenkamp te Rennes en werd dan vrijgelaten. Vier dagen later begon hij al te werken in de fietsenfabriek Claeys Gebr., waar hij einde oktober 1942 werd opgeëist voor verplichte arbeid in Braunschweig. Toen hij daar al bijna een jaar was, werd hij op 14 september 1943 andermaal opgeroepen voor de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Deze dubbele oproeping toonde aan dat de Duitse administratie mankementen begon te vertonen...

Juliaan Deketelaere[195]

Geboren te Zedelgem op 26 april 1924. Zoon van Camiel Deketelaere en Magdalena Galle. Huwde met Martha Delodder. Woonde in de Azalealaan 2 te Zedelgem. Werkte sinds 25 juli 1938 als arbeider bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen (Stube 16).* Bleef in Duitsland tot aan de bevrijding op 11 april 1945. Werkte vanaf 25 oktober 1945 terug bij vroegere werkgever. Overleed te Torhout op 7 juli 1994.

Albert Demilde[196]

Geboren te Torhout op 7 juni 1917. Zoon van Emile Demilde en Elodia Persyn. Huwde met Mirella Demuydt. Werkte als arbeider bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Keerde in december 1943 niet terug naar Braunschweig na verlof. Albert overleed te Veldegem op 18 juli 1991.

---

[195] ARA2 – DAO – DEP 336568 kal 36685; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d121624.

[196] ARA2 – AOS – REF 510958 doos 42659; ARA2 – DAO – DEP 381938 kal 68047; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d101993.

Albert was milicien in 1938-1939 bij het 4e linieregiment te Brugge. Hij werd vanaf 26 augustus 1939 terug gemobiliseerd en nam deel aan de Achttiendaagse Veldtocht. Hij werd krijgsgevangen genomen, maar werd op 11 juni 1940 vrijgelaten uit het kamp van Oostburg (Zeeuws-Vlaanderen). Tijdens zijn deportatie in Braunschweig kreeg hij op 8 december 1943 twaalf dagen verlof met het oog op zijn nakend huwelijk. Hij keerde niet terug omdat *"het aldaar te slecht was wegens de bombardementen en het eten"*. Hij dook onder. Zijn ouders werden meermaals door de Duitse opsporingsdiensten lastig gevallen in een poging om hem aan te houden. Na de oorlog ging hij aan de slag als spoorwegarbeider.

André Demonie[197]

Geboren te Aartrijke op 5 juli 1920. Zoon van Remi Demonie en Adronie De Busschere. Gehuwd met Marguerite Van Poucke. Werkte sinds 10 april 1942 in de Werkhuizen Leon Claeys.[198] Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen.* Bleef in Duitsland tot aan de bevrijding op 12 april 1945. Gerepatrieerd op 7 mei 1945. Kon omwille van zwakke gezondheid pas op 7 juli 1945 weer aan het werk bij vroegere werkgever.

---

[197] ARA2 – DAO – DEP 303476 kal 21208.

[198] In februari 1941 werd hij werkloos en kon geen dopgeld ontvangen. Hij wilde niet vrijwillig naar Duitsland gaan werken, en werkte toen bij de firma's *Gustav Bürmeister* te Oostende, *Wiemer & Trachte* in De Haan en *Kowahl & Bruns* op het vliegveld te Raversijde. Dit waren Duitse firma's die werkten voor de *Organisation Todt*.

Maurits Denys[199]

Geboren te Veldegem op 10 juni 1924. Zoon van Karel Denys en Maria Vantroostenberghe. Huwde met Lydie Vanacker. Woonde eerst te Leke en daarna in de Kuilputstraat te Zedelgem. Werkte sinds 24 augustus 1940 als paswerker bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Was eerst ook te Braunschweig. Vanaf december 1943 op eigen verzoek overgeplaatst naar Saarbrücken (Saarland) en daar ondergebracht in het *Lager Lutherhaus* van het *Deutsche Arbeitsfront*.[200] Gevlucht, maar gesnapt. Bleef in Duitsland tot aan de bevrijding op 21 maart 1945. Werkte vanaf 16 april 1945 terug bij vroegere werkgever. Overleed te Zedelgem op 18 januari 1996.

Maurits nam op 7 april 1944 de vlucht uit Saarbrücken en poogde naar huis terug te keren. Hij werd in het Groothertogdom Luxemburg door de Duitse politie gearresteerd, en verbleef eerst in de gevangenis te Luxemburg en daarna ook een drietal weken in een tuchtkamp nabij Forbach. Dan werd hij teruggebracht naar Saarbrücken tot aan de bevrijding.

---

[199] ARA2 – AOS – REF 557011 doos 39544; ARA2 – DAO – DEP 364647 kal 35310; ARA2 – DAO – DEP 367899 kal 51461.

[200] Het *Deutsche Arbeitsfront* was de enige in Duitsland toegelaten vakbond die in 1933 door de Nazi's zelf was opgericht.

Morits Huyghebaert[201]

Geboren te Aartrijke op 20 september 1914. Zoon van Romaan Huyghebaert en Doriana Pollin. Huwde met Gabriela De Poortere. Woonde in de Brugsestraat 42 te Aartrijke. Werkte sinds 2 januari 1942 als *"elektriek-lasscher"* bij de Werkhuizen Claeys Gebr.[202] Keerde in december 1943 niet terug naar Braunschweig na verlof. Overleed op 12 september 2001.

Morits verborg zich – na zijn terugkeer uit verlof op 8 december 1943 – tot aan de bevrijding bij beenhouwer Julien Mylle te Aartrijke, die hem ook al die tijd van het nodige levensonderhoud voorzag.

Omeer Lingier[203]

Geboren te Aartrijke op 13 maart 1924. Zoon van Augustin Lingier en Maria-Theresia Allemeersch. Huwde met Marie-José Vannieuwkerke. Woonde te Ichtegem. Werkte als *"métalurgiste"* in de Werkhuizen Claeys Gebr. Zat te Braunschweig in het *Gemeinschafts-lager Nibelungen (Stube 21).* Bleef in Duitsland tot aan de bevrijding op 12 april 1945. Werkte vanaf 25 oktober 1945 terug bij vroegere werkgever. Overleed te Torhout op 15 mei 2018.

---

[201] ARA2 – AOS – REF 559657 doos 39544; ARA2 – DAO – DEP 367355 kal 48295; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d176712.

[202] Hij had daar ook al gewerkt van 1928 tot medio april 1941 als monteerder van kinderwagens, maar was ontslagen wegens een gebrek aan werk. In die tussenperiode werkte hij vanaf 17 april 1941 op het vliegveld van Raversijde voor de firma Zwanenburg.

[203] ARA2 – DAO – DEP 386940 kal 73190; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d351338.

Albrecht Logghe[204]

Geboren te Aartrijke op 8 mei 1923. Zoon van Aloyse Logghe en Leonia Verkeyn. Huwde met Simonne Deschuytter. Woonde in de Aartrijksestraat 251 te Torhout. Werkte sinds 25 september 1940 als *"gereedschapsmaker-paswerker"* bij de Werkhuizen Leon Claeys.[205] Bleef in Duitsland tot 4 mei 1945. Kon omwille van verzwakte gezondheid pas na een maand terug aan het werk bij vroegere werkgever. Albrecht overleed in 2007.

Arseen Rogiers[206]

Geboren te Zedelgem op 18 november 1920. Zoon van Renaat Rogiers en Sylvia Vermaut.[207] Ongehuwd. Woonde in de Veldegemsestraat 130 te Veldegem. Vanuit Braunschweig rond mei 1943 teruggestuurd naar België wegens medische redenen. Overleed te Loppem op 15 juli 2013.

Arseen werd begin april 1943 samen met Lucien Goethals gehospitaliseerd wegens een difteriebesmetting. In tegenstelling tot Lucien, genas Arseen niet en werd hij na enkele weken teruggestuurd naar België.[208] Medio juli 1943

---

[204] ARA2 – DAO – DEP 367358 kal 42894; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d170769.

[205] Eerder had hij ook bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Gewerkt vanaf december 1937 tot 25 september 1940.

[206] DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d334106.

[207] De geboorteakte, die werd opgemaakt op aangifte van de vroedvrouw Zenobie Sabbe, vermeldt Hendrik Rogiers als vader. Dit was nochtans een vergissing, want de vader was zijn broer Renaat Rogiers (die ook met de moeder Sylvia Vermaut was gehuwd). Hendrik Rogiers kon ook onmogelijk de vader zijn, want hij was al op 5 februari 1910 overleden in het *"krijgshospitaal"* te Antwerpen (dus meer dan tien jaar vóór de geboorte van Arseen). Deze fout werd nooit verbeterd. Misschien werd ze nooit opgemerkt ofwel vond men het niet de moeite om daarvoor een verbeterend vonnis te vragen aan de rechtbank.

[208] GOETHALS, 2005, p. 41 en 57.

was zijn toestand nog steeds niet verbeterd: *"Kreeg in Maart Diphterie. Sindsdien blijft patiënt zeer vermoeid en slap. Pols 100 – maar vermeerdert niet veel bij krachtinspanning."*[209] Op 8 december 1943 werd hij omwille van gezondheidsredenen vrijgesteld van verdere verplichte arbeid in Duitsland.

Oscar Seynaeve[210]

Geboren te Aartrijke op 15 november 1921. Zoon van Karel Seynaeve en Idalia Aneca. Huwde met Rachelle Vanhille. Werkte als *"metaallasscher"* bij de Werkhuizen Leon Claeys.[211] Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen (Stube 18).* Teruggekeerd uit Duitsland op 4 mei 1945. Hij overleed in 1993.

Na zijn terugkeer uit Duitsland diende hij hier in België nog zijn legerdienst te vervullen. Op 26 november 1945 begon hij bij de Genie. Op 21 januari 1946 muteerde hij naar de 3e Infanteriebrigade en op 31 mei 1946 naar het *IIe Bataillon de l'intérieur.* Op 29 juni 1946 ging hij over naar de Gewestelijke Krijgsgevangenenkampen van Limburg, Kamp nr. 5. Op 2 augustus 1946 zwaaide hij af.[212]

---

209 Attest van dokter Albert Masureel te Veldegem na een consult op 16 juli 1943, gevraagd door de medisch adviseur van de *Deutsche Krankenkasse für Belgien.*

210 ARA2 – DAO – DEP 321802 kal 20400; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d089910.

211 In de periode 13 oktober 1941 tot 13 december 1941 werkte hij een vijftal weken als timmerman bij de firma Zwanenburg op het vliegveld van Raversijde en een drietal weken bij de firma Byttebier te Oostende. Deze laatste firma had werk- en opslagplaatsen te Loppem. Tijdens de Tweede Wereldoorlog voerde zij voor de Duitsers werken uit, o.a. aan de Atlantikwall. Oscar verklaarde in januari 1952 dat hij er zich in eerste instantie niet van bewust was dat deze firma's voor de Duitse bezetter werkten en dat hij – toen dit hem duidelijk werd – korte tijd later van werk veranderde.

212 ARA2 – D9: Centrale Dienst van het Stamboek – dossier 760.306.

Andreas Vanbelle[213]

Geboren te Zedelgem op 6 oktober 1921. Zoon van Camiel Vanbelle en Celina Ramon. Gehuwd met Juliana Callens. Woonde in de Leegveldstraat 390 en Alfons Meulemanstraat 46 te Veldegem. Gerepatrieerd op 4 mei 1945. Overleden te Zedelgem op 1 maart 1989.

Robert Vandenberghe[214]

Geboren te Aartrijke op 17 september 1920. Zoon van Karel-Lodewijk Vandenberghe en Maria-Louisa Dejaegher. Huwde met Germania Derynck. Woonde in de Brugsestraat 151 te Zedelgem. Werkte sinds 25 oktober 1938 als ponser bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen (Stube 23).* Rond 27 september 1944 overgebracht naar het Tsjechische Varnsdorf. Bevrijd op 9 mei 1945 door de Russen. Kon door zwakke gezondheid slechts op 20 augustus 1945 weer aan het werk bij vroegere werkgever.

Na zijn terugkeer diende Robert hier in België nog zijn legerdienst te vervullen. Op 28 oktober 1945 werd hij ingelijfd bij het Wachtbataljon nr. 3. Op 31 maart 1946 muteerde hij naar het C.R.C.P./Centre.[215] Het ging hier om het bewaken van een krijgsgevangenenkamp in een steenkoolmijn te Maurage (Henegouwen), waar Duitse krijgsgevangenen tewerk gesteld werden. Op 26 oktober 1946 zwaaide hij af.[216]

---

213 ARA2 – DAO – DEP 381305 kal 67098.

214 ARA2 – DAO – DEP 312913 kal 36685; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d089023. Zie ook: *Brugsch Handelsblad*, 6 december 1996 (viering gouden huwelijksjubileum): *"Robert werkte gedurende 45 jaar bij Flandria" en "In 1942 werd hij opgeëist om naar Duitsland te gaan werken en kon maar in mei 1945 naar huis terug".*

215 *Commandement Régional des Camps de Prisonniers – Région Centre.*

216 ARA2 – D9: Centrale Dienst van het Stamboek – dossier 761.166.

Andreas Vandousselaere[217]

Geboren te Zedelgem op 26 september 1915. Zoon van Oscar Vandousselaere en Helena Calus. Huwde met Rachella Maertens. Woonde in de Kuilputstraat 43 te Zedelgem. Werkte sinds 16 februari 1931 als "*emailleur*" bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen (Stube 23).* Bleef in Duitsland tot aan de bevrijding op 25 april 1945. Was omwille van verzwakking pas op 1 maart 1947 weer arbeidsgeschikt. Overleed te Torhout op 27 september 1996.

André Vanwalleghem[218]

Geboren te Torhout op 5 juli 1920. Zoon van Arthur Vanwalleghem en Marie Quartier. Huwde met Rachelle Vancouillie. Woonde in de Moubekestraat 24 te Aartrijke en later Sparappelstraat te Torhout. Werkte sinds 12 mei 1936 bij de Werkhuizen Claeys Gebr. Zat te Braunschweig in het *Gemeinschaftslager Nibelungen (Stube 23).* Bleef in Duitsland tot 18 mei 1945. Op 24 mei 1945 gerepatrieerd. Overleed te Torhout op 2 maart 2007.

---

[217] ARA2 – DAO – DEP 340186 kal 42225; DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d147358. Andreas Vandousselaere was de broer van Roger Vandousselaere, die hier eerder al aan bod kwam in de bijlage 4 als echtgenoot van Georgette Vanhevel.

[218] ARA2 – DAO – DEP 368550 kal 47861.

BIJLAGE 6.

Veldegemse "Lustige Vluchtelingen"

Werkweigeraars van Veldegem en Ruddervoorde poseren als "De Lustige Vluchtelingen" op 20 augustus 1944 (boven v.l.n.r.: Roger Rogiers – Remi Willaert – André Vanbelle – Marcel Bollaert; zittend v.l.n.r.: Gilbert Plaisier – Marcel Descheemaeker – André Verplancke)" (verzameling André Verplancke)

Op een teruggevonden foto zien we zeven jonge mannen met een bord *"De lustige Vluchtelingen – 20/8/44"*. Deze foto toont een gemengd Ruddervoordse – Veldegemse groep werkweigeraars die zich in deze twee gemeenten verborgen hielden, maar die – allicht wat onvoorzichtig geworden door de nakende bevrijding[219] – samen al een foto namen op 20 augustus 1944.

We vonden twee Veldegemse werkweigeraars terug die ook op deze foto staan: André Verplancke en Roger Rogiers. Deze laatste werd later nochtans niet officieel als werkweigeraar erkend. Verder behandelen we hier nog een derde werkweigeraar uit Veldegem, nl. Maurits Denys.

André Verplancke[220]

André Verplancke werd geboren te Veldegem op 29 januari 1924 als zoon van werkman August Verplancke en Emma Louise Vanderschaeghe. Tijdens de Tweede Wereldoorlog woonde hij thuis bij zijn ouders aan de Bosscherij 124 te Veldegem. André huwde te Torhout op 29 oktober 1949 met Erna Eggermont.[221] Hij overleed er op 9 september 2012.

---

[219] De Geallieerden waren toen volop aan het uitbreken uit Normandië en maakten zich klaar om op te rukken naar de Seine. Op 25 augustus 1944 werd Parijs bevrijd.

[220] ARA2 – AOS – REF 567008 kal 54465.

[221] Het echtpaar had twee kinderen: Denise en Gilbert Verplancke.

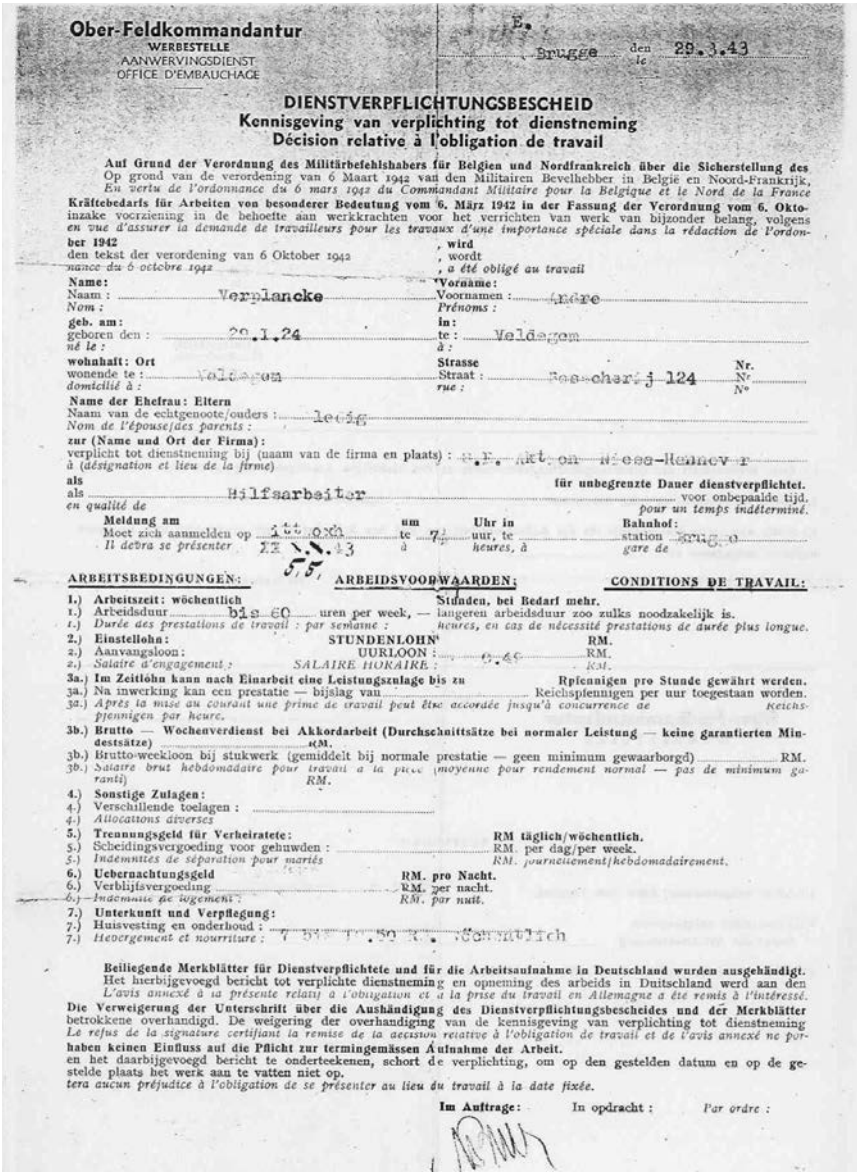

Ober-Feldkommandantur
WERBESTELLE
AANWERVINGSDIENST
OFFICE D'EMBAUCHAGE

E.
Brugge den / le 29.3.43

DIENSTVERPFLICHTUNGSBESCHEID
Kennisgeving van verplichting tot dienstneming
Décision relative à l'obligation de travail

Auf Grund der Verordnung des Militärbefehlshabers für Belgien und Nordfrankreich über die Sicherstellung des
Op grond van de verordening van 6 Maart 1942 van den Militairen Bevelhebber in België en Noord-Frankrijk,
En vertu de l'ordonnance du 6 mars 1942 du Commandant Militaire pour la Belgique et le Nord de la France
Kräftebedarfs für Arbeiten von besonderer Bedeutung vom 6. März 1942 in der Fassung der Verordnung vom 6. Okto-
inzake voorziening in de behoefte aan werkkrachten voor het verrichten van werk van bijzonder belang, volgens
en vue d'assurer la demande de travailleurs pour les travaux d'une importance spéciale dans la rédaction de l'ordon-
ber 1942 **, wird**
den tekst der verordening van 6 Oktober 1942 , wordt
nance du 6 octobre 1942 *, a été obligé au travail*

Name: **Voorname:**
Naam : Verplancke Voornamen : André
Nom : *Prénoms :*

geb. am: **in:**
geboren den : 20.1.24 te : Veldegem
né le : *à :*

wohnhaft: Ort **Strasse** **Nr.**
wonende te : Veldegem Straat : Roosendaalsteenweg 124 Nr.
domicilié à : *rue :* *N°*

Name der Ehefrau: Eltern
Naam van de echtgenoote/ouders : Leirens
Nom de l'épouse/des parents :

zur (Name und Ort der Firma):
verplicht tot dienstneming bij (naam van de firma en plaats) : N.V. Artois Roeselaere
à (désignation et lieu de la firme)

als **für unbegrenzte Dauer dienstverpflichtet.**
als Hilfsarbeiter voor onbepaalde tijd.
en qualité de *pour un temps indéterminé.*

Meldung am **um** **Uhr in** **Bahnhof:**
Moet zich aanmelden op 1.4.43 te 7½ uur, te station Brugge
Il devra se présenter *à* *heures, à* *gare de*

ARBEITSBEDINGUNGEN: **ARBEIDSVOORWAARDEN:** **CONDITIONS DE TRAVAIL:**

1.) Arbeitszeit: wöchentlich **Stunden, bei Bedarf mehr.**
1.) Arbeidsduur bis 60 uren per week, — langeren arbeidsduur zoo zulks noodzakelijk is.
1.) Durée des prestations de travail : par semaine : *heures, en cas de nécessité prestations de durée plus longue.*

2.) Einstellohn: **STUNDENLOHN** **RM.**
2.) Aanvangsloon: UURLOON : 0.46 RM.
2.) Salaire d'engagement : *SALAIRE HORAIRE :* *RM.*

3a.) Im Zeitlohn kann nach Einarbeit eine Leistungszulage bis zu **Rpfennigen pro Stunde gewährt werden.**
3a.) Na inwerking kan een prestatie — bijslag van Reichspfennigen per uur toegestaan worden.
3a.) Après la mise au courant une prime de travail peut être accordée jusqu'à concurrence de *Reichs-*
pfennigen par heure.

3b.) Brutto — Wochenverdienst bei Akkordarbeit (Durchschnittsätze bei normaler Leistung — keine garantierten Min-
destsätze) **RM.**
3b.) Brutto-weekloon bij stukwerk (gemiddelt bij normale prestatie — geen minimum gewaarborgd) RM.
3b.) Salaire brut hebdomadaire pour travail à la pièce (moyenne pour rendement normal — pas de minimum ga-
ranti) *RM.*

4.) Sonstige Zulagen:
4.) Verschillende toelagen :
4.) Allocations diverses

5.) Trennungsgeld für Verheiratete: **RM täglich/wöchentlich.**
5.) Scheidingsvergoeding voor gehuwden : RM. per dag/per week.
5.) Indemnités de séparation pour mariés *RM. journellement/hebdomadairement.*

6.) Uebernachtungsgeld **RM. pro Nacht.**
6.) Verblijfsvergoeding RM. per nacht.
6.) Indemnité de logement : *RM. par nuit.*

7.) Unterkunft und Verpflegung:
7.) Huisvesting en onderhoud : Voor Frans. Gemeentelijk
7.) Hebergement et nourriture :

Beiliegende Merkblätter für Dienstverpflichtete und für die Arbeitsaufnahme in Deutschland wurden ausgehändigt.
Het hierbijgevoegd bericht tot verplichte dienstneming en opneming des arbeids in Duitschland werd aan den
L'avis annexé à la présente relatif à l'obligation et à la prise du travail en Allemagne a été remis à l'intéressé.

Die Verweigerung der Unterschrift über die Aushändigung des Dienstverpflichtungsbescheides und der Merkblätter
betrokkene overhandigd. De weigering der overhandiging van de kennisgeving van verplichting tot dienstneming
Le refus de la signature certifiant la remise de la decision relative à l'obligation de travail et de l'avis annexé ne por-
haben keinen Einfluss auf die Pflicht zur termingemässen Aufnahme der Arbeit.
en het daarbijgevoegd bericht te onderteekenen, schort de verplichting, om op den gestelden datum en op de ge-
stelde plaats het werk aan te vatten niet op.
tera aucun préjudice à l'obligation de se présenter au lieu du travail à la date fixée.

Im Auftrage: In opdracht : *Par ordre :*

Dienstverpflichtungsbescheid (kennisgeving verplichting tot dienstneming) van 29 maart 1943 (verzameling André Verplancke)

Op 29 maart 1943 kreeg André een *"Dienstverpflichtungsbescheid"* (kennisgeving van verplichte dienstneming). Dit document was afkomstig van de *Werbestelle* te Brugge. Hij diende zich op 5 mei 1943 om 7u30 aan te melden aan het station te Brugge om naar Duitsland te vertrekken. Vandaar zou hij worden overgebracht naar Niess-Hannover om daar als *"Hilfsarbeiter"* te werken bij de firma A.E. Aktion. De tewerkstelling was *"für unbegrenzte Dauer"*, en de wekelijkse arbeidsduur *"bis 60"* uren per week. Het uurloon bedroeg 0,49 RM (Reichsmark), onder aftrek van 7 tot 10,50 RM per week voor huisvesting en voeding.

Voorafgaand aan de afreis was er nog een lichamelijke keuring voorzien in Brugge op 4 april 1943. Alle toen opgeroepenen waren geboren in 1922, 1923 of 1924. Wie op dat ogenblik nog een "vrijwillige verbintenis" ondertekende, kreeg een premie van 750 frank en een paar werkschoenen.[222]

André bood zich niet aan en "verdween". Een veertiental dagen na zijn voorziene afreisdatum kwamen de *Feldgendarmen* hem thuis al zoeken. Hij was dan al ondergedoken in de omliggende bossen of bij buren. Hij zou dit stelselmatig blijven doen tot aan de bevrijding en werd nooit gevat. Thuis kon hij niet meer overnachten, want er kon daar op elk moment een nieuwe zoekactie gebeuren. In sommige gevallen werd ook gedreigd om andere gezinsleden op te pakken en plaatsvervangend naar Duitsland te sturen om daar verplicht tewerkgesteld te worden. Ook de Veldegemse veldwachter kwam thuis langs om te informeren waar hij verbleef: zijn ouders wisten het niet...[223]

Er kwamen voor hem nog twee oproepingsbrieven toe, waarin hij werd aangemaand om zich vooralsnog te melden bij de Brugse *Werbestelle* in de Noordzandstraat 62. Gedreigd werd dat afwezigheid streng zou bestraft worden: *"Für den Fall, dass Sie dieser Vorladung nicht Folge leisten, setzen Sie sich strenger Bestrafung aus."*

---

[222] Zoals reeds vermeld in voetnoot 65, kon het ondertekenen van een dergelijke *"vrijwillige verbintenis"* na de oorlog wel aanleiding geven tot discussie over de vraag of de betrokkene nog als een verplicht tewerkgestelde kon worden beschouwd.

[223] Einde oktober 1943 werd tussen Secretaris-Generaal Gérard Romsee en het Militair Bestuur afgesproken dat de Duitsers geen medewerking meer zouden vragen van de Belgische politie of veldwachters bij de toepassing van de verplichte tewerkstelling in Duitsland.

André werd als werkweigeraar erkend voor de periode van 5 mei 1943 tot 8 september 1944.

Roger Rogiers[224]

Roger Rogiers werd geboren te Veldegem op 14 juli 1923 en was de oudste zoon van timmerman Alphonsus Rogiers en Sylvia Verplancke. Hij huwde in 1950 met Esther Ocket en vestigde zich daarna te Ruddervoorde.

Hoewel hij dus ook op de foto van de *"Lustige Vluchtelingen – 20/8/1944"* staat, werd hij uiteindelijk toch niet erkend als werkweigeraar.

Zijn verhaal was volledig gelijkend op dit van André Verplancke. Hij kreeg een oproeping van de *Werbestelle* in april 1943 om zich aan te bieden voor de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Hij ging niet en dook onder bij buren en familie in Veldegem. Hij verwees naar zijn moeder Sylvia Verplancke, zijn broer Sylvain Rogiers en naar André Verplancke als getuigen. Toch werd zijn erkenningsaanvraag afgewezen omdat er onvoldoende bewijs voorlag.

Mauritius Denys[225]

Mauritius Denys werd geboren te Ruddervoorde op 2 juli 1920 als zoon van schilder David Denys en Emma Caenepeel. Mauritius huwde te Veldegem op 10 augustus 1946 met Georgette Willem. Hij is de vader van Bertrand Denys uit Loppem.

Mauritius deed zijn militaire dienst vanaf 3 januari 1940. Hij nam met het 18e Linieregiment deel aan de Achttiendaagse Veldtocht.[226] Beroepshalve was hij schilder en volgde in het schooljaar 1941-1942 vervolmakingslessen in het privé-instituut van kunstschilder Jef Vande Fackere aan de Gulden Vlieslaan te Brugge.[227] In hetzelfde jaar 1941 kon hij professioneel aan de slag als schilder

---

[224] ARA2 – AOS – REF 571504 kal 58132.
[225] ARA 2 – AOS – REF 513419 kal 3758.
[226] ARA2 – D9: Centrale Dienst van het Stamboek – dossier 871.754.
[227] *"Hooger Schildersinstituut van decoratieve kunsten"* genoemd.

Trouwfoto Mauritius en Georgette in 1946 (verzameling Bertrand Denys)

bij Compernolle uit Torhout en dit tot maart 1942. In de periode van 7 april 1942 tot 10 juli 1942 werkte hij als huisschilder bij de Veldegemse schilder-behanger Lucien Vansteelandt en in de periode van 16 juli 1942 tot 30 september 1942 bij de Zedelgemse schilder Odiel Coudenys. Daarna trad hij op 9 december 1942 in dienst als pistoolschilder bij de Werkhuizen Claeys Gebr. te Zedelgem.

Op 25 februari 1943 werd Mauritius opgeroepen door de *Werbestelle* te Brugge voor een verplichte tewerkstelling in Nordmark nabij Kiel. Hij zou er een job krijgen als *"Maler"* (schilder). Er was voorzien in een werkweek van 60 uren. Hij zou een uurloon bekomen van 0,72 *Reichsmark*, terwijl hij 9,50 à 10,50 Reichsmark per week diende te betalen voor kost en inwoon. Zijn afreis werd voorzien op woensdag 3 maart 1943 in het Brugse station.

Hij meldde zich echter niet aan, stopte met zijn werk in de fabriek en dook onder. Eerst was dit bij Arthur Naeyaert in Waardamme. Maar nadat de *Feldgendarmen* hem daar twee keer in één maand tijd waren komen zoeken, verlegde hij zijn schuilplaats tot bij Maurice De Roodt in Ruddervoorde.

Ook voor hem kwamen er nog een vijftal oproepingen binnen om zich vooralsnog aan te bieden. De *Feldgendarmerie* bood zich herhaaldelijk aan bij hem thuis en ook bij Richard Vande Kerckhove in Ruddervoorde. Hij had geluk en werd nooit ontdekt. Mauritius werd als werkweigeraar erkend voor de periode van 3 maart 1943 tot 8 september 1944.

BIJLAGE 7.

Het wedervaren van Gedeon Desante

Bij onze opzoekingen stootten wij ook op het wedervaren van Gedeon Desante, een Veldegems verplicht tewerkgestelde.[228] Gedeon werd geboren te Veldegem op 23 oktober 1921 als zoon van Medard Desante en Alixia Verplancke. Op 18 juni 1943 werd Gedeon als verplicht tewerkgestelde naar Duitsland gevoerd. Het duurde drie dagen vóór hij aankwam bij de firma *Charlottenhütte,* waar hij zou moeten werken. Dit was een grote ijzer- en staalfabriek in Niederschelden.[229] Dezelfde dag kwamen daar nog vijf andere Belgische verplicht tewerkgestelden toe. Ze werden er ondergebracht in het *Gemeinschaftslager Gosenbach,* door Gedeon zelf benoemd als *"het logementshuis v/d heeren buitenlanders in Gosenbach".*

Op 19 juli 1943 werd Gedeon Desante in de fabriek het slachtoffer van een arbeidsongeval, gelukkig zonder blijvende invaliditeit.[230] Hij was niet kwaad toen hij in april 1944 werd doorgestuurd naar de grote hoeve van Otto Brück in Quadenhof a/d Sieg.[231] De werk- en leefomstandigheden bij deze landbouwer waren duidelijk beter dan in de grootindustrie.

Na de oorlog maakte de gemeente Veldegem een lijst op van alle inwoners die nog verbleven in Duitsland.[232] Daar kwam ook Gedeon op voor, ondanks het feit dat zijn ouders reeds in september 1938 een hoeve waren bewonen in Houtave. Ze waren immers verplicht geweest om deze boerderij in het voorjaar 1944 terug te verlaten wegens de inundatie aldaar. Een deel van de familie kwam terug naar Veldegem, waar ze verbleven bij Octavie Verplancke.[233]

---

[228] DAO – Dienst 'Documentatie en Opzoekingen' – dossier d317374.

[229] Een stadsdeel van Siegen (Nordrhein-Westfalen).

[230] Het ongeval werd afgehandeld door de arbeidsongevallenverzekeraar *Hütten- und Walzwerke Berufsgenossenschaft,* opgericht in 1885 (bestond verder tot aan de opslorping in 2010).

[231] Thans deel van Hennef (Sieg) (Nordrhein-Westfalen).

[232] GAZ – Archief Veldegem – 547.3: Repatriëring 1945-1946.

[233] VERPLANCKE, J., *"80 jaar geleden. De vluchtelingenopvang te Zedelgem anno 1944 (1/3)"* in *Zilleghem* 2024/3, p. 10-44; VERPLANCKE, J., *"80 jaar geleden. De vluchtelingenopvang te Zedelgem anno 1944 (2/3)"* in *Zilleghem* 2024/4, p. 5-9.

Gemeinschaftslager Gosenbach (verzameling Cecile Desante)

Gedeon Desante (latere foto als militair) (verzameling Cecile Desante)

Tweeëntwintig maanden zwaar werk in Duitsland (1943-1945) in allesbehalve goede leef- en werkomstandigheden hadden hun impact. Toen Gedeon op 20 april 1945 huiswaarts ging, kwam hij zijn acht jaar jongere broer Gabriel tegen. Beiden passeerden elkaar zonder dat ze elkaar herkenden...

Na zijn terugkeer uit Duitsland moest Gedeon in België nog zijn legerdienst doen. Daartoe moest hij zich al op 1 mei 1945 aanbieden op het militaire Werfbureau van het Belgisch Leger te Brugge. Hij werd er bij de keuring *"Aangewezen als voor den dienst geschikt"*. Zijn legerdienst begon zeven en een halve maand later. Vanaf 17 december 1945 werd hij ingelijfd bij de *"Groupement Sedichar"*[234] van het Belgisch Leger: een legeronderdeel belast met de bewaking van de brandstofbevoorrading (voornamelijk kolen). Op 14 december 1946 zat zijn legerdienst erop.[235]

---

[234] SErvices de DIstribution du CHARbon.

[235] ARA2 – D9: Centrale Dienst van het Stamboek – dossier 0752290.

Wij danken:

Wilfried Allemeersch – Teri Arias (Gedenkstätte Salzgitter) – Claudia Böhler (Stadtarchiv Braunschweig) – Laurette Buffel – Jozef (Jef) Coudenys – Daisy De Mey – Bertrand Denys – Gert De Prins (DAO) – Cecile Desante – Edwin Devlieghere – Johny Eecloo – Luc Geers – Anne-Marie Goethals – Gerald Hacke (Gedenkstätte Münchner Platz Dresden) – Bart Hollevoet – Karina Jesch (Stadtarchiv Radeberg) – Eddy Kyndt – Joost Masureel – Martin Meire – Hannelore Neyt (GAZ) – Georg Smirnov (NS-Dokumentationszentrum Köln) – Alexander Vandaele (GAZ) - Daniël Vandierendonck – Moniek Vandierendonck – André Vanhevel – Eric Vanhevel – Robert Vanhevel – Kenneth Vanhoecke (GAZ) – Annie Vanhollebeke – Bernisse Vansteelandt – Paul Verplancke

Colofon

Deze brochure kwam tot stand door de Vaderlanderkes Zedelgem i.s.m. Gemeentebestuur Zedelgem.

Auteurs: Patrick Arnou en Johan Verplancke

Vormgeving en druk: Drukkerij Eurodesign, Veldegem, Tel. 0475 73 04 16, drukkerijeurodesign@telenet.be

D/2026/2799/5

V.U. Annick Vermeulen, Pater Amaat Vynckeplein 1, 8210 Zedelgem

DM/21.

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

Identificatie en Teraardebestelling
der Slachtoffers van de Oorlog

Repatriering der lijken uit Duitsland

Inlichtingsfiche Nr S/TRAV/41.461

Ver. Spelling
R. B. 9 Maart 1946

PROCES-VERBAAL VAN OPGRAVING

Ten jare negentienhonderd acht en veertig, op 10. december,
in tegenwoordigheid van majoor Backhaus en Lieutenant Hagenmeyer van het Rode Kruis van Belgie
heeft de opgraving plaats gehad van het lijk begraven op het grondgebied der gemeente Engelstedt-Jammertal, Kreis Wattenstedt-Salzgitter, Duitsland
Graf Nr D. E. 3. Veld 4.

Volgens hieronder gemelde waarnemingen is dit het lijk van M DELACLUYSE, Marcel, geboren te Veldegem op 17.2.24.

1° Het lijk werd gevonden in het door de Dienst voor Documentatie en Opzoekingen van het Ministerie van Wederopbouw aangeduid graf.

2° Andere waarnemingen : In het wel onderhouden graf werd het lijk als geraamte, in een kist teruggevonden. Gestalte 1.67 ongeveer. Haar zeer donker bruin bijna zwart. Voor het tandgebit zie bijgevoegd tandenblad.

Het lijk, geplaats in een nieuwe kist, verdubbeld met zink en voorzien van een herkennings-plaatje dragend, volgende aantekeningen Delacluyse, E. V.A. West Vl.
zal naar Brussel België, overgebracht worden, ingevolge de door het Ministerie van Binnenlandse Zaken genomen maatregelen.

Ten blijke waarvan, onderhavig proces-verbaal werd opgemaakt te Engelstedt
datum als hierboven.

De Officier van het Rood Kruis,
Afgevaardigd door het Departement van Binnenlandse Zaken,
(Handtekening)

De getuige,
(Handtekening)

Proces-verbaal van de opgraving van Marcel Delacluyse op de begraafplaats Jammertal op 10 december 1948 (Gemeentearchief Zedelgem)

Grafzerkje van Marcel Delacluyse op de begraafplaats te Veldegem (verzameling Martin Meire, opgeschaald met AI)

Zedelgem